

Utrikesutskottets betänkande

1980/81:20

om internationellt utvecklingssamarbete m. m.

(prop. 1980/81:100, bil. 6)

I detta betänkande behandlas de förslag avseende internationellt utvecklingssamarbete m. m. som regeringen förelagt riksdagen i budgetproposition 1980/81:100, bilaga 6, litt. C, samt i anslutning därtill väckta motioner eller motionsyrkanden.

En sammanställning över de behandlade motionerna och en innehållsförteckning finns i slutet av betänkandet.

Propositionens huvudsakliga förslag avseende utvecklingssamarbetet

De samlade anslagen för internationellt utvecklingssamarbete föreslås budgetåret 1981/82 uppgå till 5 720 milj. kr. Detta innebär en ökning med 705 milj. kr. eller med 14 % i förhållande till innevarande budgetårs anslag. De totala biståndsanslagen har beräknats motsvara något mer än 1 % av bruttonationalinkomsten för år 1981.

För budgetåret 1981/82 föreslås anslaget C 1. Bidrag till internationella biståndsprogram uppgå till 1 707 milj. kr. och anslaget C 2. Bilateralt utvecklingssamarbete till 3 667 milj. kr.

1. U-länderna i det internationella samarbetet

1.1 U-ländernas ekonomiska situation och biståndets roll

Propositionen (s. 18–23)

De senaste årtiondenas utveckling i u-länderna uppvisar flera positiva drag. Medellivslängden har ökat med i genomsnitt 10 år, i Indien med 20 år. Andelen läskunniga i den vuxna befolkningen har ökat. Hälsostandarden har förbättrats. Utvecklingen inom u-landsgruppen är dock mycket ojämn. Det är framför allt de något rikare u-länderna som under 1970-talet kunnat fortsätta en redan tidigare snabb expansion av produktion och industrivaruexport. De fattigaste u-länderna har däremot fått se sin situation alltmer försämrad.

Inför 1980-talet står alla oljeimporterande länder inför den mycket svåra uppgiften att försöka upprätthålla den ekonomiska tillväxten, samtidigt som ekonomierna måste anpassas till stigande oljepriser, stora finansiella obalanser och en lägre ökningstakt i världshandeln.

De fattigaste u-ländernas ekonomiska anpassning försvåras av att den måste ske samtidigt som utsikterna till ökade kapitalflöden är mycket osäkra.

Biståndet väntas de närmaste åren inte öka särskilt mycket. Villkoren för kommersiella lån torde bli hårdare i takt med att skuldbördan växer.

Det kommande decenniet, FN:s tredje utvecklingsårtionde, kommer därför att bli mycket kritiskt för de fattigaste länderna, som – med Brandtkommissionens ord – lever på en tunn gränslinje mellan överlevnad och katastrof. Kombinationen av resursbrist, energikris och ett snabbt växande befolkningstryck på miljöresurserna hotar att leda till såväl social som ekologisk katastrof. Skogar huggs ner och öknar breder ut sig i en takt som redan på kort sikt omöjliggör jordbruk och på längre sikt hotar att påverka jordens klimat. I dessa länder måste olja och stora mängder livsmedel importeras för att klara människors överlevnad. Endast en klart produktivitetsbefrämjande jordbrukspolitik, ägnad att sysselsätta u-landsbefolkningarnas majoritet, har utsikter att vända utvecklingen. För att få genomslagskraft och nå varaktiga resultat måste en sådan politik förenas med insatser för mark- och vattenvård, energiförsörjning, grundläggande hälsovård inkl. familjeplanering samt primärundervisning.

Sammanfattningsvis understryker regeringen att biståndspolitiken, både i Sverige och på det multilaterala planet, måste inriktas på att ge de värst utsatta länderna möjlighet att ägna sina knappa resurser åt verkliga utvecklingsåtgärder för att tillgodose befolkningens grundläggande behov – inte bara åt nödlösningar för att klara energi- och livsmedelsförsörjningen i akuta nödsituationer. Den ekologiska balansen måste bevaras. I u-ländernas primärhälsovård, som leder till en höjd medellivslängd och minskad spädbarnsdödlighet, måste också ingå insatser för familjeplanering i syfte att minska det befolkningstryck som annars uppkommer. Inhemska energiresurser måste bättre utnyttjas så att oljeberoendet kan minskas.

För Sveriges del kommer strävandena att fortsätta i de internationella organisationerna efter samordnade och omfattande insatser för att i första hand hjälpa de sämst ställda. I det bilaterala biståndet kommer man att i dialogen med mottagarländerna diskutera de grundläggande förutsättningar som energi, markvård, befolkningsutveckling och livsmedelsförsörjning utgör för att se vad Sverige kan bidra med i varje enskilt land.

Ett generöst och långsiktigt bistånd är en moralisk skyldighet och ett uttryck för vår solidaritet med u-länderna i deras utvecklingsansträngningar. Totalbeloppet för biståndet är betydande. Det representerar ändå en för Sverige ganska måttlig uppoffring. Biståndet har också gett viktiga bidrag till en positiv utveckling i flertalet u-länder.

Även om solidaritetsmotivet i sig är tillräckligt för att motivera ökade biståndsinsatser, bör biståndet också ses i ett bredare ekonomiskt-politiskt perspektiv. Världsekonomin står i dag inför större problem än någonsin under efterkrigstiden. De sedan 1979 mer än fördubblade oljepriserna har gett vissa oljeländer väldiga överskott, ca 120 miljarder dollar under 1980, och motsvarande underskott i oljeimporterande länders bytesbalanser. U-ländernas skuldbörda antar alltmer alarmerande proportioner. Samtidigt

som dessa länders behov av industrivaror är nära nog omätligt, har industriländerna en stor utnyttjad produktionskapacitet och hög arbetslöshet. Det är angeläget att denna produktionskapacitet kan utnyttjas och att det sker på ett sätt som inte förvärrar inflationen i de olika länderna.

1.2 Miljö, energi och utveckling

Propositionen (s. 26–29)

Fattigdomen på u-ländernas landsbygd leder ofta till ett överutnyttjande av knappa miljö- och produktionsresurser. Det växande trycket på markens och skogens avkastning medför ofta att naturtillgångar förlösas. Skogar och buskmarker avverkas för att täcka behovet av virke och ved till bränsle men ibland också för att tillgodose starka exportintressen. Detta sker f. n. i en omfattning som har betydande ekologiska konsekvenser. Denna överansträngning av jordens bärkraft måste hejdas. Det kan ske endast med omfattande och samordnade insatser på fler områden och utifrån en klarare medvetenhet om orsakssammanhangen.

De viktigaste orsakerna står att finna i de allmänna ekonomiska och sociala förhållandena på landsbygden. För att klara sin omedelbara överlevnad tvingas stora befolkningsgrupper att överexploatera tillgängliga resurser. För ett förnuftigare utnyttjande av naturresurserna måste ofta hela den ekonomiska strukturen förändras och befolkningsökningen hejdas. Nya försörjningsmöjligheter måste erbjudas. Alternativa energislag och en bättre anpassad teknologi måste introduceras. Sådana strävanden måste aktivt stödjas genom internationellt bistånd.

Sverige har verkat för att de ekonomiska och ekologiska sambanden skall uppmärksammas i större utsträckning. På svenskt initiativ har nu ett FN-program upprättats för ökad hänsyn till dessa fundamentala samband. Verksamheten kommer delvis att finansieras från en särskild fond, som höstens generalförsamling beslutat att upprätta. Inledningsvis kommer prioritet att ges åt markanvändning, livsmedelsförsörjning, vattenhushållning och energiproduktion. Syftet är att stödja u-ländernas och FN-organens ansträngningar att integrera miljöfaktorer i utvecklingsprogram och projekt inom alla relevanta sektorer. Endast genom en sådan integration kan en ekologiskt hållbar utveckling garanteras.

I svenskt bilateralt bistånd har SIDA sedan länge finansierat projekt för att bevara mark och skog. Vattenvårdsprojekt har fått betydande stöd. Men ytterligare resurser måste nu avsättas för dessa ändamål. Därför bör en särskild anslagspost inrättas för bilaterala eller regionala miljö- och markvårdsinsatser.

En särskild FN-konferens planeras för att behandla nya och förnybara energikällor. Konferensen skall studera den roll som sådana energikällor kan spela för nuvarande och framtida energibehov, teknologier för nya och

förnybara energikällor, de viktigaste hindren för användningen av dessa teknologier bl. a. på finansierings-, forsknings- och utbildningsområdena och åtgärder som kan vidtas för att komma förbi dessa hinder.

Med hänsyn till att u-ländernas energibehov är så stora och till att nya och förnybara energikällor kan spela en viktig roll för dessa länder tillmäter Sverige denna konferens stor vikt. Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt hur de fattigare u-ländernas energiförsörjning kan förbättras. En nationell kommitté har tillsatts för att förbereda Sveriges deltagande i konferensen.

Motioner

Utskottet behandlar i detta sammanhang

dels motion 1980/81:1589 av Pär Granstedt m. fl. (c) vari föreslås att riksdagen hos regeringen hemställer om utredning av frågan om ett institut för u-landsanpassad teknik i enlighet med vad som anförs i motionen,

dels motion 1980/81:1758 av Pär Granstedt m. fl. (c), vari föreslås att riksdagen hemställer att regeringen i FN verkar för genomförandet av ett naturresursår under tidigare delen av 1980-talet.

Utskottet

Vid förra riksmötet behandlade och avstyrkte utskottet en liknande motion om genomförande av ett naturresursår (UU 1979/80:20). Detta skedde med hänvisning till att FN under en period har utropat ett icke ringa antal år och dekader till främjande av olika utvecklingsändamål och att en förutsättning för att dessa skall ge resultat är att de inte genom att ofta återkomma förlorar genomslagskraft.

Utskottet gör samma bedömning vad beträffar den nu föreliggande motionen 1758, vilken följaktligen avstyrks.

Även det i motion 1589 framförda förslaget att utreda frågan om inrättande av ett institut för u-landsanpassad teknik har behandlats tidigare av utskottet (UU 1978/79:27). Utskottet ägnade då hela frågan om u-landsanpassad teknik en utförlig behandling och redovisade det arbete som pågår såväl i Sverige som internationellt för att främja utvecklingen av en till u-ländernas behov anpassad teknik. Med hänvisning härtill fann utskottet inte skäl att förorda inrättandet av ett särskilt institut och avstyrkte därmed den då föreliggande motionen.

Utskottet intar samma ståndpunkt nu och avstyrker motion 1589.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen avslår motion 1980/81:1758 beträffande *naturresursår*,

2. att riksdagen avslår motion 1980/81:1589 beträffande *u-landsanpassad teknik*.

2. Anslagsutveckling, planeringsramar m. m.

Propositionen (s. 33–35)

Enligt beslut nyligen av riksdagen med anledning av proposition 1980/81:20 om besparingar i statsverksamheten m. m. skall biståndsanslagen för budgetåret 1981/82 uppgå till något mera än 1 % av den beräknade bruttonationalinkomsten för kalenderåret 1981. Detta innebär att den totala biståndsramen (inkl. avräkningar) ökar med 705 milj. kr., eller med 14 %, till 5 720 milj. kr. för budgetåret 1981/82.

Då biståndets ökning i reala termer är måttlig är det desto viktigare att de administrativa kostnaderna hålls nere så att det mesta möjliga av biståndsanslagen kan användas för insatser på fältet. Under de kommande åren måste därför ansträngningar att effektivisera biståndsverksamhetens administration och organisation ges mycket hög prioritet. Anslagen för biståndets administration måste därför provas med särskilt stor restriktivitet. Under anslaget C 4. Styrelsen för internationell utveckling (SIDA) har regeringen funnit det motiverat att SIDA minskar sina personalkostnader med ett belopp som motsvarar ca sex tjänster. För handläggning av ansökningar om förmånliga u-landskrediter föreslås att beredningen för internationellt tekniskt samarbete (samarbetsberedningen), vilket är det nya namnet på utbildningsberedningen, förstärks med en handläggartjänst. Samtidigt dras en handläggartjänst in vid utrikesdepartementets avdelning för internationellt utvecklingssamarbete.

I nedanstående tabell redovisas utvecklingsbiståndet fördelat på anslagsposter.

Biståndsanslag 1978/79–1981/82 (milj. kr.)

	Anvisat 1978/79	Anvisat 1979/80	Anvisat 1980/81	Förslag 1981/82	Förändring 1980/81– 1981/82
C1. Bidrag till inter- nationella bistånds- program	1 195,0	1 306,0	1 471,0	1 707,0	+ 236
C2. Bilateralt ut- vecklingssamarbete	2 464,6	2 849,8	3 253,0	3 667,0	+ 414,0
C3. Information	16,8	19,9	20,9	22,0	+ 1,1
C4. Styrelsen för inter- nationell utveckling (SIDA)	71,8	105,0	113,0	114,5	+ 1,5
C5. Biståndsutbildnings- nämnden (BUN)	9,4	10,8	11,5	12,5	+ 1,0
C6. Styrelsen för u-landsforskning (SAREC)	100,0	110,0	125,0	138,7	+ 13,7
C7. Nordiska Afrika- institutet	–	–	1,9	2,1	+ 0,2
C8. Lån till personal inom biståndsför- valtningen	0,4	–	3,5	4,0	+ 0,5
Avräkningar	12,0	13,5	15,2	52,2	+ 37,0
	3 870,0	4 415,0	5 015,0	5 720,0	+ 705

Av de totala biståndsanslagen utgör det multilaterala biståndet 29,8 % och det bilaterala biståndet 64,1 %. Av budgettekniska skäl är dessa andelar inte helt jämförbara med andelarna under innevarande budgetår, men i realiteten har ingen förändring skett. Även om andra länders multilaterala andelar ökat snabbt under senare år, är den multilaterala andelen ändå internationellt sett hög i det svenska biståndet.

Med anledning av regeringens proposition om besparingar i statsverksamheten m. m. (prop. 1980/81:20, bil. 2; UU 1980/81:17) har riksdagen nyligen beslutat om åtgärder på biståndsområdet, som minskar belastningen på statsbudgeten med 100 milj. kr. i jämförelse med vad som annars skulle ha utgått.

En närmare redovisning av dessa åtgärder ges i propositionen på s. 34–35.

Motioner

I detta sammanhang behandlar utskottet

dels motion 1980/81:916 av Allan Åkerlind (m), vari hemställs

1. att riksdagen vid behandlingen av proposition 1980/81:100, bilaga 6, beslutar att den totala biståndsramen för budgetåret 1981/82 bestäms till 4 000 milj. kr.,

2. att riksdagen uttalar som sin mening att regeringen vid behandlingen av nästa års budgetförslag bör pröva möjligheterna att minska dessa anslag ytterligare,

dels motion 1980/81:1210, delyrkande 2 a), av Lars Werner m. fl. (vpk), vari föreslås

2. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag innebärande:

a) att fördelningen mellan multilaterala och bilaterala ändamål förskjuts så att det förras andel inom en treårsperiod minskar till högst 25 % av hela biståndsanslaget.

Utskottet

I motion 916 föreslås dels att den totala biståndsramen för det kommande budgetåret bestäms till 4 000 milj. kr., dvs. en minskning med drygt 1 700 milj. kr. i förhållande till propositionens förslag, dels att möjligheterna prövas att i nästkommande budgetförslag ytterligare minska biståndsanslagen.

Vid behandlingen nyligen av proposition 1980/81:20 om besparingar i statsverksamheten m. m. beslutade riksdagen att beräkna biståndsanslagen på grundval av bruttonationalinkomsten i stället för som tidigare bruttonationalprodukten samt att biståndsanslagen för budgetåret 1981/82 skall uppgå till något mer än 1 % av den beräknade bruttonationalinkomsten för kalenderåret 1981. Riksdagen bekräftade ånyo att enprocentsmålet för utvecklingsbiståndet ligger fast.

Den i motion 916 föreslagna nedskärningen skulle allvarligt drabba många fattiga människor som genom det svenska biståndet får hjälp till utbildning, sjukvård, stöd att utveckla jordbruk, industri m. m.

Utskottet finner ingen anledning att frångå enprocentsmålet och avstyrker följaktligen motion 916.

I motion 1210, delyrkande 2 a), föreslås att fördelningen mellan multilaterala och bilaterala ändamål förskjuts så att det förras andel inom en treårsperiod minskas till högst 25 % av hela biståndsanslaget.

Likalydande yrkanden avstyrktes vid behandlingen av de två senaste årens budgetpropositioner (UU 1978/79:27; UU 1979/80:20). Utskottet har därvid anknutit till de utförliga överväganden i denna fråga som gjordes av biståndspolitiska utredningen (SOU 1977:3; prop. 1977/78:135; UU 1978/79:1). Dessa ledde till slutsatsen att det varken fanns anledning att förorda någon drastisk förändring av rådande fördelning mellan bilaterala resp. multilaterala ändamål eller möjlighet att precisera framtida procentsatser för denna.

Smärre förskjutningar i ena eller andra riktningen måste dock kunna ske med hänsyn till uppkommande omständigheter och medelsbehov.

Mot bakgrund av det anförda avstyrker utskottet delyrkande 2 a) i motion 1210.

Utskottet, som inte har någon erinran mot budgetpropositionens förslag i detta avsnitt, hemställer

att riksdagen avslår motion 1980/81:916 och motion 1980/81:1210, delyrkande 2 a).

3. Bidrag till internationella biståndsprogram (C 1)

Propositionen (s. 36–57)

Anslaget Bidrag till internationella biståndsprogram föreslås budgetåret 1981/82 öka med 199 milj. kr. eller med 13 % till 1 707 milj. kr.

Det multilaterala biståndet kanaliseras främst genom FN-systemet och de internationella utvecklingsbankerna. Det fördelar sig på tekniska och finansiella insatser. FN:s utvecklingsprogram (UNDP) är FN-systemets centrala finansieringskälla för tekniskt bistånd. Världsbanken och Internationella utvecklingsfonden (IDA) utgör den viktigaste källan för finansiellt bistånd i form av obundna krediter, i IDA:s fall på mycket förmånliga villkor. De ger också i allt större utsträckning tekniskt bistånd i samband med sin kreditgivning. De regionala utvecklingsbankerna och fonderna utgör ett viktigt komplement till Världsbanken/IDA för att stödja regionala utvecklingsansträngningar.

De svenska biståndspolitiska målsättningarna bör givetvis avspeglas i vårt agerande i de internationella organisationernas styrande organ. Vi bör också försöka säkerställa att de internationella organisationerna tar hänsyn till de olika utvecklingspolitiska mål, som det internationella samfundet kommit överens om, t. ex. i utvecklingsstrategin för det tredje utvecklingsårtiondet. Erfarenheten visar att Sverige, i samarbete med andra likasinnade länder, kan påverka arbetet i organisationerna. Ser man på utvecklingen under en längre period, kan man konstatera att flera organisationer ändrat sin verksamhetsinriktning på sätt som är positiva ur svenska biståndspolitiska synpunkter.

I nedanstående tabell redovisas det multilaterala biståndets fördelning på organ.

Multilateralt bistånd budgetären 1980/81–1981/82

Fördelning på organisationer (milj. kr.)

	Medelsram 1980/81	Medelsram Förslag 1981/82
<i>FN:s operativa verksamhet</i>		
FN:s utvecklingsprogram (UNDP) inkl. särskilda bidrag för de minst utvecklade u-länderna	350,0	370,0
FN:s kapitalutvecklingsfond (UNCDF)	30,0	30,0
FN:s befolkningsfond (UNFPA)	45,0	45,0
FN:s barnfond (UNICEF)	120,0	130,0
	545,0	575,0
<i>Internationella finansieringsorgan</i>		
Internationella utvecklingsfonden (IDA)	460,0	500,0
Afrikanska utvecklingsbanken (ADB)	18,3	18,3
Afrikanska utvecklingsfonden (ADF)	71,8	71,8
Asiatiska utvecklingsbanken (AsDB)	1,0	0
Asiatiska utvecklingsfonden (AsDF)	30,6	30,6
Internationella jordbruksutvecklingsfonden (IFAD)	40,0	47,0
	621,7	667,7
<i>Internationellt livsmedelsbistånd</i>		
Världslivsmedelsprogrammet (WFP)	70,0	72,0
Livsmedelshjälpkonventionen (FAC)	50,0	51,0
Internationella katastroflagret för livsmedel (IEFR)	55,0	59,0
	175,0	182,0
<i>Övriga organisationer</i>		
FN:s hjälporgan för Palestinaflyktingar (UNRWA)	47,0	50,0
FN:s flyktingkommissarie (UNHCR)	40,0	50,0
UNCTAD/GATT:s internationella handels- centrum (ITC)	8,0	8,0
Importkontoret för u-landsprodukter (IMPOD)	3,5	4,1
Gemensamma fonden	0	12,5
Internationella federationen för familjeplanering (IPPF) ¹	37,0	40,0
	135,5	164,6
<i>Övriga multilaterala bidrag</i>		
UNDP:s interimsfond för vetenskap och teknik	10,6	11,0
Karibiska utvecklingsbanken	–	11,0
Övrigt	20,2	95,7
	30,8	117,7
Totalt	1 508,0²	1 707,0

¹ Överförs från anslaget C 2. Bilateralt utvecklingssamarbete till anslaget C 1. Bidrag till internationella biståndsprogram.

² Inklusivt 37 milj. kr. för IPPF, som budgetåret 1980/81 belastade anslaget C 2. Bilateralt utvecklingssamarbete.

FN:s utvecklingsprogram (UNDP), kapitalutvecklingsfond (UNCDF) och befolkningsfond (UNFPA)

I syfte att åstadkomma en stabilare grund för finansieringen av *FN:s utvecklingsprogram (UNDP)* gjorde Sverige redan vid *FN:s* bidragskonferens i november 1978 en minimiutfästelse om bidrag till programmet för tre år, med förbehåll för riksdagens godkännande. Den har därefter förnyats vid varje bidragskonferens. Hösten 1980 gjorde Sverige en ny treårsutfästelse. För verksamhetsåret 1981 (budgetåret 1981/82) utfäste Sverige ett bidrag om 335 milj. kr., vilket innebär en ökning med 15 milj. kr. Vidare utfästes ett bidrag om tillsammans minst 690 milj. kr. för verksamhetsåren 1982 (budgetåret 1982/83) och 1983 (budgetåret 1983/84).

Under innevarande femårsperiod beräknas en dryg tredjedel av *UNDP:s* ordinarie resurser gå till u-länder med en per capita-inkomst på mindre än 250 dollar. Med anledning av de stora biståndsbehoven bland de allra fattigaste länderna anses ett fortsatt svenskt bidrag till *UNDP:s* särskilda verksamhet till förmån för de minst utvecklade u-länderna vara motiverat. Sveriges stöd till denna verksamhet uppgick budgetåret 1980/81 till 30 milj. kr. För budgetåret 1981/82 finner regeringen det motiverat att öka bidraget till 35 milj. kr., då det länge varit oförändrat.

Sverige är, med en bidragsdel på ca 25 %, *kapitalutvecklingsfondens (UNCDF)* största bidragsgivare efter Nederländerna. Sverige utfäste vid *FN:s* bidragskonferens år 1980 ett bidrag om 30 milj. kr. för vart och ett av verksamhetsåren 1981–1983 (budgetåren 1981/82–1983/84) med förbehåll för riksdagens godkännande.

Sveriges bidrag till *FN:s befolkningsfond (UNFPA)* under verksamhetsåret 1980 var 45 milj. kr., vilket motsvarade ca 8 % av de sammanlagda bidragen. Vid *FN:s* bidragskonferens hösten 1980 beräknades de frivilliga bidragen till *UNFPA* för år 1981 till 136 miljoner dollar. Sverige utfäste, med förbehåll för riksdagens godkännande, ett oförändrat bidrag om 45 milj. kr. till *UNFPA* för vart och ett av verksamhetsåren 1981–1983 (budgetåren 1981/82–1983/84).

FN:s barnfond (UNICEF)

Med hänsyn till att inriktningen av *UNICEF:s* verksamhet ligger väl i linje med de svenska biståndspolitiska målen och till att *UNICEF* är en effektiv organisation, utfäste Sverige, med förbehåll för riksdagens godkännande, ett till 130 milj. kr. ökat bidrag för verksamhetsåret 1981 (budgetåret 1981/82). Därmed beräknas Sveriges andel av regeringsbidragen till *UNICEF* uppgå till 18 %. Med samma förbehåll utfäste Sverige ett bidrag på sammanlagt minst 260 milj. kr. för verksamhetsåren 1982 och 1983 (budgetåren 1982/83 resp. 1983/84).

Internationella utvecklingsfonden (IDA)

IDA:s utlåningsverksamhet har börjat att anpassas efter de krav som förändringarna i världsekonomin ställer på de fattigare oljeimporterande u-ländernas ekonomier. Samtidigt som stigande oljepriser fördyrar importen skapar de förutsättningar för tidigare inte lönsamma energiuinvesteringar. Världsbanksgruppens utlåning för energiändamål beräknas f. n. komma att uppgå till mer än 50 miljarder kronor under första hälften av 1980-talet. En särskild energifilial planeras för utlåning på detta område.

Överenskommelse om en sjätte påfyllnad av IDA, avseende budgetåren 1980/81–1982/83, uppnåddes mellan givarländerna i december 1979. Den innebär att 33 givarländer, varav 23 i-länder, skall lämna bidrag till ett sammanlagt belopp av 12 miljarder dollar. Då Sveriges andel av IDA:s resurser varit mycket hög i förhållande till andra länders, sänktes den svenska andelen från 3,8 till 3,0 %. Detta motsvarar ett totalt svenskt bidrag under perioden på 1 497 240 000 kr.

På grund av förseningar i den amerikanska kongressen kunde överenskommelsen om den sjätte påfyllnaden inte träda i kraft som planerat den 1 juli 1980. För att IDA:s verksamhet inte skulle lamslås, har givarländerna kommit överens om ett övergångsarrangemang, baserat på förhandsutfästelser. En redogörelse för denna överenskommelse och villkoren för Sveriges deltagande har lämnats i proposition 1980/81:52. Övergångsarrangemanget har godkänts av riksdagen (UU 1980/81:14).

IDA:s utlåning kommer att öka gradvis under den sjätte påfyllnaden. Sveriges bidrag utgår med 460 milj. kr. under budgetåret 1980/81, 500 milj. kr. budgetåret 1981/82 samt 537,2 milj. kr. budgetåret 1982/83.

Regionala utvecklingsbanker

I enlighet med riksdagens beslut om svenskt medlemskap i *Afrikanska utvecklingsbanken (ADB)* (UU 1979/80:25, JU 1979/80:45, rskr 1979/80:369 och 370) avser regeringen att under innevarande budgetår teckna andelar i Afrikanska utvecklingsbankens kapital för en summa som motsvarar 365 634 069 kr. Sveriges andel av bankens totala kapital uppgår därigenom till 1,3 %. Samtidigt kommer ett åtagande att göras att inbetala 25 % av det tecknade kapitalet, vilket motsvarar 91 408 518 kr. Inbetalningen skall ske i form av fem lika stora delar under en femårsperiod. Den första inbetalningen på 18 281 704 kr. kan komma att ske under innevarande budgetår.

För den andra inbetalningen, som beräknas ske under budgetåret 1981/82, är medelsbehovet 18 281 704 kr.

Sveriges bidrag till *Afrikanska utvecklingsfonden (ADF)* uppgår sammanlagt till 215 506 451 kr., vilket motsvarar 6 % av påfyllnaden. De två första inbetalningarna om vardera 71 835 484 kr. har gjorts under budgetåren

1979/80 och 1980/81. Den tredje inbetalningen av samma storlek skall ske under budgetåret 1981/82.

Sverige har åtagit sig att till *Asiatiska utvecklingsfonden (AsDF)* under budgetåren 1979/80–1982/83 bidra med sammanlagt 122 340 900 kr., vilket motsvarar 1,2 % av denna påfyllnad. Under budgetåren 1979/80 och 1980/81 har de två första inbetalningarna gjorts om vardera 30 585 225 kr. Den tredje inbetalningen av samma storlek skall göras under budgetåret 1981/82, då förhandlingar även beräknas inledas om en tredje påfyllnad. Sveriges bidrag till denna påfyllnad bör motsvara ungefär samma andel som under den nu pågående påfyllnaden.

Internationella jordbruksutvecklingsfonden (IFAD)

Under 1980 har förhandlingar förts om en påfyllnad av jordbruksutvecklingsfondens resurser för perioden 1981–1983. Med hänsyn till att fonden är verksam på ett område där finansieringsbehoven är mycket stora och att fonden är en effektiv institution, har Sverige funnit det angeläget att påfyllnaden får en sådan storlek att fondens verksamhet kan utvidgas. Förhandlingarna har ännu inte formellt avslutats i alla detaljer. IFAD:s styrande församling godkände emellertid i december 1980 ett förslag om en påfyllnad av IFAD:s resurser med 1 270 miljoner dollar. Med i stort sett oförändrad svensk bidragsandel kan det sammanlagda svenska bidraget till fonden beräknas till 141 milj. kr. eller 47 milj. kr. per år. För den första inbetalningen har riksdagen redan beviljat medel. För den andra inbetalningen, som skall äga rum under budgetåret 1981/82, beräknas medelsbehovet till 47 milj. kr.

Världslivsmedelsprogrammet (WFP)

Målet för bidragen under tvåårsperioden 1979–1980 är 950 miljoner dollar. Hittills gjorda utfästelser uppgår till ca 800 miljoner dollar. För åren 1981 och 1982 har bidragsmålet fastställts till 1 000 miljoner dollar. Detta belopp är dock ett minimimål, som bör höjas om kraftiga prisökningar på livsmedel eller ökade behov av livsmedelshjälp uppstår.

Mot denna bakgrund bör Sveriges ordinarie bidrag till WFP höjas från 70 till 72 milj. kr. för vart och ett av budgetåren 1981/82–1983/84.

Sverige har enligt *1980 års konvention om livsmedelshjälp (FAC)* åtagit sig att under budgetåret 1980/81 leverera 40 000 ton svenskt vete som livsmedelshjälp. Detta är 5 000 ton mera än åtagandet under den förra konventionen från 1971. Den nya konventionen gäller endast ett år, men kommer sannolikt att förlängas.

För budgetåret 1981/82 föreslås i propositionen ett svenskt bidrag enligt konventionen om livsmedelshjälp – under förutsättning att den förlängs att

gälla också budgetåret 1981/82 – på 51 milj. kr. inkl. frakt- och administrationskostnader.

Sverige har, med riksdagens bemyndigande, dessutom åtagit sig att årligen under treårsperioden 1980/81–1982/83 hålla 40 000 ton svenskt vete samt vissa andra svenska livsmedelsprodukter i beredskap för akuta nödhjälpsinsatser.

Beredskapslagret utgör en del av det *internationella beredskapslagret av livsmedel för katastrofinsatser (IEFR)*.

Med hänsyn till behovet av långfristiga åtaganden om livsmedelshjälp, anser regeringen att det svenska åtagandet bör utsträckas t. o. m. budgetåret 1983/84. För budgetåret 1981/82 beräknas ett medelsbehov för nödvändig påfyllnad av det svenska livsmedelslagret på sammanlagt 59 milj. kr. inkl. lagring och frakt.

Regeringen föreslår att Sveriges totala bidrag till det internationella livsmedelsbiståndet under budgetåret 1981/82 uppgår till 182 milj. kr.

Övriga organisationer

FN:s hjälpprogram för Palestina-flyktingar (UNRWA). Sveriges bidrag till UNRWA uppgick för verksamhetsåret 1980 (budgetåret 1980/81) till 47 milj. kr. För verksamhetsåret 1981 (budgetåret 1981/82) har Sverige, med förbehåll för riksdagens godkännande, utfäst ett bidrag på 50 milj. kr. På grund av organisationens prekära budgetläge kan en del av detta bidrag behöva betalas ut som förskott redan i början av år 1981.

Innevarande budgetår utgår ett ordinarie bidrag till *FN:s flyktingkommissaries (UNHCR)* reguljära program på 40 milj. kr. för verksamhetsåret 1981. Därutöver förutses omfattande extra bidrag från bl. a. katastrofanslaget till de särskilda operationerna. Sådana har redan under budgetåret utbetalats för insatser i Afrikas horn, Zimbabwe, Kamerun, Kampuchea och Pakistan. De svenska bidragen till de särskilda operationerna uppgår hittills under budgetåret 1980/81 till drygt 11 milj. kr.

Det ordinarie bidraget till UNHCR för verksamhetsåret 1982 (budgetåret 1981/82) bör enligt regeringens förslag ökas till 50 milj. kr. För verksamhetsåret 1983 (budgetåret 1982/83) har, med förbehåll för riksdagens godkännande, utfästs ett lika stort belopp.

Internationella federationen för familjeplanering (IPPF), som grundades 1952, är en ideell familjeplaneringsfederation med medlemsorganisationer i ett hundratal länder.

Sverige inledde sitt stöd till IPPF år 1965. T. o. m. budgetåret 1977/78 hade totalt 150 milj. kr. utbetalats. År 1978 ingicks ett treårsavtal om fortsatt stöd på sammanlagt 100 milj. kr. Budgetåret 1980/81 bidrog Sverige under detta avtal med 37 milj. kr. Ett nytt treårsavtal är under beredning. För budgetåret 1981/82 (verksamhetsåret 1981) bör det svenska bidraget uppgå till 40 milj. kr.

UNCTAD/GATT:s internationella handelscentrum (ITC)

Under treårsperioden 1979–1981 (budgetåren 1979/80–1981/82) har Sverige utlovat ett årligt bidrag på 8 milj. kr. Sverige bör vidare lämna en utfästelse om ett bidrag på minst 8 milj. kr. för vartdera budgetåren 1982/83 och 1983/84.

Inom anslagsposten Särskilda program under anslaget C 2. Bilateralt utvecklingssamarbete stödjer Sverige också ITC:s verksamhet. Budgetåret 1981/82 kan kostnaderna för detta stöd beräknas till 1 milj. kr.

Importkontoret för u-landsprodukter (IMPOD) erhöll för budgetåret 1980/81 3 838 000 kr., varav 338 000 kr. utgjorde en oinbördes reservation från det första verksamhetsåret. Efter samråd med chefen för handelsdepartementet föreslår föredraganden ett anslag på 4 129 000 kr. för budgetåret 1981/82.

Förhandlingar om inrättandet av en *gemensam fond för råvaror* som bl. a. skall stabilisera råvarupriserna har pågått sedan 1976 inom UNCTAD. Överenskommelse om en slutlig avtalstext träffades i juni 1980 och finns sedan 1 oktober 1980 öppen för underskrift och ratificering. De nordiska länderna undertecknade, som några av de första, avtalet den 27 oktober 1980. Regeringen har lagt fram en särskild proposition om svensk ratificering av avtalet (prop. 1980/81:115).

I sitt första skede förutsätts fonden förfoga över ca 750 miljoner dollar i insatser och bidrag från medlemmarna. Resurserna kan flerstegs genom upplåning på den internationella kapitalmarknaden.

Fonden är uppdelad på två konton. Det första kontot är avsett att finansiera lagerinköp av råvaror inom olika råvaruorganisationer för att dessa genom buffertlageroperationer skall utjämna prisfluktuationerna på marknaden. Det andra kontot bygger på frivilliga bidrag och lån på mjuka villkor. Det syftar till att finansiera projekt avseende forskning och utveckling, handelsfrämjande åtgärder, produktivitetsförbättringar och ökad förädling i u-länderna.

Regeringen beräknar ett medelsbehov för den gemensamma fonden på 12 500 000 kr. för budgetåret 1981/82.

Övriga multilaterala bidrag

Anslagsposten Övriga multilaterala bidrag används för bidrag till en mångfald olika organisationer och syften.

Den har främst karaktären av reserv i den multilaterala budgeten, vilken kan användas bl. a. vid katastrofsituationer. Ett annat användningsområde för anslagsposten Övriga multilaterala bidrag är insatser som inte lämpligen kan föras till annan post under det multilaterala anslaget. Hit hör det svenska bidraget till *UNDP:s interimsfond för vetenskap och teknik för utveckling*. Vid en bidragskonferens i mars 1980 förband sig Sverige att bidra med

motvärdet till 5 miljoner dollar till denna fond under budgetåren 1980/81 och 1981/82.

Under det senaste året har – i enlighet med vad riksdagen uttalade med anledning av fjolårets budgetproposition (UU 1979/80:20) – förutsättningarna för ett närmare samarbete med *Karibiska utvecklingsbanken (CDB)* undersökts.

Denna bank, som inledde sin verksamhet 1970, har sin utlåningsverksamhet koncentrerad till ett femtontal mindre länder eller områden, av vilka många nyligen har erhållit självständighet. CDB:s totala utlåning t. o. m. slutet av 1979 uppgick till 269 miljoner dollar. Därav har nästan 60 % gått till de fattigaste medlemsländerna. Banken har som mål att även i fortsättningen särskilt uppmärksamma dessa länders finansieringsbehov.

Regeringen anser att Sverige bör ge CDB ett finansiellt tillskott. Detta sker lämpligen genom ett särskilt bidrag till bankens specialfond, som främst används för utlåning till de fattigare medlemsländerna. Det svenska bidraget bör uppgå till 5 miljoner dollar att utbetalas under de två budgetåren 1981/82 och 1982/83. Medelsbehovet för CDB beräknas därför budgetåret 1981/82 till ca 11 milj. kr.

I styrelsen för *FN:s miljöprogram (UNEP)* har Sverige tagit ett initiativ till ett särskilt utvecklingsprogram i UNEP:s miljöfond. Detta skall användas för u-ländernas mest akuta behov på miljöområdet. En förutsättning för ett svenskt bidrag är att även andra länder ställer resurser till fondens förfogande. Behovet av medel för ett svenskt bidrag under budgetåret 1981/82 kan uppskattas till ca 5 milj. kr.

Inom anslagsposten Övriga multilaterala bidrag bör även finnas en tämligen stor reserv för svensk medverkan i multilateralt utvecklingssamarbete, som kan komma att aktualiseras i samband med pågående eller förestående internationella förhandlingar, men vars storlek i dag inte kan förutses.

För posten Övriga multilaterala bidrag föreslås för budgetåret 1981/82 ett belopp av 117 700 000 kr. Om detta belopp inte räcker för att täcka väntade behov kan oin-tecknade reservationsmedel under detta anslag tas i anspråk. Vid ingången av budgetåret 1981/82 beräknas den oin-tecknade reservationen uppgå till ca 145 milj. kr.

Regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna de riktlinjer för multilateralt utvecklingssamarbete som har förordats i propositionen,
2. godkänna de gjorda utfästelser som angetts i propositionen,
3. bemyndiga regeringen att göra de utfästelser och åtaganden som härutöver har föreslagits i propositionen,
4. till Bidrag till internationella biståndsprogram för budgetåret 1981/82 anvisa ett reservationsanslag av 1 707 000 000 kr.

Motioner

I detta sammanhang behandlar utskottet

dels motion 1980/81:1198 av Paul Grabö m. fl. (c), vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i motionen om förstärkta resurser till FN:s miljöprogram,

dels motion 1980/81:1206, yrkandena 2 och 3, av Gertrud Sigurdson m. fl. (s), vari hemställs att riksdagen beslutar

2. att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om inriktningen av bidragen till internationella biståndsprogram,

3. att bidraget till FN:s fond för kontroll av beroendeframkallande medel (UNFDAC) höjs till 4 milj. kr. för budgetåret 1981/82,

dels motion 1980/81:1210, delyrkande 2 c) och d), av Lars Werner m. fl. (vpk), vari föreslås

2. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag innebärande:

c) att reservanslaget till multilateralt bistånd under rubriken Övrigt minskas med 55 000 000 kr.,

d) att Sverige lämnar Världsbanksgruppen och att inga nya påfyllningar till banken beviljas,

dels motion 1980/81:1588 av Paul Grabö (c), vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i motionen om

1. att andelen av det svenska u-landsbiståndet som avsätts till projekt som främjar livsmedelsförsörjningen i u-länder bör öka från f. n. ca 20 till 40 % under den närmaste femårsperioden,

2. att det svenska livsmedelsbiståndet som inom ramen för vårt bistånd kanaliseras via WFP likaså bör fördubblas under den närmaste femårsperioden,

dels motion 1980/81:1593 av Marianne Karlsson (c), vari hemställs att riksdagen som sin mening gör gällande att initiativ till vidgat samarbete med Världsbanken även tas från svensk sida för att svensk industri skall kunna medverka till att lösa den globala bostadsförsörjningen.

Utskottet

I motion 1206, yrkande 2, berörs de allmänna principerna för Sveriges bistånd genom internationella organisationer. Motionärerna erinrar om att de grundläggande målsättningarna för vårt utvecklingssamarbete skall styra också det multilaterala biståndet och efterlyser en konsekvent värdering i propositionen av hur de olika internationella organens verksamhet stämmer överens med dessa målsättningar. Effektiviteten hos de multilaterala organisationerna, UNDP:s höga administrativa kostnader och UNFPA:s verksamhetsinriktning berörs. Motionärerna konstaterar också att budgetpropositionen inte lämnar något besked om hur regeringen efterkommit riksdagens uppmaning under förra årets budgetbehandling (UU 1979/80:20)

att verka för att IDA:s utlåning skall utformas i enlighet med våra grundläggande biståndsprinciper. Slutligen aktualiserar motionärerna behovet av en omstrukturering av de internationella institutionerna och knyter an till Brandtkommissionens förslag om en ny utvecklingsfond.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att Sveriges biståndspolitiska mål också måste gälla våra bidrag till de internationella organisationerna inom och utom FN-systemet. Utskottet har också vid flera tillfällen haft anledning att redovisa de ansträngningar regeringen gjort och gör för att de multilaterala organens biståndsgivning så långt det är möjligt skall ligga i linje med våra utvecklingspolitiska uppfattningar. I UNDP, i Världsbanken och i andra internationella organ har Sverige och de övriga nordiska länderna verkat för att biståndet särskilt skall inriktas på de fattigaste gruppernas behov. Dessa ansträngningar har inte varit utan framgång och bör enligt utskottets mening fortsätta. Det är också en svensk uppfattning att u-ländernas inflytande särskilt över Världsbanksgruppens institutioner bör öka ytterligare. Detta kom till uttryck senast i det nordiska anförandet vid Världsbankens årsmöte 1980. Världsbanken har också av regeringen informerats om riksdagens uttalande rörande bankens utlåning till Vietnam [UU 1979/80:20, rskr 276].

Om de internationella biståndsorganisationerna skall kunna fungera effektivt och planmässigt är det självfallet viktigt att alla givarländer tar sitt ansvar för deras finansiering.

Det är mot denna bakgrund beklagligt att den sjätte kapitalpåfyllnaden av IDA på grund av invändningar i den amerikanska kongressen inte kunde träda i kraft som planerat, vilket nödvändiggjorde beslut om ett särskilt övergångsarrangemang mellan övriga bidragsgivare, inkl. Sverige (UU 1980/81:14).

Den nya amerikanska administrationen har nu förelagt kongressen ett omarbetat förslag avseende det amerikanska IDA-bidraget. Förhandlingar om den uppkomna situationen pågår f. n. mellan de övriga bidragsgivarna.

Möjligheterna för de nordiska länderna att ensamma åstadkomma en önskad förändring av den allmänna inriktningen av de internationella organens biståndsgivning och öka u-ländernas inflytande över dem är emellertid begränsade. Det är därför så mycket mera angeläget att Sverige på ett effektivt sätt deltar i de multilaterala organisationernas arbete och på det viset försöker få gehör för svenska synpunkter. Detta kan i många fall ske genom svenskt deltagande i styrelser och arbetsgrupper och i de organ som upprättats för samordning och för översyn av FN-systemets effektivitet och struktur. Våra utlandsmyndigheter i länder där de internationella organisationerna är verksamma har också en viktig roll att spela när det gäller att följa och bedöma utfallet av enskilda biståndsinsatser.

Med det ovan anförda får utskottet föreslå att riksdagen anser yrkande 2 i motion 1206 besvarat.

I motion 1210, delyrkande 2 d), föreslås att Sverige lämnar Världsbanksgruppen. Utskottet har senast i betänkandena 1979/80:20 och 1980/81:14 motiverat varför utskottet anser att Sverige inte bör lämna Världsbanksgruppen. Utskottet vidhåller denna åsikt och avstyrker följaktligen motion 1210 i denna del.

Världsbanken behandlas även i motion 1593, vari föreslås ett samarbete mellan Världsbanken och svensk byggindustri. Avsikten med motionen synes vara att Världsbanken skall förmås göra ett åtagande att upphandla svenska trähus för leverans till u-länder. En sådan tanke strider emellertid mot Världsbankens regler om att bidragen till banken skall vara obundna och upphandlingen ske efter internationellt upphandlingsförfarande. Utskottet avstyrker därför motion 1593.

I motion 1588 föreslås dels att andelen av det svenska bitåndet till projekt som främjar livsmedelsbiståndet skall öka från 20 till 40 % under den närmaste femårsperioden, dels att det svenska biståndet via WFP skall fördubblas under samma period.

Motionären ger en utförlig beskrivning av den alarmerande situationen för livsmedelsförsörjningen i världen. Utskottet instämmer i denna beskrivning. För andra året i följd räknar FAO med en minskning i världens spannmålsproduktion. Bakom nedgången döljer sig främst sämre skördar av fodersäd och i någon mån av vete i de stora producentländerna. Av de 30 länder som enligt FAO led av en akut livsmedelsbrist i november 1980 låg inte mindre än 23 i Afrika. Som framhålls i motionen måste därför absolut prioritet ges åtgärder som leder till en ökad tillgång på livsmedel i u-länderna.

Det svenska utvecklingsbiståndet är i hög grad inriktat på livsmedelsförsörjningen. Vi stöder livsmedelsprogrammet, WFP, och har förordat en ökad kanalisering genom WFP av världens livsmedelsbistånd. Det svenska livsmedelsbiståndet uppgår innevarande budgetår till 175 milj. kr. I propositionen föreslås att nästa budgetårs anslag skall öka till 182 milj. kr. Om stigande livsmedelspriser och höjda fraktkostnader motiverar en ytterligare höjning av detta belopp finns reserver härför, framgår det av propositionen.

Den helt övervägande delen av vårt livsmedelsbistånd är bunden till upphandling i Sverige. Leveranserna består huvudsakligen av spannmål men även andra produkter, såsom matolja, har ingått. Vilka specialprodukter av olika slag som skall kunna ingå i livsmedelsbiståndet bör dock enligt utskottets uppfattning avgöras av WFP utifrån föreliggande behov.

Världens livsmedelsförsörjning kan emellertid på längre sikt inte vidmakthållas enbart genom livsmedelsbistånd. Som motionären framhåller är det i högsta grad angeläget att öka u-ländernas egen förmåga att producera livsmedel. Även härför krävs omfattande biståndsinsatser. Utskottet noterar med tillfredsställelse att det svenska bilaterala utvecklingssamarbetet i stor utsträckning går till landsbygdsutveckling i olika former. Regeringen ger

även verksamt stöd till jordbruksutvecklingsfonden IFAD inom vilken förhandlingar om en ny resurspåfyllnad för perioden 1981–1983 pågår. Det är också glädjande att Världsbanken och andra internationella organ nu inlett en ökad satsning på landsbygdsutveckling.

Enligt utskottets uppfattning talar mycket starka skäl för att inriktningen av det svenska bilaterala och multilaterala biståndet på landsbygdsutveckling bör fortsätta och ytterligare betonas. Härigenom främjas inte bara u-ländernas kapacitet att själva försörja sig med livsmedel. Landsbygdsutveckling skapar också sysselsättningstillfällen på landsbygden, där huvuddelen av u-ländernas befolkning är bosatt, och kan lägga grunden för den interna köpkraft som är nödvändig för framväxten av en inhemsk och på de egna behoven inriktad industri.

Utskottet vill inte utesluta att den andel av det svenska biståndet som går till landsbygdsutveckling i u-länderna om ett antal år kan komma att vara större än f. n. Utskottet anser emellertid inte att bestämda procentuella mål bör uppsättas vare sig för stödet till projekt som främjar u-ländernas livsmedelsförsörjning eller för det svenska livsmedelsbiståndet som kanaliseras internationellt. Sådana precisa målangivelser vore främmande för svenska biståndsprinciper och skulle, särskilt vad gäller livsmedelsbiståndet, under vissa förutsättningar kunna vara till skada för effektiviteten i och användbarheten av biståndet.

Med hänvisning härtill avstyrker utskottet motion 1588.

Som framgår av budgetpropositionen föreslår regeringen ett svenskt bidrag till 1980 års konvention om livsmedelshjälp (FAC) med 51 milj. kr. budgetåret 1981/82 under förutsättning att konventionen förlängs att gälla detta budgetår.

Utskottet har under behandlingen av propositionen erfarit att livsmedelskonventionen efter det att propositionen överlämnats till riksdagen förlängts med två år att gälla t. o. m. den 30 juni 1983.

Regeringen avser ansluta Sverige till denna förlängning av konventionen vilket, utöver vad som anges i propositionen, innebär en utfästelse om ett svenskt bidrag till FAC med ett belopp av liknande storlek även för budgetåret 1982/83.

Utskottet har inget att erinra mot denna utfästelse.

I motion 1198 föreslås att det belopp på 5 milj. kr. som regeringen förutser behövas för ett särskilt utvecklingsprogram i UNEP:s miljöfond redan nu ställs till UNEP:s förfogande, dock med reservationen att medlen får tas i anspråk först då programmet vunnit angiven anslutning från andra länder.

Skillnaden mellan propositionen och motionens förslag är obetydligt. Utskottet kan emellertid se en fördel i att det förutskickade beloppet hålls inne till dess säkerhet erhållits att tillräcklig anslutning uppnås även från andra länder.

Med det anförda får utskottet anse motion 1198 besvarad.

I motion 1206, yrkande 3, föreslås att bidraget till FN:s fond för beroendeframkallande medel (UNFDAC) höjs till 4 milj. kr.

Anslaget till UNFDAC ingår i posten Övriga multilaterala bidrag i propositionen. Sverige har vid tre tillfällen bidragit med 2 milj. kr. till UNFDAC. De svenska bidragen har använts i de båda länderna Laos och Pakistan. Enligt utskottets bedömning är det inte rimligt att nu kraftigt höja bidragen till de få projekt det här är fråga om. Regeringen har förklarat sig intresserad av samarbete inom nya projekt men hittills inte fått förslag om några sådana.

Mot denna bakgrund avstyrker utskottet yrkande 3 i motion 1206.

Som framgår av propositionen har anslagsposten Övriga multilaterala bidrag karaktären av en reserv som kan användas för en rad olika organisationer och syften. Utskottet finner det rimligt att det avsatts en sådan reserv för eventuell svensk medverkan i sådant utvecklingssamarbete som kan komma att aktualiseras i samband med pågående eller förestående internationella förhandlingar och avstyrker därför delyrkande 2 c) i motion 1210.

Utskottet tillstyrker förslagen i avsnitt C 1 i budgetpropositionen och hemställer sålunda

att riksdagen

1. godkänner de *riktlinjer* för multilateralt utvecklingssamarbete som förordats i propositionen,
2. förklarar motion 1980/81:1206, yrkande 2, avseende *inriktningen av bidragen* till internationella biståndsprogram besvarad med vad utskottet anför,
3. avslår motion 1980/81:1210, delyrkande 2 d), avseende *utträde ur Världsbanksgruppen*,
4. avslår motion 1980/81:1593 rörande *samarbete med Världsbanken*,
5. avslår motion 1980/81:1588 rörande *livsmedelsförsörjningen i u-länderna m. m.*,
6. förklarar motion 1980/81:1198 rörande *FN:s miljöfond (UNEP)* besvarad med vad utskottet anför,
7. avslår motion 1980/81:1206, yrkande 3, rörande bidrag till (s) *UNFDAC*,
8. avslår motion 1980/81:1210, delyrkande 2 c), och godkänner vad som förordas i propositionen under *Övriga multilaterala bidrag*,

res. 1

9. godkänner vad som i betänkandet anförts om Sveriges anslutning till förlängningen av 1980 års konvention om *livsmedels-hjälp*,
10. godkänner de i övrigt gjorda *utfästelser* som angivits i propositionen,
11. bemyndigar regeringen att göra de *utfästelser och åtaganden* som härutöver föreslagits i propositionen,
12. med bifall till budgetpropositionens förslag till *Bidrag till internationella biståndsprogram* för budgetåret 1981/82 anvisar ett reservationsanslag av 1 707 000 000 kr.

4. Bilateralt utvecklingssamarbete (C 2)

4.1 Allmänna riktlinjer för utvecklingssamarbetet, medelsram m. m.

Propositionen (s. 58–63)

För budgetåret 1981/82 förordar regeringen att anslaget till bilateralt utvecklingssamarbete höjs med 414 milj. kr. till 3 667 milj. kr. Detta innebär en ökning med ca 13 % i förhållande till innevarande års anslag.

I samband med utformningen av de olika förslagen till användning av anslaget till bilateralt utvecklingssamarbete under budgetåret 1981/82 har en översyn av det bilaterala biståndets fördelning och innehåll företagits. En fortsatt översyn avses ske på grundval av SIDA:s anslagsframställningar för 1982/83 och följande budgetår.

För att öka biståndets effektivitet kan det visa sig önskvärt att något begränsa antalet samsamarbetssektorer. Där så sker bör mottagarlandets önskemål vara utgångspunkten. Hänsyn måste emellertid också tas till det kunnande, den erfarenhet och den resursbas som finns i Sverige inom skilda sektorer.

Målen för den svenska biståndspolitikerna är vägledande för förändringar i kretsen av samsamarbetsländer. Biståndspolitikerna syftar till att främja ökad resurstillväxt, ekonomisk och social utjämning, ekonomisk och politisk självständighet samt demokratisk samhällsutveckling. Gemensamt syftar dessa mål till att främja social rättvisa för de fattiga människorna.

I olika samsamarbetsländer tillgodoses de skilda biståndsmålen i varierande omfattning. I ett land kan det svenska biståndet minska det ensidiga beroendet. I ett annat land föreligger beroendeproblemet kanske i ringa utsträckning. I ett land sker en snabb ekonomisk tillväxt utan att denna åtföljs av ekonomisk och social utjämning. I andra fall kan det förhålla sig tvärtom. I ett land finns flerpartisystem och parlamentarisk demokrati, i ett annat kanske demokrati i vår mening saknas men det kan hävdas att medborgarna ändå i skilda sammanhang kan göra sina åsikter hörda. I ett tredje land är det svårt att med säkerhet hävda att det föreligger ens detta

mått av deltagande. På samma sätt kan graden av press- och yttrandefrihet variera liksom respekten för mänskliga rättigheter och graden av tolerans av självständiga fackföreningar.

Samtliga dessa faktorer måste beaktas vid bedömningen av eventuella förändringar i programlandskretsen. Det räcker emellertid inte med de nämnda. Självklart är att även staternas skilda grad av fattigdom påverkar vår inställning. I fråga om Cuba, Portugal och Tunisien, där det svenska bilaterala biståndet nyligen avvecklats eller håller på att avvecklas, har just den relativt höga levnadsstandarden varit avgörande. I vissa andra fall, som t. ex. Laos, har den höggradiga fattigdomen särskilt talat för upptagande av långsiktigt biståndssamarbete.

Därtill kommer att biståndsförvaltningens arbete försvåras om biståndssamarbetet utsträcks till ett stort antal länder. Ett alltför begränsat antal mottagarländer kan å andra sidan innebära att Sverige påtar sig ett väl stort ansvar gentemot ett land om vi tillåter biståndet att bli en mycket väsentlig del av den totala utländska hjälpen till landet. Relevant kan också vara – som SIDA anfört – hur mycket eller litet ett land erhåller i bistånd från andra givare.

Det är inte ägnat att förvåna att skilda bedömare kan komma till olika slutsatser vid tillämpning av så många och mångtydiga kriterier. Utfallet av bedömningen påverkas givetvis i första hand av vilken styrka man i det enskilda fallet tillmäter det ena eller andra kriteriet: fattigdom, oberoende, tillväxt, utjämning, demokrati, tillgång på bistånd från andra osv. Redan i själva beskrivningen av ett land utifrån dessa kriterier infinner sig ofta subjektivitet. I ett fall kan konstaterandet att parlamentarisk demokrati föreligger kompletteras med upplysningen att vissa samhällsgrupper har ett dominerande inflytande och de fattigaste deltar föga i beslutsprocesserna. I ett annat fall kan till upplysningen att det föreligger enpartisystem utan val och pressfrihet fogas kommentarer att det ändå torde finnas vägar för medborgarna att föra fram sina synpunkter.

Det är naturligt att de i Sverige existerande olika politiska värderingarna också i viss mån sätter sin prägel på bedömningen av utvecklingen i våra samarbetsländer och andra u-länder. Med tanke på behovet av stabilitet och långsiktighet i biståndssamarbetet vore det olyckligt om våra relationer till skilda samarbetsländer skulle påverkas av förväntningar eller farhågor som dessa länders regeringar förknippar med de skilda värderingar som finns hos olika politiska grupper i Sverige, heter det i propositionen.

Det är därför principiellt önskvärt att söka finna gemensamma nämnare i diskussionen om kretsen av programländer. Detta ligger i linje med riksdagens tidigare uttalande att förändringar i kretsen bör ske med stor varsamhet. De förslag som regeringen framför beträffande enskilda länder utgår från dessa resonemang. De överensstämmer också med den allmänna inriktning som det bilaterala biståndet fått under senare år och som regeringen anser bör bestå.

Det omfattande svenska stödet till södra Afrika markeras ytterligare av att utvecklingssamarbete med det självständiga Zimbabwe nu kan inledas och att svenskt stöd planeras för ett regionalt ekonomiskt samarbete i södra Afrika. I Zimbabwe pågår efter självständigheten i april 1980 ett omfattande inre uppbyggnads- och utvecklingsarbete. Som stöd för detta arbete, vilket om det är framgångsrikt kan få en stark positiv inverkan på hela regionen, och för att stärka den demokratiska utvecklingen i landet förordas betydande svenska biståndsinsatser. Med hänsyn till att Zimbabwe inte tillhör de fattigaste u-länderna, kan det inte uteslutas att biståndet efter några år kan övergå i andra samarbetsformer. Biståndet till Pakistan bör steg för steg övergå till samarbete i andra former. I nuvarande läge, då stora mängder flyktingar kommer från det ockuperade Afghanistan, bör betydande bidrag ges för hjälp åt flyktingar. På samma sätt planeras beträffande Somalia fortsatt flyktingstöd. Däremot förbereds inget nytt projektstöd när det nuvarande avtalet om samarbete med Somalia inom fiskesektorn utlöpt vid utgången av budgetåret 1981/82. I fråga om Nicaragua räknar regeringen med att svenskt bistånd kan behöva utgå under en övergångsperiod för att stödja landets återuppbyggnad och för konsolidering av den demokratiska samhällsformen. Samarbetet med Swaziland bör utformas som stöd till regionalt samarbete i södra Afrika, till insatser för att främja ökat oberoende från Sydafrika och till gagn för fattiga befolkningsgrupper.

SIDA har beräknat medel för insatser på markvårdsområdet under posten för regionala insatser. Med hänsyn till den centrala betydelse som mark- och miljövård har för utvecklingsansträngningarna, har regeringen ansett det motiverat att räkna upp det av SIDA föreslagna anslaget och att inrätta en ny anslagspost benämnd Särskilda miljö- och markvårdsinsatser. De insatser som f. n. planeras på miljöområdet, och som SIDA beräknat medel för inom anslagsposten Särskilda program, har förts till den nya anslagsposten.

Medel för den Internationella familjeplaneringsfederationen (IPPF), som innevarande budgetår beräknas inom anslagsposten Särskilda program, upptas i fortsättningen under anslaget C 1. Bidrag till internationella biståndsprogram.

Propositionen pekar också på vikten av ökat stöd till primärhälsovård, i vilken familjeplanering ingår som en integrerad del. Familjeplaneringens relativa andel i det bilaterala samarbetet har tenderat att minska de senaste åren. Mot bakgrund av de försörjningsmässiga och sociala svårigheter samt de sysselsättningsproblem som den snabba befolkningstillväxten medför i många u-länder, anses denna tendens otillfredsställande. Det är motiverat att Sveriges beredvillighet att stärka stödet till primärhälsovård, inkl. familjeplanering, understryks i dialogen med mottagarländerna.

En fortsatt hög beredskap för att lämna bistånd i akuta nödlägen, motiverar en kraftig ökning av anslagsposten Katastrofer m. m. Under tidigare budgetår har stora reservationer funnits att tillgå. Detta är inte längre fallet.

Regeringen förordar en betydande ökning av anslagsposten Enskilda organisationer. Sådana organisationer har visat sig vara effektiva redskap i utvecklingssamarbetet och utgör värdefulla komplement till det av SIDA administrerade biståndet. Inom anslagsposten Enskilda organisationer förordas att särskilda medel beräknas för stöd till en ny svensk fredskår, som enligt förslag av kommittén om fredskårens framtid (Ds UD 1980:2) kan komma att bildas av intresserade frivilliga organisationer.

Beträffande de av SIDA föreslagna anslagstekniska förändringarna biträder regeringen förslaget att kostnaderna för rekrytering och utbildning av fältpersonal som belastat anslaget C 4 anvisas som en anslagspost under anslaget C 2. Däremot ser regeringen f. n. ingen anledning att medel för vissa u-landspolitiska åtgärder skall skiljas från det bilaterala utvecklingssamarbetet och föras till ett nytt anslag. Medel för bredare samarbete och förmånliga krediter till u-länder bör upptas som särskilda anslagsposter under anslaget för bilateralt utvecklingssamarbete. Den verksamhet som bedrivs av fonden för industriellt samarbete med u-länder (SWEDFUND) förutses t. v. inte behöva ytterligare tillskott av budgetmedel.

Bilateralt utvecklingssamarbete budgetären 1980/81–1981/82
Fördelning på mottagarländer och andra ändamål (milj. kr.)

	Medelsram 1980/81	Förslag till medelsram 1981/82 SIDA	Föredraganden
Angola	80	95	95
Bangladesh	130	130	140
Botswana	65	70	70
Etiopien	75	85	80
Guinea-Bissau	55	65	55
Indien	310	355	330
Kap Verde	30	40	35
Kenya	105	110	110
Laos	50	58	55
Lesotho	15	17	17
Moçambique	180	210	210
Pakistan	40	0	20
Portugal	40	0	0
Somalia	15	15	15
Sri Lanka	100	115	115
Swaziland	10	10	10
Tanzania	380	440	415
Tunisien	25	0	0
Vietnam	365	365	365
Zambia	130	150	145
Zimbabwe	46	100	100
Vissa insatser i Latinamerika och det karibiska området	80	110	100
Vissa landprogramkostnader	40	50	50
Regionala insatser	–	85	60
Särskilda miljö- och markvårds- insatser	–	20	30
Flyktingar och befrielse- rörelser m. m. i södra Afrika	104	130	120
Särskilda program	158	158	160
Katastrofer m. m.	314	375	400
Enskilda organisationer	125	160	165
Bredare samarbete	55	150	60
SWEDFUND	34		–
Förmånliga u-landskrediter	60		120
Rekrytering och utbildning av fältpersonal	18	21	20
Ofördelat	–	151	–
Totalt	3 234	3 840	3 667

Propositionens förklarande noter till denna tabell har inte återgivits i detta betänkande.

Som ett led i ansträngningarna att bredda våra relationer med samarbetsländerna har utrikesdepartementet under innevarande budgetår inlett regelbundna u-landspolitiska genomgångar med bred deltagarkrets. Syftet är bl. a. att engagera intresserade myndigheter och organisationer i förberedelserna för förhandlingar och biståndsdiskussioner med våra samarbetsländer samt att dra nytta av olika svenska intressenters erfarenheter och

synpunkter. Vid varje tillfälle genomgås Sveriges relationer med ett mottagarland eller biståndet inom ett visst sakområde. Den information och de slutsatser som framkommer vid dessa genomgångar är en värdefull tillgång i våra kontakter med samarbetsländerna.

Motioner

Under denna rubrik behandlar utskottet

dels motion 1980/81:1201 av Sture Korpås m. fl. (c), vari hemställs

1. att riksdagen anhåller att regeringen mot bakgrund av den senaste utvecklingen i u-länderna förelägger riksdagen ett förslag till program för hur svenskt utvecklingsbistånd bör organiseras och inriktas för att bäst möta de fattigaste människornas mest grundläggande behov och för att bidra till att bevara jordens miljö och produktiva resurser,

2. att riksdagen anhåller att regeringen i arbetet på detta program bedömer världens mest angelägna behov, att den vidare bedömer inom vilka av dessa behovsområden ett svenskt bistånd skulle få starkast effekt och att den därefter bedömer hur man bättre skall kunna använda den svenska kapaciteten inom dessa fält och koncentrera det svenska biståndet dit,

3. att riksdagen anhåller att regeringen efter vederbörliga förhandlingar förelägger riksdagen förslag till borte tidsgräns för samarbetet med våra nuvarande och tillkommande samarbetsländer,

dels motion 1980/81:1206 av Gertrud Sigurdson m. fl. (s), yrkandena 1, 4, 25 och 28, vari föreslås att riksdagen beslutar

1. att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om riktlinjerna för den svenska biståndspolitik,

4. att i enlighet med vad som anförts i motionen hos regeringen anhålla om konkreta förslag med anledning av SIDA:s landöversyn,

25. att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om Sveriges medverkan i biståndskonsortier och konsultativa grupper,

28. att anslaget för bilateralt utvecklingssamarbete i förhållande till regeringens förslag minskas med 2,1 milj. kr. till 3 664,9 milj. kr.,

dels motion 1980/81:1210 av Lars Werner m. fl. (vpk), yrkande 1, vari föreslås

1. att riksdagen hos regeringen hemställer om att en parlamentarisk utredning tillsätts för att genomföra en samlad översyn av svensk u-landspolitik så att de ursprungliga målsättningarna för den kan förverkligas.

Utskottet kommenterar i detta sammanhang även delar av motion 1980/81:1595 av Per Petersson m. fl. (m). Motionens yrkande behandlas emellertid nedan under avsnittet Resultatvärdering.

Dessa fyra motioner innehåller alla resonemang och yrkanden som berör grundläggande principer och riktlinjer för det svenska utvecklingsbiståndet.

I motion 1201 heter det – i yrkande 1 – att regeringen bör förelägga riksdagen ett förslag till program för hur svenskt utvecklingsbistånd bör organiseras och inriktas för att kunna bäst möta de fattigaste människornas mest grundläggande behov och för att bidra till att bevara jordens miljö och produktiva resurser.

I motionen beskrivs hur jordens befolkning hotas genom att produktiva landområden ödeläggs genom den pågående miljöförstöringen. Denna har ofta sin förklaring i att själva fattigdomen för u-ländernas landsbygd leder till överutnyttjande av knappa resurser. Motionärerna pekar emellertid också på de negativa konsekvenserna av en modern i-landsteknik som urskillningslöst överförs till u-länderna och av en fortlöpande ekonomisk maktkoncentration ibland skapad av transnationella företags expansion.

Det svenska biståndet byggdes upp med tyngdpunkten på samarbete med ett antal mottagarländer som i princip efter egen bedömning skulle disponera det svenska biståndet inom fastställda finansiella ramar, heter det vidare i motionen. Denna uppläggning sätter resurserna i händerna på regeringarna i våra samarbetsländer men ger ingen trygghet för att biståndet når de mest behövande eller att ett mottagarlands utveckling sker med hänsyn till regionens förutsättningar och behov.

Mot denna bakgrund bör det svenska biståndet inriktas på behovsområden. Valet av mottagarländer bör underordnas valet av insatsområden.

Motionärerna vill ge prioritet åt sådana utvecklingsprojekt som är ägnade att bevara och öka livsmedelsproduktionen inom u-länderna. Biståndet skall vidare ge meningsfull sysselsättning där människorna bor. En samordning med internationella insatser bör ske för att komma till rätta med globala och regionala problem.

Hur internationella utvecklingsresurser används är inte mottagarnas och givarnas ensak, heter det vidare i motionen. Världens mest angelägna behov måste definieras oavsett regeringars prioriteringar och tillgängliga utvecklingsresurser inriktas på mänsklighetens mest angelägna behov. Regeringen måste i det föreslagna programarbetet göra en sådan bedömning av världens mest angelägna behov, heter det i motionens andra yrkande. Vidare bör regeringen dels bedöma inom vilka av dessa behovsområden ett svenskt bistånd skulle få starkast effekt, dels bedöma hur man bättre skall kunna använda den svenska kapaciteten inom dessa fält och koncentrera den dit.

I ett tredje yrkande i samma motion föreslås en bortre tidsgräns för vårt samarbete med våra nuvarande och tillkommande samarbetsländer. Det nuvarande systemet gör det enligt motionärerna svårt för oss att komma ur biståndet utan utrikespolitiska komplikationer och försvårar också den föreslagna koncentrationen till angelägna behovsområden.

I motion 1206, yrkande 1, anförs beträffande riktlinjer för den svenska biståndspolitik inledningsvis att regeringen börjat utnyttja bistandsmedel

för utgifter vilkas anknytning till det svenska utvecklingssamarbetet ibland inte är självklar.

Det allvarligaste är emellertid, menar motionärerna, att regeringen håller på att urholka utvecklingssamarbetet som ett solidaritetsinstrument. Biståndets värde har minskats genom en successiv kommersialisering, de av riksdagen fastställda målen för den svenska biståndspolitikerna har tonats ned och tolkats om och det länderfördelade biståndet har minskat i förhållande till diverse verksamheter som är mer till glädje för olika intressen i Sverige och de internationella organisationernas byråkratier än för de fattiga u-länderna. Hjälp till vissa länder har skurits ned utan att det föreläggat några biståndspolitiska skäl.

Dessa glidningar och förskjutningar riskerar både att minska de fattiga ländernas förtroende för vår biståndspolitik och att rycka undan stödet för u-hjälp i folkopinionen i vårt land.

I yrkande 4 i samma motion framförs önskemål om konkreta förslag med anledning av SIDA:s landöversyn. I motionstexten konstaterar motionärerna att majoriteten i SIDA:s styrelse varit oförmögen att dra några slutsatser av det omfattande arbetsmaterialet i landöversynen annat än att stödet till flertalet programländer bör fortsätta på i huvudsak oförändrad real nivå. Några förslag i fråga om den långsiktiga utvecklingen av biståndssamarbetet för enskilda länder lämnas inte i regeringens proposition.

Motionärerna uppfattar budgetpropositionens avsnitt om de svenska biståndsmålen som ett försök att frångå riksdagens beslut om principerna för ländervalet och kräver att riksdagen därför ännu en gång slår fast de riktlinjer i detta hänseende som bl. a. bekräftats i UU 1978/79:1.

Motionärerna instämmer slutligen i princip i de slutsatser som framförts i en avvikande mening till SIDA-styrelsens redovisning av landöversynen och begär att regeringen framlägger förslag om avveckling av det direkta biståndssamarbetet med Bangladesh, Kenya och Swaziland. Detta samarbete bör i stället ersättas av andra former av ekonomiskt samarbete.

Till föreliggande rubrik har även hänförts yrkande 25 i motion 1206 beträffande Sveriges medverkan i biståndskonsortier. Det heter i motionen att svensk medverkan i biståndskonsortier eller konsultativa grupper förbehållits dem som avser länder med vilka Sverige har eller planerar ett omfattande utvecklingssamarbete. Motionärerna ställer frågan om Sveriges ansökan om medlemskap i biståndskonsortiet för Indonesien (IGGI) är ett uttryck för vilja att inleda bistånd till detta land, vilket motionärerna i så fall inte kan godta. Riksdagen bör slå fast att Sverige endast medverkar i biståndskonsortier som avser länder med vilka vi har eller planerar ett omfattande utvecklingssamarbete.

Även motion 1595 tar upp riktlinjerna för det svenska biståndet till diskussion. En fortsatt hög ambitionsnivå inom biståndspolitikerna är bara möjlig om den anpassas till vår rådande ekonomiska situation. Motionärerna

vill därför att biståndspolitiken omprövas på så sätt att svenska resurser i större utsträckning utnyttjas i biståndet, förslagsvis genom ökad bindning. (Till denna fråga återkommer motionärerna även i motion 1204.) Vidare bör ländervalspolitiken omprövas på så sätt att långvariga och allvarliga kränkningar av grundläggande mänskliga rättigheter bör påverka vår villighet att fortsätta samarbetet. Biståndspolitiken måste också omprövas mot de länder som bedriver angreppskrig eller har trupper på främmande territorier.

Motionärerna anser också att landramstänkandet lett till att mottagarländerna kommit att betrakta det svenska biståndet som en automatisk del av sin budget. En ökad satsning på projektbistånd är angelägen, liksom ökade krav på resultat, effektivitet och uppföljning. U-landsforskningen vid universitet och högskolor bör främjas. En från SIDA fristående debatt och utvärdering rörande biståndet bör stimuleras. De enskilda organisationernas roll i biståndet bör ytterligare uppmärksammas. Motionärerna anser slutligen att nya samarbetsformer ständigt bör prövas och pekar på det bredare samarbetet, Swedfund och förmånliga u-landskrediter som goda möjligheter till en smidig övergång till andra samarbetsformer.

Motionen utmynnar i en begäran om att en arbetsgrupp tillsätts med uppgift att utarbeta underlag för en översyn av det svenska biståndets resultat och effektivitet. (Detta yrkande behandlas nedan under resultatvärdering.)

Tidigare riksdagsbehandling m. m.

Under 1970-talets mitt gjorde den biståndspolitiska utredningen en omfattande genomgång av de allmänna principerna och riktlinjerna för det svenska utvecklingsbiståndet (Sveriges samarbete med u-länderna, SOU 1977:13). Arbetet resulterade i proposition 1977/78:135 om riktlinjer för internationellt utvecklingssamarbete m. m., vilken behandlades av riksdagen under hösten 1978 (UU 1978/79:1).

I proposition 1977/78:135 analyserades målen för den svenska biståndspolitiken. Det hette bl. a. att "det allmänna målet för allt bistånd är att bidra till att höja levnadsnivån för de fattiga människorna". När det gäller mål av mer direkt betydelse för biståndets utformning och inriktning bekräftade propositionen de dittills gällande fyra biståndsmålen, nämligen att våra insatser skall bidra till

- resurstillväxt
- ekonomisk och social utveckling
- ekonomisk och politisk självständighet
- demokratisk samhällsutveckling.

Riksdagen anslöt sig till dessa mål för biståndspolitiken. Någon rangordning av dem gjordes varken av regeringen eller av riksdagen. I ovannämnda betänkanden UU 1978/79:1 framhölls att de fyra huvudmålen bör ses som en

helhet. Senast under riksmötet 1980 bekräftades att de fyra målen fortfarande äger full giltighet (UU 1979/80:20).

Riksdagen har även haft anledning ta ställning till frågan om införande av nya mål eller delmål för utvecklingsbiståndet. I motion 1977/78:1911 i anledning av riktlinjepropositionen 1977/78:135 föreslogs att ekologisk balans införs som ett femte mål för det svenska biståndet. Utskottet framhöll vid behandlingen av motionen bl. a. följande (UU 1978/79:1):

Ekologisk balans är snarare ett förhållande som skall bevaras där den hotas av en utvecklingsprocess, eller återställas, om den redan rubbats eller fördärvats, än ett utvecklingsmål i sig. Ekologiska och miljöaspekter bör därför, i likhet med exempelvis sociala och sysselsättningshänsyn eller omsorg om eftersatta folkgruppers behov, ingå som självklara komponenter i varje biståndsprogramms utformning och genomförande.

Motionen ansågs därmed besvarad.

Ett liknande yrkande återkom i c-motion 1978/79:1208 till budgetproposition 1979/80:100. Utskottet upprepade då sin ovan återgivna ståndpunkt.

Riktlinjepropositionen slog vidare fast att Sveriges samarbete med programländerna även fortsättningsvis skulle planeras enligt landprogrammeringens principer. Utskottet anslöt sig till denna åsikt men tillade att landprogrammeringen aldrig kunde bygga enbart på mottagarlandets önskemål. Den måste också bygga på ett samförstånd mellan parterna.

Om en konflikt uppstår mellan de svenska biståndspolitiska målen och ett lands utvecklingspolitik finns det anledning att inför den andra parten understryka det svenska biståndets huvudsyfte – att bidra till en förbättring av de fattiga människornas levnadsförhållanden. Skulle u-landets utvecklingspolitik och våra biståndspolitiska målsättningar trots detta fortsätta att skära sig bör detta kunna påverka landramarnas storlek, hette det vidare i utskottsbetänkande UU 1978/79:1.

Utskottet instämde i propositionens bedömning att länderkretsen borde förändras endast med stor försiktighet. Två huvudomständigheter angavs då en avveckling kan eller bör aktualiseras, nämligen då ett mottagarland nått en betydande och stadigvarande förbättring av sin ekonomi eller när grundläggande förändringar inträffat i mottagarlandet som berör själva förutsättningarna för biståndet. I båda fallen borde avvecklingen ske gradvis och under hänsynstagande till våra långsiktiga åtaganden.

Utskottet behandlade i samma betänkande även frågan om avveckling av bistånd till länder som är invecklade i krig eller i vilka allvarliga och långvariga kränkningar av mänskliga rättigheter förekommer. Utskottet uteslöt inte att en omprövning eller avveckling av bistånd skulle kunna ske av dessa skäl men fann det inte möjligt att uppställa allmängiltiga och entydiga regler på området. En prövning måste sist och slutligen göras i de enskilda fallen.

Propositionen om riktlinjer för utvecklingssamarbetet berörde också, i

anledning av en reservation till biståndspolitiska utredningen, frågan om inriktningen av Sveriges bistånd på särskilt arbetsintensiva produktionsmetoder. Regeringens föredragande höll med reservanterna om det önskvärda i sådana utvecklingsinsatser men ansåg att varje u-land självt måste framställa strategi och val av teknologi för att uppnå sina utvecklingsmål.

Inte heller ville regeringen fastställa riktlinjer som kunde inskränka flexibiliteten i valet av de olika resurs- och insatstyper som förekommer inom det svenska biståndet.

Riksdag och regering har vid flera tillfällen övervägt behovet av en koncentration av biståndet, i främsta rummet till ett begränsat antal länder. Bakgrunden har bl. a. varit att den svenska biståndsorganisationens resurser på det sättet kan utnyttjas effektivare. Riksdagen förordade år 1978 en kontinuerlig översyn av det bilaterala biståndets fördelning och innehåll med sikte på en större koncentration av de svenska biståndsinsatserna både med avseende på länder och ändamål (UU 1978/79:1). Påföljande år begärde riksdagen att regeringen skulle ta fasta på ett erbjudande från SIDA "att sammanställa ytterligare material för att bedöma utvecklingen i programländerna i belysningen av målen för svenskt bistånd, biståndets effekter, erfarenheterna av samarbetet med de enskilda länderna samt kriterier och metoder för uppbyggnad resp. avveckling av långsiktiga samarbetsprogram" (UU 1978/79:27).

Riksdagens beslut ledde till att regeringen, för att underlätta den av utrikesutskottet begärda översynen av det bilaterala biståndets fördelning och innehåll, gav SIDA i uppdrag att inkomma med material som belyser utvecklingen i programländerna och erfarenheterna av samarbetet med dessa.

SIDA:s styrelse redovisade sitt översynsarbete i skrivelser till regeringen den 22 augusti och 18 november 1980.

Den förstnämnda skrivelsen innehöll allmänna synpunkter på frågan om programlandskretsens storlek och biståndets inriktning och den andra redovisade erfarenheterna av samarbetet med varje enskilt land. Till den andra delen av översynen fogades ett särskilt yttrande av tre ledamöter, vilka vände sig mot att SIDA:s styrelsemajoritet inte låtit landöversynen utmynna i konkreta förslag till regeringen rörande landkretsens sammansättning.

Mot bakgrund av SIDA:s landöversyn för regeringen i föreliggande budgetproposition (1980/81:100, bil. 6) ett allmänt hållet resonemang om svårigheterna att entydigt tolka och tillämpa de svenska biståndspolitiska målen i enskilda fall. Regeringen finner det inte minst av detta skäl önskvärt att söka finna gemensamma nämnare i diskussionen om kretsen av programländer och erinrar om att riksdagen uttalat att förändringar i kretsen bör ske med stor försiktighet.

Av detta skäl framlägger regeringen i årets budgetproposition endast förslag till begränsade förändringar i det bilaterala biståndets inriktning och innehåll.

Utskottet

I närmast föregående avsnitt har de grundläggande principerna för det svenska utvecklingsbiståndet såsom de fastlagts av regering och riksdag redovisats. Det har konstaterats att politisk enighet förelegat om de fyra biståndspolitiska målen.

I motion 1206 görs gällande att de fastlagda målen för biståndspolitiken tonats ned och tolkats om samt att det länderfördelade egentliga biståndet minskat. Motionärerna vill därför att riksdagen ännu en gång slår fast riktlinjerna för biståndet.

Utskottet kan inte dela uppfattningen att de biståndspolitiska målen skulle ha tonats ned. De bekräftades av riksdagen så sent som under förra årets budgetbehandling (UU 1979/80:20) och återges i årets budgetproposition. Som framhölls i utskottets betänkande UU 1978/79:1 över proposition 1977/78:135 ger emellertid inte de fyra huvudmålen någon uttömmande beskrivning av syftena med vår biståndsverksamhet. De är allmänt formulerade och därför att uppfatta som en allmän vägledning. Inte minst SIDA:s landöversyn har visat att det knappast är möjligt att entydigt slå fast i vilken utsträckning ett bestämt projekt eller program i ett visst land bidragit till uppfyllelsen av de fyra målen.

Det bör också noteras att de fyra biståndsmålen inte syftar till att inrikta biståndet på något visst ämnesområde eller någon sektor. De är inte i den meningen operativa mål. Det är bl. a. av det skälet som det inte bedömts möjligt eller önskvärt att komplettera målen med ytterligare mål som skulle vara jämbördiga men samtidigt inriktade på ett konkret ämnesområde. De nuvarande biståndsmålen ger enligt utskottets mening tillräcklig vägledning för biståndsmyndigheterna samtidigt som de medger flexibilitet i vad avser biståndets innehåll. Sedan biståndsmålen fastlades har också regering och riksdag gjort uttalanden om biståndets inriktning på olika angelägna ändamål. Dessa uttalanden utgör, likaväl som biståndsmålen, riktmärken för vårt samarbete med utvecklingsländerna.

Det är inte heller nödvändigtvis så att det landinriktade biståndet alltid har bäst förutsättningar att uppfylla de biståndspolitiska målen. Biståndsmålen gäller hela utvecklingsbiståndet.

Detta betyder inte att alla de fyra målen samtidigt skall vara uppfyllda i varje enskilt fall. Olika biståndsformer kan ge sitt främsta utslag på skilda mål. Det avgörande måste enligt utskottets mening vara att av Sverige finansierade biståndsinsatser sätts in i en utvecklingsansträngning, vars sammantagna effekt ligger i linje med målen för vår biståndspolitik.

Under senare år har regeringen föreslagit riksdagen nya u-landspolitiska instrument för ett vidgat samarbete med u-länderna, finansierade med biståndsmedel. Denna utveckling – som i motion 1206 beskrivs som en kommersialisering av biståndet – är en naturlig följd av att våra förbindelser med u-länderna efter hand blivit alltmer mångfasetterade och att därmed

behov av nya samarbetsformer anmält sig. Utgångspunkten har emellertid varit att de biståndspolitiska målen skall gälla även dessa nya biståndsformer. När således riksdagen hösten 1980 biföll regeringens förslag om förmånliga krediter till u-länderna (prop. 1980/81:41; UU 1980/81:16) noterade riksdagen regeringens avsikt att i valet av mottagarländer och projekttyp skapa garantier för att traditionella svenska biståndsprinciper blir tillgodosedda. Liknande uttalanden gjordes av riksdagen beträffande fonden för industriellt samarbete, Swedfund (UU 1978/79:1).

Tyngdpunkten i Sveriges utvecklingssamarbete ligger emellertid fortfarande i det landprogrammerade biståndet, som innevarande år upptar ca 70 % av det bilaterala anslaget. De smärre förskjutningar som under senare år ägt rum i det totala biståndets fördelning mellan olika biståndsformer förändrar inte i något väsentligt avseende denna bild. Utskottet finner det angeläget att en tillräcklig flexibilitet behålls i utvecklingsbiståndet och vill inte utesluta fortsatta förändringar i biståndets inriktning. Enligt utskottets mening måste emellertid det svenska bilaterala biståndet, oavsett biståndets innehåll, även fortsättningsvis i övervägande grad bestå av samarbete med regeringar i enskilda länder.

Av budgetpropositionen kan utläsas att SIDA:s material utgjort bakgrunden till en översyn av det bilaterala biståndets fördelning och innehåll inför budgetåret 1981/82. Regeringen föreslår att det direkta biståndet till två programländer – Pakistan och Somalia – avvecklas eller övergår i andra samarbetsformer. Med hänsyn till riksdagens uttalade mening att en förändring av länderkretsen bör ske med stor försiktighet finner utskottet inte anledning att inför det nu förestående budgetåret påkalla ytterligare förändringar i vad avser ländersammansättningen. Utskottet noterar emellertid att regeringen avser fortsätta översynen kommande budgetår.

Med det ovan anförda avstyrker utskottet yrkande 1 i motion 1206 och får anse yrkande 4 i samma motion besvarat.

Motion 1201 tar upp inriktningen av det bilaterala biståndet från andra ståndpunkter.

Motionärernas utgångspunkt är att det svenska bilaterala biståndet såsom det nu är utformat inte i tillräcklig utsträckning tillfredsställer de fattigaste människornas mest grundläggande behov. Utskottet har uppfattat motionen så att den i grunden avser två skilda problem. Det första är att biståndet inte kommit att inriktas på de mest angelägna behoven. Det andra är att det svenska bilaterala biståndet, med nuvarande kanaliseringsmetoder, inte skulle nå dem det är avsett för. Dessa två frågor är, som utskottet ser det, nära sammanhängande med varandra men bör behandlas var och en för sig.

Utskottet vill först behandla motionens överväganden om biståndets inriktning på världens mest angelägna behov. Vilka dessa behov mer konkret är vill motionärerna uppdra åt regeringen att föreslå i ett nytt program för det

svenska biståndet. Motionärerna tänker sig emellertid särskilt insatser som skall komma de fattigaste grupperna till del och nämner som exempel landsbygdsutveckling och bevarandet av knappa naturresurser. Vidare önskar motionärerna att regeringen skall bedöma inom vilka av dessa behovsområden ett svenskt bistånd kan få bäst effekt samt att biståndet därefter koncentreras dit.

Utskottet delar självfallet motionärernas uppfattning att det svenska utvecklingsbiståndet måste inriktas på världens mest angelägna behov. En sådan strävan har funnits under hela den tid Sverige bedrivit en biståndsverksamhet. Uppfattningen om vilka dessa behov är har emellertid långt ifrån varit entydig. Den har förändrats med tiden och ibland har skiljelinjer funnits mellan i-länder och u-länder eller bland u-länderna själva. Det har, som motionärerna påpekar, efter hand emellertid blivit alltmer uppenbart att hindren för en snabb utveckling i u-länderna är många och delvis av mycket grundläggande natur. De gångna decenniernas samarbete mellan u-länder och i-länder har lärt oss mycket om utvecklingsproblemens karaktär och inbördes samband. Vi har fått ökad förståelse för den naturliga miljöns begränsningar och möjligheter och nått insikt om att det fattiga folkflertalets behov av försörjning och sysselsättning som regel måste gå före en vidsträckt industrialisering som kanske till en början endast gynnar begränsade grupper.

Det är utskottets uppfattning att globala behovsplaner svårligen kan formuleras av en enskild regering. Program för världens behov måste, på samma sätt som nu sker, diskuteras och utarbetas i de internationella organisationerna. De måste omsättas till i praktiken fungerande projekt i en dialog mellan givare och mottagare med hänsynstagande till omständigheterna i de enskilda fallen.

Fördelningen och användningen av världens resurser är i särskilt hög grad en fråga för FN och de internationella organisationerna. Där får också de ekologiska frågorna numera en ständigt ökande aktualitet. Inte minst har FN-systemet betydelse på det normgivande området. I strategin för det tredje utvecklingsåriondet, som godkändes av höstens möte med generalförsamlingen, har bl. a. på svenskt förslag, resurs- och miljöfrågorna samt frågor kring utvecklingens sociala aspekter blivit viktiga punkter. Som framgår av budgetpropositionen har Sverige även på annat sätt, såsom inom ramen för den planerade FN-konferensen om nya och förnybara energikällor, försökt öka de internationella organisationernas uppmärksamhet på dessa frågor.

Sverige har också strävat efter att i ökad utsträckning inrikta de multilaterala fackorganens bistånd på områden av grundläggande betydelse för u-ländernas fattiga folkflertal såsom landsbygdsutveckling och primärhållsvård. Utskottet vill emellertid erinra om att även FN till sist är beroende av medverkan från enskilda regeringar i mottagarländerna för att nå konkreta resultat.

Det svenska bilaterala biståndet har sedan lång tid en klar fattigdomsinriktning. Ca 80 % av vårt bilaterala bistånd går till länder med en inkomst per invånare på under 400 dollar. Det är också vår strävan att biståndet skall nå de fattigaste grupperna i vart och ett av dessa länder.

Som framförs i föreliggande budgetproposition är det regeringens föresats att i ökande grad inrikta biståndspolitiken så att de värst utsatta länderna får möjlighet att ägna sina knappa resurser åt befolkningens grundläggande behov. Regeringen avser i detta syfte med mottagarländerna diskutera frågor som markvård, livsmedelsförsörjning, befolkningsutveckling och energi för att se vad vi kan bidra med i varje enskilt land. I propositionens avsnitt om miljö, energi och utveckling redovisas ytterligare regeringens initiativ och planer på detta område.

Utskottet ställer sig bakom inriktningen av biståndet på de angelägna behov som beskrivs i propositionen och varpå exempel lämnas i motion 1201. Detta ligger också helt i linje med vad utskottet för två år sedan uttalade om u-ländernas livsmedelsförsörjning i UU 1978/79:27, där det bl. a. hette:

Över huvud taget bör en ökning av jordbruksproduktionen ingå som ett inslag i en bredare satsning på allmän utveckling av landsbygden i u-länderna, innefattande åtgärder på så skilda områden som hälsovård, utbildning, jordfördelning, hantverk, småindustri, transporter, handel, kreditgivning m. m. Det är en sådan samlad syn på möjligheterna att få till stånd en varaktig förbättring av livsmedelsförsörjningen som brukar sammanfattas under beteckningen integrerad landsbygdsutveckling.

Utskottet vill i sammanhanget erinra om vad som tidigare i detta betänkande anförts i anledning av motion 1588.

Utskottet övergår nu till frågan om biståndet når dem det är tänkt för. Detta är självfallet inte något nytt problem för det svenska utvecklingssamarbetet. Under de år ett internationellt biståndsarbete pågått har diskussionen i stora delar gällt hur biståndet bäst borde kanaliseras och utformas för att nå de avsedda syftena. U-länderna själva och flera i-länder har hävdat åsikten att bistånd generellt får störst effekt om det ingår som ett element i det mottagande landets egen utvecklingsplanering. En förutsättning härför är emellertid att mottagaren får ett avgörande inflytande över biståndsmedlens användning. Denna uppfattning blev under namnet landprogrammeringsprincipen år 1970 styrande för FN-biståndet och särskilt dess centrala finansieringsfond, UNDP.

En annan biståndsprincip ligger till grund för sektorstöd eller projektbistånd. Det innebär i sin extrema form att mottagarlandet erbjuder ett av givarlandet i förväg utformat program eller projekt. Sådant bistånd kan, som framhålls i motion 1595, ha fördelar bl. a. ur effektivitets- och utvärderingssynpunkt. Det ger också givarlandet möjlighet att utforma biståndet så att en viss, kanske särskilt utsatt grupp, avses få nytta av det. Om projektet emellertid inte ligger i linje med mottagarlandets egna utvecklingsavsikter,

finns inga säkra garantier för att det verkligen når den avsedda gruppen.

Sverige har tillämpat landprogrammeringen i sitt bistånd fullt ut från 1970-talets början. Redan tidigare fanns emellertid i uttalanden från regering och riksdag en förståelse för att biståndet måste vara väl samordnat med det mottagande landets egna utvecklingsansträngningar.

Detta synsätt, som sedermera bekräftats upprepade gånger av regering och riksdag och utifrån vilket SIDA i stor utsträckning är organiserat, har avgörande fördelar, särskilt, naturligtvis, för de mottagande u-länderna. Även om landprogrammeringen inte accepterats och ännu mindre praktiseras av alla givarländer, får de allmänna tankegångar om ett jämbördigt partsförhållande i samarbetet mellan u-länder och i-länder som ligger bakom den, numera anses vara så väl förankrade att väsentliga avsteg från den inte skulle kunna göras utan svårighet.

Detta innebär inte att landprogrammeringen är ett fullkomligt instrument. Erfarenheterna av mer än 20 års utvecklingssamarbete har visat att de konkreta hindren för utveckling är många och att de ligger på flera olika plan. För att fungera som bäst fordrar landprogrammeringen bl. a. en effektiv administration i det mottagande landet. Många u-länder saknar emellertid denna förutsättning. I detta avseende skiljer sig ofta inte regimer med olika politisk inriktning från varandra. Landprogrammeringen är kanske inte heller det mest ändamålsenliga instrumentet för att komma till rätta med sådana regionala utvecklingsproblem som en enskild regering inte ensam råår över. I motion 1201 lämnas härvidlag exempel på behovet av samordnade åtgärder på miljöområdet.

Utskottet är emellertid av uppfattningen att landprogrammeringen, med sina ofrånkomliga svagheter, för Sveriges del fortfarande är en ändamålsenlig form för direkt biståndssamarbete med enskilda länder. Det är naturligt att det mottagande landet till sist får ta ansvaret för biståndets inpassning i den egna samhällsplaneringen.

Denna grunduppfattning innebär på intet sätt att Sverige måste vara hänvisat till en passiv finansieringsroll. Som flera gånger har framhållits av regering och riksdag bör den svenska biståndsmyndigheten i en aktiv dialog med mottagarlandet ge sina synpunkter på biståndets innehåll, såväl i vad avser dess förenlighet med svenska biståndsmål som i vad avser ett projekts mera konkreta utformning. Det är redan nu möjligt för Sverige att helt avböja finansieringen av ett projekt i ett programland med motiveringen att det inte är förenligt med svenska biståndspolitiska principer. Det bör enligt utskottets mening också vara möjligt för SIDA att i en dialog med ett mottagarland informera om de förutsättningar som råder för svenskt bistånd och vid behov även medverka till förändringar av biståndet. Utskottet utesluter inte att många av våra samarbetsparter skulle välkomna en mer aktiv och på fundamentala utvecklingsfrågor inriktad dialog. På detta sätt bör det enligt utskottets mening vara möjligt att utnyttja landprogramme-

ringens metod och ram även för att uppnå de i det föregående angivna syftena.

I flera motioner framförs krav på att effektiviteten i biståndet måste beaktas ytterligare och att en aktiv och fortlöpande utvärdering av program och projekt måste göras. I motion 1595 heter det bl. a. att landramstänkandet lett till en fixering som gjort att intresset för projekten trätt i bakgrunden. Det bilaterala biståndsarbetet bör inriktas på bestämda projekt.

Utskottet delar uppfattningen att landprogrammeringen i sin utpräglade form kan försvåra utvärderingen av enskilda projekt eftersom det enligt landprogrammeringens principer är svårt att skilja ut just de svensksfinansierade insatsernas effekter från utvecklingsplaneringens totala effekt.

De *samarbetsformer inom landprogrammeringens ram* som utskottet föreslår i detta betänkande bör emellertid även ge tillfälle för parterna att utarbeta metoder för en effektiv granskning och utvärdering av insatserna, särskilt i de fall SIDA redan från början tar ett större ansvar för projektens inriktning och utformning.

I det andra yrkandet i motion 1201 föreslås att Sveriges bistånd skall koncentreras till de av ovannämnda behovsområden inom vilka vi har särskild kapacitet.

Utskottet finner det önskvärt att svenska resurser så långt det är möjligt utnyttjas i biståndet. I det svenska näringslivet och i våra organisationer finns en betydande kapacitet som biståndet bör dra nytta av. I likhet med motionärerna anser utskottet dock att u-ländernas behov måste vara styrande för biståndets form och innehåll. Motionärerna framför vidare tanken på en förändring av den svenska kapaciteten så att den bättre passar u-ländernas behov. Utskottet utesluter inte att en sådan anpassning i viss mån skulle kunna äga rum.

Det finns utan tvivel också utrymme för en utvidgning av samarbetet mellan u-länderna och Sverige på en rad områden där vi har särskilt kunnande och särskild kapacitet. Det gäller handel, industri och forskning men också det kunnande som finns exempelvis inom folkrörelserna och Kooperationen.

Till den vidare frågan om möjligheten att anknyta biståndet till Sveriges export återkommer utskottet senare i detta betänkande.

I yrkande 3 i motion 1201 föreslås att bortre tidsgränser för samarbetet med våra mottagarländer skall uppsättas.

Det är uppenbart att ett biståndssamarbete även då det är långsiktigt måste vara övergående och i denna mening tidsbegränsat. När riksdagen uttalat sig för en översyn av biståndets fördelning och innehåll har den utgått från förutsättningen att länderkretsen skall kunna förändras och ett inlett samarbete upphöra. Samtidigt har riksdagen betonat att biståndet till enskilda programländer bör vara långsiktigt och att en förändring av länderkretsen bör ske endast med stor försiktighet. Som framgår av det

föregående har två fall angivits då ett avbrytande av biståndet bör vara möjligt, nämligen då ett mottagarland stadigvarande förbättrat sin ekonomi eller då själva förutsättningarna för biståndet rubbats genom grundläggande förändringar i mottagarlandet. Riksdagen har inte ytterligare velat precisera dessa kriterier.

I sitt remissyttrande över biståndspolitiska utredningen (SOU 1977:13) föreslog SIDA att Sverige i utvecklingssamarbetet med varje enskilt land bör förutsicka att biståndet i sin helhet skall omprövas både till volym och innehåll senast efter t. ex. en tioårsperiod. Förslaget ledde inte till något beslut i regeringens riktlinjeproposition 1977/78:135 men utgjorde en bakgrund till utskottets uttalande i UU 1978/79:1 om att regeringen borde finna metoder som underlättar en kontinuerlig översyn av det bilaterala biståndets fördelning och innehåll.

Utskottet finner det inte ändamålsenligt att regeringen nu med vart och ett av mottagarländerna förhandlar om en fast tidpunkt för biståndets avbrytande. Sådana tidsgränser skulle försvåra en nödvändig stabilitet och långsiktighet i biståndssamarbetet. Redan förhandlingar därom skulle skapa intryck av förestående stora förändringar i vårt bilaterala bistånd, vilket inte vore förenligt med riksdagens uttalande att en förändring av länderkretsen bör ske med stor försiktighet. Utskottet anser att nuvarande ordning för ett avbrytande eller en avveckling av biståndet när skäl därför föreligger visat sig vara användbar.

Detta betyder inte att frågan om en omprövning av biståndet till vissa länder, och i enskilda fall även diskussioner om tidsgränser, helt skulle sakna aktualitet. Regeringen har inlett en översyn av biståndet och i budgetpropositionen föreslagit vissa förändringar i huvudmottagarkretsen. Denna översyn avses fortsätta och resultatet bör, anser utskottet, redovisas i kommande budgetpropositioner.

Enligt utskottets mening bör regeringens fortlöpande översyn av biståndssamarbetet sammanfattningsvis kunna tjäna flera syften. Utskottet har redan i tidigare avsnitt gjort överväganden beträffande biståndssamarbetets innehåll och utnyttjandet av landprogrammeringsmetoden. Riksdagen har också flera gånger, senast vid behandlingen av UU 1979/80:20, uttalat att en prövning från fall till fall måste göras då – såsom sker i motion 1595 – frågan om en fortsättning av biståndet aktualiseras exempelvis på grund av krig eller systematiska brott mot grundläggande mänskliga rättigheter.

Även av andra skäl bör, som tidigare nämnts, en avveckling av det långsiktiga biståndet kunna ske och en övergång till biståndssamarbete i andra former eventuellt göras. Som påpekas i motion 1595 ger det bredare samarbetet, Swedfund och systemet med förmånliga krediter utrymme härför.

Utskottet har i det föregående behandlat motion 1201, yrkandena 1–3, samt kommenterat delar av motion 1595 och därvid redogjort för sina

synpunkter på skilda frågor som berör de allmänna riktlinjerna för biståndet och biståndets innehåll. Med hänvisning till det ovan anförda får utskottet anse yrkandena 1-3 i motion 1201 och ifrågavarande del av motion 1595 besvarade.

I motion 1210, yrkande 1, föreslås att en parlamentarisk utredning tillsätts för att göra en samlad översyn av svensk u-landspolitik.

Under 1970-talet blev den svenska biståndspolitikens föremål för en omfattande översyn av en parlamentarisk utredning. Detta arbete ledde till av riksdagen godkända riktlinjer för utvecklingssamarbetet (UU 1978/79:1). Dessa riktlinjer har i senare av riksdagen antagna propositioner i vissa avseenden preciserats och nya u-landspolitiska organ för samarbete med u-länderna tillkommit. Som ett led i Sveriges u-landspolitik har utrikesdepartementet, som framgår av budgetpropositionen, innevarande år inlett regelbundna u-landspolitiska genomgångar med en bred deltagarkrets. Slutligen har i föreliggande betänkande förslag om en fortsatt översyn av olika aspekter av biståndet framlagts. Utskottet finner av dessa skäl inte anledning att förordna tillsättandet av en parlamentarisk utredning och avstyrker yrkande 1 i motion 1210.

Till avsnittet Allmänna riktlinjer för utvecklingssamarbetet har utskottet också hänfört yrkande 25 i motion 1206, vilket avser Sveriges medverkan i biståndskonsortier och konsultativa grupper. Motionärerna ifrågasätter Sveriges observatörskap i biståndskonsortiet för Indonesien (IGGI) och önskar att riksdagen slår fast att Sverige endast bör delta i sådana biståndskonsortier som avser länder med vilka vi har eller planerar ett omfattande biståndssamarbete.

Utrikesminister Ola Ullsten redovisade skälen till att Sverige sökt observatörstatus i IGGI i ett frågesvar i riksdagen den 10 februari 1981. Det framgick av svaret att regeringen inte anser ett svenskt observatörskap vara ett avsteg från vår biståndspolitiska linje. Sverige har tidigare ingått i liknande samrådsorgan för länder utanför huvudmottagarkretsen. Observatörskap i IGGI innebär inte heller några åtaganden om utvecklingsbistånd men ger möjlighet till fördjupade kontakter med indonesiska företrädare. I konsortiet deltar även Norge, Danmark och Finland som observatörer.

Utskottet konstaterar att observatörskapet i IGGI inte innebär avsteg från några gällande biståndsprinciper och inte för med sig några biståndsförpliktelser samt utgår från att Sverige inte heller avser inleda bilateralt biståndssamarbete med Indonesien. Mot denna bakgrund torde yrkande 25 i motion 1206 få anses besvarat.

I yrkande 28 i motion 1206 föreslås att anslaget för bilateralt utvecklingssamarbete i förhållande till regeringens förslag minskas med 2,1 milj. kr. till 3 664,9 milj. kr. Förslaget hänger samman med yrkande 27 i samma motion, i vilket föreslås en höjning av anslaget C 3. Information med 2,1 milj. kr. utöver regeringens förslag. Utskottet har avstyrkt yrkande 27, vilket framgår

på annan plats i detta betänkande. Följaktligen avstyrks också yrkande 28 i motion 1206.

4.2 Resultatvärdering

Propositionen (s. 32 och 109–110)

Ökad uppmärksamhet måste ägnas åt en noggrann uppföljning, utvärdering och kontroll av biståndet, understryks det i propositionen. Behovet av samordning med andra u-landsinsatser blir alltmera påtagligt.

I utrikesutskottets betänkande UU 1978/79:1 med anledning av proposition 1977/78:135 om riktlinjer för internationellt utvecklingssamarbete m. m. uttalades att biståndet enligt utskottets åsikt bör utvärderas med målsättningen

- att bidra till effektivare utvecklingssamarbete i u-länderna genom att stödja deras egen planering, uppföljning, resultatvärdering och angränsande verksamhet,
- att bidra till effektivare bistånd genom SIDA,
- att bidra till förbättrad kunskap hos allmänheten och statsmakterna om utvecklingen i u-länderna, de långsiktiga effekterna av utvecklingssamarbetet samt biståndets effektivitet och resultat.

Det är naturligt att huvudansvaret för utvärderingen av biståndet ligger hos mottagarlandets myndigheter, heter det vidare i propositionen. Detta hindrar dock inte att SIDA granskar sin egen roll i biståndsprcessen.

Det är också viktigt att en aktiv bedömning görs av de internationella organisationernas biståndsverksamhet. Större projekt, som genomförs av enskilda organisationer med finansiellt stöd från SIDA, kan också behöva utvärderas.

I propositionen välkomnas de ansträngningar som nu görs inom SIDA för att åstadkomma en effektivare resultatvärdering. Ett nytt handlingsprogram för ändamålet har utarbetats inom verket. Även inom departementet kommer dessa frågor att ägnas ökad uppmärksamhet. Regeringen behöver för sina ställningstaganden vara fortlöpande väl informerad om hur skilda biståndsinsatser utvecklar sig. Den avser därför att särskilt följa och granska frågorna om effektiviteten i såväl det bilaterala som det multilaterala utvecklingssamarbetet.

Sammantagna bör dessa åtgärder främja effektivitet i biståndet och göra det lättare att visa att de resurser som anslås till utvecklingssamarbete verkligen används på bästa möjliga sätt. Under anslagsposten Särskilda program föreslås ett anslag av 20 milj. kr. för insatsförberedelser och resultatvärdering.

Motioner

I detta sammanhang behandlar utskottet

dels motion 1980/81:244 av Knut Wachtmeister och Olle Aulin (m), vari hemställs att riksdagen hos regeringen begär en utvärdering av u-hjälpen enligt de riktlinjer som framförts i motionen,

dels motion 1980/81:695 av Mårten Werner (m), vari hemställs att riksdagen hos regeringen anhåller om sådan utvärdering och information gällande svenska biståndsinsatser som i motionen anförts,

dels motion 1980/81:1595 av Per Petersson m. fl. (m), vari hemställs att riksdagen begär att regeringen med beaktande av vad som anförts i motionen tillsätter en arbetsgrupp med uppgift att utarbeta underlag för en översyn av det svenska biståndets resultat och effektivitet.

Utskottet

I motion 244 anförs som angeläget att regeringen tillsätter en helt fristående arbetsgrupp eller parlamentarisk kommission med uppgift att utvärdera effektiviteten i det svenska utvecklingssamarbetet.

I motion 695 hemställs att SIDA efter företagen utvärdering av våra biståndsinsatser tillhandahåller allmänheten en väl underbyggd lättillgänglig information om såväl svårigheter och misslyckanden som gjorda framsteg.

Motion 1595 tar upp en rad riktlinjer för utvecklingssamarbetet, behandlade på annan plats i detta betänkande, och utmynnar i hemställan om en arbetsgrupp med uppgift att utarbeta underlag för en översyn av det svenska biståndets resultat och effektivitet.

Frågan om resultatvärdering har ingående behandlats av utskottet i betänkandena över de två senaste årens budgetpropositioner med anledning av motioner i samma ämne (UU 1978/79:27 s. 42–44; UU 1979/80:20 s. 48–49). Med hänvisning till den verksamhet på detta område som bedrivs av i första hand SIDA i samarbete med biståndskontoren har då ifrågavarande yrkanden avstyrkts och därefter avslagits av riksdagen.

Under anslagsposten Särskilda program finns ett anslag för *Insatsförberedelser och resultatvärdering*. Utnyttjandegraden av detta anslag var 1976/77 9,1 milj. kr., 1977/78 12,6 milj. kr., 1978/79 13,9 milj. kr. och 1979/80 13,3 milj. kr. av ett för 1979/80 anvisat anslag om 20 milj. kr. För budgetåret 1981/82 föreslås ett oförändrat anslag om 20 milj. kr.

Utskottet delar motionärernas inställning att en granskning av biståndets effektivitet och resultat skall ingå som ett viktigt led i utvecklingssamarbetet.

Utskottet anser att ytterligare kraftfulla ansträngningar måste ske på detta område. Utskottet hälsar därför med tillfredsställelse regeringens i propositionen tillkännagivna avsikt att inom utrikesdepartementet ägna ökad

uppmärksamhet åt en noggrann uppföljning, utvärdering och kontroll av såväl det bilaterala som det multilaterala utvecklingssamarbetet.

Utskottet har erfarit att SIDA för sin del nyligen vidtagit en rad åtgärder i syfte att åstadkomma en effektivare resultatvärdering. Ett nytt handlingsprogram för utvärderingsverksamheten har utarbetats. Samtidigt avses samordningen mellan resultatvärdering och insatsförberedelser förbättras.

Det har för utskottet bl. a. upplysts att SIDA inom några månader avser börja kunna tillhandahålla kortfattade informationsblad för allmänheten innehållande uppgifter om varje projektinsats, avseende produktionsmål, insatsens omfattning, varaktighet och omdömen om projektet.

Med de av regeringen och SIDA aviserade förstärkta åtgärderna för resultatvärdering, såväl beträffande måluppfyllelsen i stort av det svenska utvecklingssamarbetet i relation till våra biståndspolitiska målsättningar och principer som i fråga om enskilda projektinsatser, finner utskottet emellertid på nuvarande stadium inte erforderligt att någon arbetsgrupp eller parlamentarisk utredning tillsätts för ändamålet. Utskottet önskar avvakta de erfarenheter och synpunkter som kommer fram i samband med regeringens och SIDA:s intensifierade uppmärksamhet på detta område.

Utskottet föreslår att riksdagen hos regeringen hemställer att regeringen i nästa års budgetproposition lämnar en utförlig redovisning av det utvärderingsarbete i nämnda hänseenden som utförts under mellantiden samt av de erfarenheter som gjorts och de slutsatser som kan dras av detta.

Mot bakgrund av det anförda avstyrker utskottet motionerna 244 och 1595 samt anser motion 695 besvarad med vad utskottet anför.

4.3 Bundet bistånd, upphandling i Sverige och importstöd

Propositionen (s. 63–67)

Ca 40 % av de totala biståndsanslagen utnyttjas för upphandling av varor och tjänster i Sverige. Av denna upphandling, som under 1980/81 kan beräknas till ca 2 miljarder kronor, svarar det *bundna biståndet* endast för en dryg tredjedel.

Bundet bistånd är gåvobistånd i form av varor och tjänster, som avtalsenligt skall upphandlas i Sverige. Av det landdestinerade biståndet kan, sedan år 1977, bundet bistånd förekomma endast inom det s. k. importstödet. Dessutom har katastrofbistånd i form av varor och tjänster upphandlade i Sverige samt naturabidrag till internationella livsmedelsprogram räknats till bundet bistånd.

Måbeloppen för det bundna biståndet har under de senaste två åren motsvarat 14,8 % av de totala biståndsanslagen. Regeringen räknar med en oförändrad andel bundet bistånd under budgetåret 1981/82. I propositionen föreslås att medel anvisas för förmånliga u-landskrediter. Även dessa medel utgör bundet bistånd.

Bindning av biståndet kan göra varorna dyrare och är därför till nackdel för u-länderna. Under en följd av år har Sverige aktivt verkat för att industriländerna gemensamt beslutar om avbindning. Sverige kommer givetvis även i fortsättningen att uppmärksamma möjligheterna av att åstadkomma ett internationellt beslut om avbindning.

Det för u-länderna fördelaktiga svenska biståndet påverkar gynnsamt de svenska företagens exportmöjligheter. Ett antal mottagarländer har också i ökande utsträckning upphandlat till betydande belopp i Sverige vid sidan av det bundna biståndet. Kontakterna mellan SIDA och näringslivet har ytterligare utvecklats bl. a. genom förbättrad information till enskilda företag och samråd med berörda organisationer. Återflödet av biståndsmedel är dock fortfarande lägre till Sverige än till många andra jämförbara länder. Som tidigare framhållits är det därför av stor vikt att biståndsmyndigheterna vid utformningen av biståndsprogrammen beaktar möjligheterna att bättre utnyttja den resurs som svenska företag utgör där så kan ske utan att biståndets kvalitet och mottagarlandets intressen negativt påverkas.

Överläggningar äger regelbundet rum med mottagarländerna om inriktningen av de svenska biståndsinsatserna och i förekommande fall om användningen av importstödet. Under dessa överläggningar får deltagarna god inblick i mottagarlandets utvecklingsplaner och importbehov. Det bör vara i mottagarlandets intresse att vid dessa överläggningar få belyst i vilken utsträckning Sverige skulle kunna tillfredsställa import- och utvecklingsbehov.

Det svenska biståndet lämnas antingen som projektbistånd, s. k. ändamålsbestämt bistånd, eller i form av *importstöd*. Enligt nuvarande regler är importstödet inte på förhand destinerat till något överenskommet projekt eller motsvarande utan disponeras relativt fritt av mottagarlandet. Följaktligen är SIDA:s medverkan i planering och genomförande av den finansierade verksamheten i normalfallet mycket begränsad. I propositionen diskuteras reglerna för användningen av importstödet mot bakgrund av de förslag som SIDA har anfört i sin anslagsframställning.

Avtal om importstöd mellan Sverige och mottagarlandet stadgar att medlen skall användas för utvecklingsändamål. Därutöver innehåller avtalet inga bestämmelser om medelsanvändningen. Ansvar för att varor och tjänster kommer till avsedd användning vilar på mottagarlandet. SIDA kan, om så begärs, bistå med upphandling och liknande tjänster.

Regeringen anser att SIDA i dialogen med mottagarländerna på ett mera aktivt sätt än tidigare bör diskutera och följa användningen av importstödet. Inom ramen för de regelbundna förhandlingar och konsultationer om utvecklingssamarbetet som förs med mottagarländerna bör parterna diskutera hur importstödet skall utnyttjas och då också överenskomma om den huvudsakliga fördelningen på olika varor och tjänster.

Regeringen finner det inte onaturligt att mottagarländerna ges möjlighet att finansiera identifierbara projekt med importstödmedel. Hur stora eller

komplicerade projekt som på sådant sätt skall komma i fråga måste avgöras från fall till fall och utifrån en bedömning dels av mottagarens planerings- och förvaltningskapacitet, dels av förutsättningarna att nå de biståndspolitiska målen. Det bör ankomma på SIDA att översiktligt göra en sådan bedömning. Om den utfaller positivt ser regeringen inget skäl till varför SIDA, om inte mottagaren så begär, skall kräva ytterligare beredning av projektet. SIDA:s engagemang kan i sådana fall begränsas till att i efterhand kontrollera att medlen använts för avsett ändamål.

I de fall tveksamhet kvarstår vad gäller mottagarens kapacitet att genomföra det tänkta projektet bör SIDA i första hand diskutera med motparten vilka ytterligare åtgärder, som kan behöva vidtas av SIDA resp. mottagarlandet. Ofta kan det t. ex. vara fråga om att före upphandlingen göra konsultstudier eller att komplettera utrustningsleveranser med konsultinsatser. Om styrelsen bedömer att verket bör medverka i planering och genomförande av ett projekt bör det beredas inom ramen för det ändamålsbestämda biståndet.

Utgångspunkten bör vara givarens och mottagarens gemensamma intresse, nämligen att importstödet används på ett effektivt sätt. Detta gäller såväl när importstödet används för inköp av en enstaka större komplicerad maskin, då krav bör ställas på tillräcklig teknisk kompetens samt rimliga servicemöjligheter hos mottagaren, som då importstödet utnyttjas för mindre eller större projekt, då krav bl. a. bör ställas på effektiv projektadministration.

Regeringen utgår från att SIDA går vidare i utvecklingen av beredningsformer som lämpar sig för de olika fall som diskuterats i propositionen.

Motioner

Utskottet behandlar i detta sammanhang

dels motion 1980/81:691 av Görel Bohlin (m) och Kerstin Andersson i Hjärtum (c) vari hemställs att riksdagen uttalar att samarbetet mellan svenska biståndsorgan och svenskt näringsliv bör utvecklas så att svensk forskning och svensk produktion i större utsträckning kan ställas i de fattiga folkens tjänst.

dels motion 1980/81:1201, yrkande 4, av Sture Korpås m. fl. (c). vari hemställs

4. att riksdagen som sin mening uttalar att samarbetet mellan svenska biståndsorgan och svenskt näringsliv och andra organ bör utvecklas så, att deras verksamhet och kunnande i ökad utsträckning kan ställas i de fattiga folkens tjänst,

dels motion 1980/81:1204 av Per Petersson m. fl. (m), vari hemställs

1. att riksdagen hos regeringen begär att åtgärder vidtas i syfte att öka återflödet av svenska biståndsmedel,

2. att riksdagen uttalar att målbeloppen för det bundna biståndet skall uppgå till minst 20 % av de totala biståndsanslagen,

3. att riksdagen uttalar att samråd regelbundet bör ske mellan biståndsorganen, samarbetsberedningen, Swedfund och Exportkreditnämnden för att främja ett ökat återflöde av svenska biståndsmedel,

4. att riksdagen uttalar att i SIDA:s internutbildning väsentlig vikt skall fästas vid undervisning om det svenska näringslivets struktur, kompetens och exportförutsättningar,

5. att riksdagen uttalar att SIDA bör tillse att konsultupphandlingar i största möjliga utsträckning sker i Sverige samt stimulerar svenska företag att marknadsföra sig själva i u-länderna,

dels motion 1980/81:1206, yrkande 21, av Gertrud Sigurdsen m. fl. (s), vari hemställs att riksdagen beslutar

21. att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om importstöd,

dels motion 1980/81:1210, yrkande 2 b), av Lars Werner m. fl. (vpk), vari föreslås

2. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag innebärande

b) att allt bistånd skall lämnas obundet,

dels motion 1980/81:1211 av Mårten Werner (m), vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om det svenska biståndets administration.

Utskottet

Flera motioner behandlar frågan om återflödet till Sverige av biståndsmedel. Olika vägar anges för att öka detta återflöde.

En svensk grundinställning har länge varit att biståndet till u-länderna bör vara obundet. Det har dock hittills inte varit möjligt att uppnå internationell överenskommelse härom. Flertalet stora biståndsgivare tillämpar en omfattande bindning av biståndet. I detta läge har även Sverige funnit det rimligt att binda en del av biståndet till upphandling i Sverige. För nästkommande budgetår föreslår regeringen ett målbelopp för det bundna biståndet på 845 milj. kr., vilket motsvarar 14,8 % av det totala biståndet. Detta innebär att Sveriges bistånd måste utformas så att ett återflöde på 14,8 % av biståndet kan garanteras. Det uppnås genom att delar av importstödet samt – fr. o. m. innevarande budgetår – de medel som anvisas för förmånliga krediter binds till upphandling i Sverige. Det multilaterala biståndet, undantaget livsmedelsbiståndet till WFP, kan inte bindas.

I yrkande 2 i motion 1204 föreslås att det bundna biståndet skall uppgå till minst 20 % av det totala biståndet. I motion 1211 förordas likaledes en höjning av bindingsgraden, dock utan att någon procentsats anges. Syftet är att på detta sätt höja återflödet till Sverige.

Det är emellertid enligt utskottets mening inte självklart att en ökad

bindning skulle ge ett väsentligt större återflöde. Redan nu använder mottagarländerna ofta även delar av det obundna biståndet för upphandling av varor och tjänster i Sverige. På detta sätt återgår biståndsutbetalningarna till Sverige i långt större utsträckning än vad bindingsgraden i sig leder till. Enligt gjorda beräkningar är återflödet för multilateralt bistånd 20 % och för bilateralt bistånd 50 %. En höjning av bindingsgraden för det bilaterala biståndet skulle i många mottagarländer kunna få till huvudsaklig följd att dessa avräknade sina tidigare frivilliga inköp i Sverige mot det bundna åtagandet. Enligt samma beräkningar använder vidare mottagarländerna den återstående hälften av det svenska biståndet huvudsakligen för lokala kostnader och för inköp i andra u-länder. Endast ca 10 % skulle användas för inköp på i-landsmarknaderna.

Av dessa skäl och mot bakgrund av Sveriges principiella inställning i frågan vill utskottet inte förorda någon förändring av den formella bindingsgraden i förhållande till vad som föreslagits i propositionen.

Utskottet avstyrker därför motion 1211 och yrkande 2 i motion 1204 och tillstyrker regeringens förslag i ifrågavarande del. Följaktligen avstyrks också delyrkande 2 b) i motion 1210.

Detta hindrar inte att det är önskvärt och möjligt att uppnå en avsevärd höjning av återflödet av biståndsmedel till Sverige, särskilt vad avser anslagen till internationella organ. Detta kan ske bl. a. genom att företagen ökar sina försäljningsansträngningar på u-landsmarknaderna och genom ett närmare samarbete mellan näringslivet och biståndsmyndigheterna. Det är också sådana åtgärder som de övriga yrkandena i motion 1204 samt motion 691 och yrkande 4 i motion 1201 tar sikte på.

I yrkande 3 i motion 1204 föreslås att ett regelbundet samråd skall äga rum mellan biståndsorganen, samarbetsberedningen, Swedfund och Exportkreditnämnden för att främja ökat återflöde av svenska biståndsmedel. Ett sådant samråd sker redan på olika plan. SIDA är representerat i styrelsen för de nämnda organen. Löpande nära kontakter äger rum mellan de för upphandling och projektförberedelser ansvariga avdelningarna på SIDA och företagen och näringslivsorganisationerna. I samverkan mellan SIDA och Exportrådet utarbetas nu en katalog över svenska företags leveransmöjligheter, vilken skall användas i samarbetet med u-länderna.

I yrkande 4 i motion 1204 heter det att SIDA i sin internutbildning skall fästa vikt vid undervisning om det svenska näringslivets struktur, kompetens och exportförutsättningar.

Utskottet är enigt med motionärerna om behovet av att SIDA har goda kunskaper om det svenska näringslivets förutsättningar och utgår från att biståndsmyndigheten i den interna utbildningen av berörd personal även tillgodoser detta behov. Utskottet vill också betona vikten av att SIDA:s biståndskontor i de enskilda mottagarländerna utnyttjar sig av den sakkun-

skap på det kommersiella och handelsfrämjande området som finns inom utrikesförvaltningen och att lämpliga former för samarbete och arbetsfördelning mellan biståndskontoren och beskickningarna utarbetas.

I det svenska biståndet har konsultverksamhet efter hand kommit att ingå som en allt viktigare komponent. Upphandlingen av konsulttjänster har till övervägande del skett i Sverige, vilket medfört att många svenska företag genom samarbetet med SIDA förvärvat betydande och för framtiden användbara kunskaper om marknadsförhållandena i u-länder.

I den handelspolitiska deklarationen i riksdagen den 18 mars 1981 framhöll regeringen att åtgärder skulle vidtas för att öka utnyttjandet av svenska varor och tjänster i både multilaterala och bilaterala biståndsprogram. Som ett led i detta kommer projektbevakningen i internationella organ och banker att förbättras, hette det i deklarationen.

Även motion 1201 berör utnyttjandet av den svenska resursbasen. Genom yrkande 4 hemställs att samarbetet mellan svenska biståndsorgan å ena sidan och svenskt näringsliv, Kooperationen, forskningsorgan och folkrörelser å den andra bör utvecklas så att deras verksamhet och kunnande i större utsträckning ställs i de fattiga folkens tjänst.

Yrkandet ligger i linje med vad som föreslås i motion 1204.

Utskottet konstaterar i det föregående att ett nära samarbete redan sker mellan SIDA och näringslivets organ och att näringslivets kapacitet i stor utsträckning utnyttjats i olika biståndsprojekt. SIDA har också nära kontakter med folkrörelserna. Dessa har under senare år intensifierats. I årets budgetförslag är anslaget till de enskilda organisationerna ett av dem som ökat mest. Utskottet välkomnar denna utveckling. Enligt utskottets mening kan i många fall folkrörelsernas arbete i u-länderna på ett särskilt sätt bidra till uppfyllelsen av biståndsmål som demokratiutveckling och social utjämning.

Det är därför angeläget att organisationernas, forskningens och näringslivets kunnande i ökande utsträckning tas i anspråk i förbindelserna med u-länderna. Det förefaller utskottet som om de i propositionen nämnda u-landspolitiska genomgångar som utrikesdepartementet inlett skulle kunna vara ett forum för samråd på detta område.

Utskottet konstaterar sammanfattningsvis att det på de i motionerna 1201 och 1204 nämnda områdena redan görs åtskilligt och att planer på ytterligare åtgärder föreligger.

I motion 691 behandlas särskilt möjligheterna för en ökad export till u-länderna av den svenska läkemedelsindustrins produkter.

Även kunnandet inom denna bransch bör enligt utskottets mening självfallet tas till vara av de svenska biståndsmyndigheterna när så är möjligt. Den relativt nyinrättade läkemedelsberedningen, i vilken ingår företrädare för sjukvårdsmyndigheter och läkemedelsföretag, har tillkommit bl. a. för att bereda svenska insatser på området. Utskottet vill i sammanhanget också

erinna om det arbete som pågår inom Världshälsoorganisationen (WHO) för att få fram ett begränsat och för u-ländernas grundläggande behov anpassat bassortiment av läkemedel. Härtill återkommer utskottet på annan plats i detta betänkande.

När det gäller upphandling av svenska läkemedel för biståndsmedel måste emellertid sedvanliga regler tillämpas, vilka bl. a. innebär att det bundna biståndet som regel inte kan knytas till enskilda produkter.

Med vad som ovan anförts får utskottet anse motion 691 samt yrkande 4 i motion 1201 och yrkandena 1, 3, 4 och 5 i motion 1204 besvarade med vad utskottet anför.

I yrkande 21 i motion 1206 hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i motionen om importstöd. Motionärerna anser propositionens avsnitt om importstöd vara synnerligen oklart och vill därför slå fast vissa principer. Importstöd bör kunna vara en viktig del av det svenska biståndet till länder vilkas utvecklingsansträngningar är konsekvent inriktade på ekonomiska förbättringar och social rättvisa för folkflertalet. SIDA:s roll bör inte begränsas till att ange att importstödet skall utnyttjas för utvecklingsändamål utan verket bör vid behov kunna pröva användningen av stödet. Motionärerna anser att importstödet skall kunna användas för bestämda projekt men att detta inte under några omständigheter får leda till åtaganden som i realiteten sträcker sig längre än det av riksdagen givna bemyndigandet om treårsutfästelser.

Även motion 1211 berör importstödet. Det måste ligga i svenskt intresse att även detta stöd främjar vår biståndspolitik – att utjämna ekonomiska och sociala klyftor. Att här avhända sig insyn och samråd riskerar den nämnda principen, heter det i motionen.

Utskottet gjorde i förra årets biståndsbetänkande (UU 1979/80:20) vissa överväganden om importstödet som biståndsform i anledning av utvecklings-samarbetet med Sri Lanka. Det anförde därvid att ett importstöd som kunde medföra långsiktiga och stora finansiella bindningar för svensk del skulle redovisas för riksdagen i syfte att möjliggöra den prövning av långvariga och omfattande svenska biståndsenagemang som förutsatts i de principer som uttalats bl. a. i proposition 1977/78:135 och i utskottets betänkande UU 1979/80:1.

I föreliggande budgetproposition (s. 65–66) har regeringen gjort fortsatta överväganden om principerna för importstödet. Dessa har återgivits i det föregående.

Vad regeringen uttalar i budgetpropositionen innebär vissa modifieringar i importstödet användning. Innebörden av dessa förändringar är inte helt klara och behöver, som regeringen också förutskickar, preciseras ytterligare. Utskottet, vars uppfattning är att allmänt importstöd bör användas med viss återhållsamhet, har inget att invända mot att importstöd i vissa fall används även för finansiering av bestämda projekt men utgår från att de nya regler

regeringen föreslår och vilka SIDA anmodas finna beredningsformer för ger utrymme för en sedvanlig förhandsprövning av projektens förenlighet bl. a. med de svenska biståndspolitiska målen.

I de fall importstöd i praktiken används på samma sätt som annat ändamålsbestämt bistånd bör självfallet likvärdiga regler användas för de båda biståndsformerna, vilket bl. a. innebär att av riksdagen fastställda bestämmelser för långsiktiga åtaganden måste iakttas, i enlighet med vad utskottet anförde i förra årets betänkande (UU 1979/80:20).

Med det här anförda får utskottet föreslå att yrkande 21 i motion 1206 anses besvarat.

4.4 Samarbete med enskilda länder

Propositionen (s. 67–90)

I propositionen redogörs närmare för pågående och planerat utvecklings-samarbete m. m. med Angola, Bangladesh, Botswana, Etiopien, Guinea-Bissau, Indien, Kap Verde, Kenya, Laos, Lesotho, Moçambique, Pakistan, Somalia, Sri Lanka, Swaziland, Tanzania, Vietnam, Zambia och Zimbabwe.

Motioner

Utskottet behandlar i detta sammanhang

dels motion 1980/81:1206, yrkandena 5–11, av Gertrud Sigurdsen m. fl. (s), vari hemställs att riksdagen beslutar

5. att medelsramen för bistånd till Angola utöver regeringens förslag höjs med 25 milj. kr. till 120 milj. kr. för budgetåret 1981/82,

6. att medelsramen för bistånd till Bangladesh i förhållande till regeringens förslag sänks med 10 milj. kr. till 130 milj. kr. för budgetåret 1981/82,

7. att medelsramen för bistånd till Kap Verde utöver regeringens förslag höjs med 5 milj. kr. till 40 milj. kr. för budgetåret 1981/82,

8. att medelsramen för bistånd till Moçambique utöver regeringens förslag höjs med 20 milj. kr. till 230 milj. kr. för budgetåret 1981/82,

9. att ingen medelsram för bistånd till Pakistan tas upp för budgetåret 1981/82,

10. att medelsramen för bistånd till Tanzania utöver regeringens förslag höjs med 25 milj. kr. till 440 milj. kr. för budgetåret 1981/82,

11. att medelsramen för bistånd till Vietnam i förhållande till regeringens förslag höjs med 35 milj. kr. till 400 milj. kr. för budgetåret 1981/82,

dels motion 1980/81:1210, delyrkandena 2 e)–h), av Lars Werner m. fl. (vpk), vari föreslås

2. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag innebärande

e) att biståndet till Kenya, Lesotho, Swaziland, Pakistan, Indien, Bangladesh och Sri Lanka avvecklas och för 1981/82 behålls oförändrat,

f) att biståndet till Angola höjs till 100 milj. kr., till Etiopien till 90 milj. kr., till Guinea-Bissau till 70 milj. kr., till Laos till 75 milj. kr. och till Vietnam till 450 milj. kr.,

g) att Cuba på nytt blir programland och att ett anslag på 70 milj. kr. beviljas för detta ändamål,

h) att samarbete om bestämda projekt inleds med Demokratiska folkrepubliken Yemen och att 30 milj. kr. anslås för detta ändamål.

Utskottet

Angola

I motion 1206 föreslås att medelsramen för Angola utöver regeringens förslag skall höjas med 25 milj. kr. till 120 milj. kr. för budgetåret 1981/82. I vpk-motion 1210 föreslås att medelsramen för Angola höjs med 5 milj. kr. till 100 milj. kr. för budgetåret 1981/82.

Biståndsramen för Angola har sedan samarbetet inleddes budgetåret 1976/77 höjts med 10 milj. kr. per år. För budgetåret 1981/82 föreslår regeringen en höjning med 15 milj. kr. till 95 milj. kr. Samma ram har föreslagits av SIDA:s styrelse i anslagsframställningen för budgetåret 1981/82. Under budgetåret 1980/81 har regeringen även beviljat katastrofbistånd till Angola med 6 milj. kr.

Angola står inför ett stort återuppbyggnadsarbete, och bristen på kvalificerad arbetskraft är särskilt märkbar. Det sektorinriktade bistånd som inleddes med Angola budgetåret 1979/80 är ett försök att bidra till en lösning av problemen. Programmen har dock fordrat omfattande förberedelser på både svensk och angolansk sida och en reservation på totalt 34,6 milj. kr. uppkom inför budgetåret 1979/80. Enligt planerna kommer reservationen och landramen för budgetåret 1980/81 nu att kunna utnyttjas. Detta är anledningen till att regeringen föreslagit en kraftigare höjning än tidigare år till Angola.

Katastrofmedel torde också kunna tas i anspråk för eventuella extra insatser i form av livsmedelsbistånd eller flyktingstöd.

Utskottet tillstyrker propositionens förslag om landram för Angola. Utskottet avstyrker följaktligen yrkande 5 i motion 1206 liksom delyrkande 2 f) i vpk-motion 1210, det sistnämnda vad gäller höjning av landramen för Angola.

Bangladesh

I motion 1206 föreslås att medelsramen för Bangladesh i förhållande till regeringens förslag sänks med 10 milj. kr. till 130 milj. kr. för budgetåret

1981/82. I vpk-motion 1210 föreslås att biståndet till Bangladesh avvecklas och för budgetåret 1981/82 behålls oförändrat.

I femårsplanen för 1980–1985 har Bangladeshs regering lagt tonvikt på en tillväxtorienterad utvecklingspolitik med en kraftig satsning på ökad jordbruksproduktion. Målet är att landet skall bli självförsörjande på spannmål mot slutet av planperioden. Ansträngningarna inriktas också på en begränsning av befolkningstillväxten och en ökning av läskunnigheten. Det redan omfattande beroendet av utländskt bistånd förutses öka.

Bangladesh är ett av jordens fattigaste och mest tätbefolkade länder. Den av regeringen föreslagna anslagsökningen med 10 milj. kr. torde endast bibehålla realvärdet på det svenska biståndet. Det kraftiga underskottet i Bangladeshs betalningsbalans har hittills motiverat att en stor andel av det svenska biståndet lämnas som importstöd. I propositionen framhålls att det ändamålsbestämda biståndets andel bör öka successivt liksom att biståndet bör styras till ett begränsat antal insatser, som påverkar levnadsvillkoren för de fattiga grupperna. I avvaktan på att nya sådana projekt framkommer föreslår regeringen ingen större höjning av landramen.

Utskottet tillstyrker propositionens förslag om landram till Bangladesh. Utskottet avstyrker följaktligen yrkande 6 i motion 1206 liksom delyrkande 2 e) i vpk-motion 1210, det sistnämnda såvitt gäller landramen för Bangladesh.

Kap Verde

I motion 1206 föreslås att medelsramen för Kap Verde utöver regeringens förslag skall höjas med 5 milj. kr. till 40 milj. kr. för budgetåret 1981/82.

Regeringen föreslår i budgetpropositionen en landram på 35 milj. kr., vilket innebär en ökning med 5 milj. kr. över anslaget för innevarande budgetår. SIDA hade föreslagit 40 milj. kr.

Svenskt bistånd har utgått till Kap Verde sedan budgetåret 1976/77. Det regleras av tvååriga samarbetsavtal. Ca 90 % av de medel som Sverige ställer till Kap Verdes förfogande utnyttjas för import. Byggnadsmaterial, transportmedel, papper, trä och mediciner är viktiga komponenter i det svenska importstödet. Sverige är en av de största biståndsgivarna till Kap Verde.

Kap Verdes utvecklingspolitik är inriktad på landsbygden, och en stor del av landets resurser används för investeringar inom jordbruk och fiske.

Kap Verde ligger i det torkdrabbade Sahelbältet och är starkt beroende av livsmedelsbistånd. Sverige har under senare år regelmässigt även lämnat katastrofbistånd till Kap Verde. Under innevarande budgetår har regeringen anslagit 5 milj. kr. som extra bistånd ur katastrofreserven. Utskottet har anledning anta att regeringen även i fortsättningen är beredd att vid behov lämna extra bistånd i katastrofsituationer.

Mot denna bakgrund tillstyrker utskottet regeringens förslag angående

Kap Verdes landram och avstyrker därför det nu aktuella yrkandet 7 i motion 1206.

Moçambique

I motion 1206 föreslås att medelsramen för Moçambique utöver regeringens förslag skall höjas med 20 milj. kr. till 230 milj. kr. för budgetåret 1981/82.

Såväl SIDA som regeringen har för nästa budgetår föreslagit en medelsram för Moçambique på 210 milj. kr., dvs. 30 milj. kr. mer än under innevarande budgetår.

Moçambiques ekonomiska läge är fortfarande svårt, och landet är i stort behov av bistånd. Höjningarna av landramen har därför varit stora under senare år. Den föreslagna höjningen för nästa budgetår är en av de största för de svenska programländerna. Moçambique har dessutom under de senaste två åren erhållit katastrofbistånd med 20 milj. kr. med anledning av den svåra torka som drabbat landet.

Efter det att kriget i Rhodesia tagit slut kan Moçambique ägna större uppmärksamhet åt sina ekonomiska problem och utbyggnaden av sin infrastruktur. Detta har bl. a. lett till det regionala samarbete som under år 1980 inleddes i södra Afrika. Genom det stöd som Sverige ger detta samarbete får Moçambique svenskt bistånd utöver det som anges i landramen.

Utskottet tillstyrker propositionens förslag om landram för Moçambique och avstyrker följaktligen yrkande 8 i motion 1206.

Pakistan

I motion 1206 föreslås att ingen medelsram för bistånd till Pakistan tas upp för budgetåret 1981/82. I vpk-motion 1210 föreslås att biståndet till Pakistan avvecklas och för budgetåret 1981/82 behålls oförändrat.

Regeringen föreslår i budgetpropositionen en sänkning av landramen från 40 milj. kr. under innevarande budgetår till 20 milj. kr. SIDA hade föreslagit att ingen medelsram skulle uppställas.

I propositionen erinras om att den nuvarande regimen i Pakistan övertog landets ledning genom en militärkupp 1977.

De utlovade allmänna valen till parlamentet har ännu inte hållits. Politiska partier i opposition till regimen har förbjudits och press- och yttrandefriheten har beskurets. Sovjetunionens inmarsch i Afghanistan har försatt Pakistan i en ny säkerhetspolitisk situation och medfört en starkt ökad flyktingström till landet. Antalet flyktingar beräknades i december 1980 överstiga en miljon.

Sveriges biståndssamarbete med Pakistan regleras av ett ettårigt avtal för perioden 1980/81 på ett belopp av 40 milj. kr. Biståndet lämnas som

importstöd, varav 25 milj. kr. är bundna till upphandling i Sverige. Huvuddelen av stödet utnyttjas till ett kollektivtransportsystem i Lahore, som genomförs i samarbete med Volvo. Projektet omfattar teknisk rådgivning i fråga om trafikplanering, service och underhåll, reservdelshantering m. m. samt leverans av busschassier.

Vid sidan av det reguljära biståndet till Pakistan har Sverige under 1979/80 bidragit med 5 milj. kr. till UNHCR och 1,5 milj. kr. till Röda korset för stödinsatser bland de afghanska flyktingarna i landet.

Det uttalas i propositionen att det reguljära biståndssamarbetet med Pakistan bör avvecklas efter budgetåren 1981/82 och 1982/83 och ersättas med samarbete i andra former. Förberedelser härför bör ske under avvecklingsperioden. Dessutom bör betydande hjälp till flyktingarna ges.

Utskottet, som instämmer i regeringens bedömning av förutsättningarna för fortsatt svenskt bistånd i Pakistan, tillstyrker propositionens förslag om sänkning av medelsramen till 20 milj. kr. för budgetåret 1981/82.

Utskottet avstyrker mot denna bakgrund yrkande 9 i motion 1206 liksom delyrkande 2 e) i vpk-motion 1210, det sistnämnda såvitt avser biståndet till Pakistan.

Tanzania

I motion 1206 föreslås att medelsramen för Tanzania utöver regeringens förslag skall höjas med 25 milj. kr. till 440 milj. kr. för budgetåret 1981/82. Motionärerna anför som stöd för förslaget att Tanzanias ekonomiska läge är mycket svårt, bl. a. på grund av den dyra oljeimporten.

Regeringen föreslår i budgetpropositionen en landram på 415 milj. kr., vilket innebär en ökning med 35 milj. kr. utöver anslaget innevarande budgetår. SIDA hade föreslagit 440 milj. kr.

En höjning till 440 milj. kr. skulle innebära en dramatisk ökningstakt för ett land som redan är den största biståndsmottagaren av samtliga svenska programländer och där Sverige är en av de största biståndsgivarna. Det svenska biståndet motsvarar nu drygt 15 % av landets kapitalbudget.

Tanzanias ekonomiska situation är utan tvivel mycket bekymmersam. Enligt utskottets bedömning är emellertid de ekonomiska svårigheterna delvis av strukturell och djupgående natur, som inte kan avhjälpas enbart genom höjningar av biståndsbelopp. Det är snarare biståndets kvalitet som bör förbättras. Hänsyn måste också tas till Tanzanias begränsade möjligheter att tillgodogöra sig biståndet.

Mot denna bakgrund finner utskottet inte anledning att förorda en höjning av Tanzanias landram utöver regeringens förslag och avstyrker därför det nu aktuella yrkandet 10 i motion 1206.

Vietnam

I motion 1206 föreslås att medelsramen för Vietnam i förhållande till regeringens förslag skall höjas med 35 milj. kr. till 400 milj. kr. för budgetåret 1981/82. I vpk-motion 1210 föreslås att biståndet till Vietnam skall höjas till 450 milj. kr.

Regeringen har för nästa budgetår, i likhet med SIDA, föreslagit en oförändrad medelsram för Vietnam på 365 milj. kr. Härtill kommer en ingående reservation på ca 311 milj. kr.

Vietnams ekonomi är hårt ansträngd. Härtill bidrar återkommande naturkatastrofer i form av torka och översvämningar liksom konflikten med Kina och interventionen i Kampuchea. Större delen av det svenska biståndet har gått till tre stora projekt, massa- och pappersindustrin i Bai Bang, barnsjukhuset i Hanoi och allmänsjukhuset i Uong Bi. Bistånd har också givits i form av importstöd.

De båda sjukhusen är nu färdigbyggda. Ett nytt avtal om återstående investeringar och treårig drift av Bai Bang-projektet fr. o. m. den 1 juli 1980 slöts under 1980. Detta avtal ersätter 1974 års överenskommelse om Bai Bang. Enligt det nya avtalet maximeras den svenska kostnaden för investeringsfasen till 1 600 milj. kr., medan bidraget för driften fastställs till 400 milj. kr. I driftskostnaderna ingår såväl teknisk rådgivning som leverans av reservdelar, pappersmassa och andra råvaror för Bai Bang. Inget svenskt åtagande har gjorts för tiden efter den 30 juni 1983.

Bai Bang-projektet har under en rad av år drabbats av förseningar och höjda kostnader. Genom en omorganisation, som pågått sedan sommaren 1979, har möjligheterna att undvika framtida förseningar och kostnadsökningar förbättrats. Projektledningen har förstärkts med personal från konsortiet Scanmanagement som genom ett särskilt avtal fr. o. m. den 1 juli 1980 bistår berörda ministerier och projektstyrelsen i Bai Bang i frågor om projektledning och drift.

Importstödet uppgick under budgetåret 1979/80 till 100 milj. kr., varav 30 milj. kr. var bundna till upphandling i Sverige. Under budgetåret 1980/81 uppgår importstödet till 100 milj. kr., varav 40 milj. kr. är bundna. Importstödet har framför allt använts för import av pappersmassa till andra pappersbruk än Bai Bang och insatsvaror och reservdelar till befintlig industri.

Under budgetåret 1980/81 har hittills 3 milj. kr. lämnats som katastrofbistånd för livsmedelsinköp med anledning av förstörelse orsakad av svåra oväder.

Flera enskilda organisationer har fått bidrag från SIDA för verksamhet i Vietnam. Hit hör Böcker till Hanoi, Frikyrkan Hjälp, Svenska kvinnors vänsterförbund och Svenska Rädda Barnen. Sammanlagt har 0,7 milj. kr. utbetalats. Forskningsamarbete genom SAREC pågår sedan 1977.

Utskottet ansluter sig till propositionens förslag till medelsram för

Vietnam under budgetåret 1981/82 och avstyrker därför yrkande 11 i motion 1206 liksom delyrkande 2 f) i vpk-motion 1210, det sistnämnda såvitt gäller höjning av landramen för Vietnam.

Övriga programlandsyrkanden

I vpk-motion 1210 föreslås i delyrkande 2 c) att biståndet till Bangladesh, Indien, Kenya, Lesotho, Pakistan, Sri Lanka och Swaziland avvecklas och för budgetåret 1981/82 behålls oförändrat. I samma motions delyrkande 2 f) föreslås att biståndet för Angola höjs till 100 milj. kr., för Etiopien till 90 milj. kr., för Guinea-Bissau till 70 milj. kr., för Laos till 75 milj. kr. och för Vietnam till 450 milj. kr.

Utskottet har ovan behandlat yrkandena om förändring av regeringens förslag beträffande landramar för Angola, Bangladesh, Pakistan och Vietnam under nästa budgetår och därvid tillstyrkt propositionens förslag.

Utskottet ansluter sig till propositionens förslag även vad beträffar landramar under budgetåret 1981/82 för de övriga länder som nämnts i nu förevarande yrkanden.

Utskottet finner inte anledning tillmötesgå yrkandet om en avveckling av biståndet till Bangladesh, Indien, Kenya, Lesotho, Sri Lanka eller Swaziland.

Utskottet avstyrker därför de nu aktuella delyrkandena 2 e) och 2 f) i vpk-motion 1210.

Yrkanden om nya samarbetsländer

I vpk-motion 1210 föreslås dels att Cuba på nytt blir programland och att ett anslag på 70 milj. kr. beviljas för detta ändamål, dels att samarbete om bestämda projekt inleds med Demokratiska folkrepubliken Yemen och att 30 milj. kr. anslås för detta ändamål.

Det långsiktiga utvecklingssamarbete som inleddes år 1969 med Cuba avslutades i och med utgången av budgetåret 1979/80. Detta skedde i enlighet med riksdagens tidigare beslut (UU 1975/76:14, rskr 349; UU 1976/77:17, rskr 248). Utskottet behandlar längre fram i betänkandet frågan om samarbete med Cuba på andra områden än långsiktigt utvecklingssamarbete.

Beträffande samarbete med Demokratiska folkrepubliken Yemen konstaterar utskottet att liknande motionsyrkanden behandlats av utskottet år 1978, 1979 och 1980 (UU 1977/78:10; UU 1978/79:27; UU 1979/80:20). Utskottet fastslog då att inga förutsättningar förelåg för att uppta Demokratiska folkrepubliken Yemen som programland. Inga omständigheter har därefter tillkommit som föranleder utskottet att ändra denna inställning.

Med hänvisning till det ovan anförda avstyrker utskottet delyrkandena 2 g) och 2 h) i motion 1210.

4.5 Latinamerika och det karibiska området

Propositionen (s. 91–94)

Under denna rubrik föreslås för budgetåret 1981/82 ett anslag av 100 milj. kr., vilket är en ökning med 20 milj. kr. från innevarande budgetår. Anslaget avser flera insatser i Latinamerika, nämligen humanitär verksamhet, bistånd till Nicaragua, Dominikanska republiken och Jamaica.

Det svenska stödet till *humanitär verksamhet* i Latinamerika uppgick budgetåret 1979/80 till 30 milj. kr., varav 28,8 milj. kr. utbetalades. Under budgetåret 1980/81 har 30 milj. kr. anvisats.

De mänskliga rättigheterna kränks i många latinamerikanska länder. Det svenska stödet till humanitär verksamhet i Latinamerika inleddes efter militärkuppen i Chile år 1973. Efter hand har biståndet utökats till att omfatta även andra utsatta grupper i Latinamerika. Medlen används bl. a. för stöd till flyktingar, rättslig och medicinsk hjälp till politiska fångar och deras anhöriga, för stipendier samt underhållsbidrag till familjer, vilkas familjeförsörjare har fängslats eller dödats. I några fall lämnas stöd till mindre verkstäder som ger sysselsättning samt till barnbispisningar och s. k. folkmatsalar i slumområden.

De svenska medlen kanaliseras genom svenska och internationella organisationer. Dessa organisationer samarbetar ofta med kyrkliga och fackliga grupper som arbetar för mänskliga rättigheter i Latinamerika.

Nicaragua lider stor brist på finansiella resurser för den materiella återuppbyggnaden. Bruttonationalprodukten har sjunkit kraftigt. Utlandsskulden uppgår till ca 7 miljarder kronor, vilket motsvarar landets export under tre år.

Under budgetåret 1978/79 lämnade Sverige humanitärt bistånd om sammanlagt ca 9 milj. kr. Detta stöd gick främst till nicaraguanska flyktingar, som vistades i grannländerna Costa Rica och Honduras samt till grupper i Nicaragua som förföljdes under Somozas regim.

Efter störtandet av Somozaregimen anslog Sverige 25 milj. kr. i katastrofbistånd för stöd till återuppbyggnaden av Nicaragua. Detta bidrag används främst för att bygga och utrusta sjukhus, daghem och skollaboratorier.

Under budgetåret 1980/81 lämnar Sverige bistånd till ett belopp av 30 milj. kr. Medlen används inom hälsosektorn för barn- och allmänsjukhus, malariakontroll och dricksvattenförsörjning och inom skogsbruket och skogsindustrin för utrustning och utvecklingsarbete. Utanför dessa sektorer används medlen för en konsultinsats inom skatteområdet samt för hushållsundersökningar för att ge underlag till befolkningsstatistiken.

Vidare har under budgetåret 1979/80 bidrag på sammanlagt ca 7,6 milj. kr. lämnats från anslagsposten Enskilda organisationer. Merparten har gått till Arbetarrörelsens Internationella Centrum. Ett större bidrag har också lämnats till Frikyrkan Hjälp. Bidrag har även lämnats med 7,1 milj. kr. till olika katastrofinsatser, bl. a. via Lutherhjälpen och Röda korset samt till UNHCR till ett hjälpprogram för nicaraguaner, som återvänt från vistelse i exil.

Nicaragua har f. n. behov av ett omfattande internationellt stöd för sina ansträngningar att uppnå ekonomiskt oberoende, social rättvisa och en konsolidering av demokratin. Regeringen föreslår därför att 40 milj. kr. anslås för Nicaragua under budgetåret 1981/82. Då Nicaragua har en per capita-inkomst betydligt över genomsnittet för Sveriges programländer, vill regeringen inte utesluta att samarbetet efter nuvarande återuppbyggnads- och konsolideringsperiod kan övergå i andra former.

Riksdagen uttalade våren 1979 (UU 1978/79:27, rskr. 1978/79:295) önskemål om en förstärkning av Sveriges samarbete med demokratiska länder i *det karibiska området*. Utrikesdepartementets undersökning av tänkbara former för sådant samarbete redovisades i proposition 1979/80:100. En av de möjliga åtgärder som där nämns är stöd till Karibiska utvecklingsbanken. Förslag till sådant stöd, till ett belopp av 11 milj. kr., har redovisats under anslaget C 1. Bidrag till internationella utvecklingsprogram. Övriga åtgärder som redovisades i departementsundersökningen ledde till förslag om ett förstärkt svenskt samarbete med främst Dominikanska republiken och Jamaica. Riksdagen anvisade för budgetåret 1980/81 särskilda medel för stöd till dessa båda länder. Med Cuba har i samband med avvecklingen av det svenska programbiståndet ett bredare samarbete utvecklats med stöd av biståndsmedel.

I *Dominikanska republiken* görs ansträngningar att förbättra de ekonomiska och sociala villkoren för befolkningen. Som ett exempel kan nämnas att genomförandet av jordreformen har påskyndats och att sociala reformprogram på landsbygden har påbörjats. Landet drabbades under år 1979 av en rad svårigheter. Orkaner åstadkom omfattande skadegörelse. Oljepris-höjningarna inskränkte allvarligt utrymmet för annan import.

Avtal har tecknats mellan Sverige och Dominikanska republiken om bistånd till återuppbyggnad efter naturkatastroferna till ett belopp av 16,5 milj. kr. under budgetåret 1980/81.

Beredningen för internationellt tekniskt samarbete (samarbetsberedningen) inledde våren 1979 diskussioner om ett bredare samarbete mellan Dominikanska republiken och Sverige. Tänkbara samarbetsområden är skog, energi, telekommunikationer, administration och metallurgi. Vissa förstudier inom dessa områden har genomförts. Dominikanska republikens nuvarande ekonomiska situation motiverar finansiellt stöd från Sverige, och regeringen föreslår därför att ett bidrag om 10 milj. kr. anslås som en

förstärkning av det bredare samarbetet för budgetåret 1981/82. Medlen bör användas av samarbetsberedningen i samråd med SIDA främst för projekt som stöds inom ramen för bredare samarbete.

Jamaicas betalningsbalans har utsatts för stora påfrestningar genom oljeprishöjningarna och de vikande marknaderna för landets bauxitexport. *Jamaicas* ekonomiska huvudproblem inför 1980-talet är utlandsskulden. Med detta sammanhänger energi- och livsmedelsförsörjningen samt industrins importberoende.

Sverige använder sedan budgetåret 1978/79 biståndsmedel för utveckling av ett bredare samarbete med Jamaica. Inom ramen för detta samarbete har hittills ca 4 milj. kr. anslagits som bidrag till studier rörande mjölkproduktion, skogsutveckling, minikraftverk samt ett tunnelprojekt för dricksvattenförsörjning och elproduktion. Riksdagen beviljade med anledning av landets betalningsbalanssituation för budgetåret 1980/81 ett bidrag på 10 milj. kr. i form av importstöd som förstärkning av det bredare samarbetet. Med anledning av en orkankatastrof har Sverige under budgetåret 1980/81 lämnat ett bidrag till Jamaica om 4 milj. kr. ur anslagsposten Katastrofer m. m.

Regeringen förutser för budgetåret 1981/82 ett fortsatt stöd till Jamaica med ett belopp om 10 milj. kr. Medlen bör användas av samarbetsberedningen i samråd med SIDA främst för projekt som får stöd inom ramen för det bredare samarbetet.

Motioner

Utskottet behandlar i detta sammanhang

dels motion 1980/81:520, yrkandena 2 och 4, av Lars Werner m. fl. (vpk), vari föreslås

2. att riksdagen hos regeringen hemställer att den tillvaratar alla möjligheter att i internationella sammanhang verka för hjälp åt folket i dessa stater (Nicaragua, Guatemala och El Salvador),

4. att riksdagen begär att regeringen undersöker på vilket sätt humanitär hjälp kan kanaliseras till Guatemala och El Salvador,

dels motion 1980/81:1206, yrkandena 12–13 och 15, av Gertrud Sigurdson m. fl. (s), vari hemställs att riksdagen beslutar

12. att medelsramen för bistånd till Nicaragua utöver regeringens förslag höjs med 20 milj. kr. till 60 milj. kr. för budgetåret 1981/82 samt att som sin mening ge regeringen till känna vad som i övrigt anförts i motionen om bistånd till Nicaragua,

13. att medelsramen för bredare samarbete med Dominikanska republiken utöver regeringens förslag höjs med 10 milj. kr. till 20 milj. kr. för budgetåret 1981/82,

15. att medelsramen för humanitärt bistånd till Latinamerika utöver

regeringens förslag höjs med 20 milj. kr. till 60 milj. kr. för budgetåret 1981/82,

dels motion 1980/81:1210, delyrkande 2 i), av Lars Werner m. fl. (vpk), vari föreslås

2. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag innebärande

i) att anslaget för bistånd till Nicaragua räknas upp till 60 milj. kr. och att samarbete om projekt inleds.

Utskottet

Det svenska biståndet till *Latinamerika* har ökat mycket kraftigt under senare år. Budgetposten i fråga uppgick till 21 milj. kr. budgetåret 1978/79 och föreslås i förevarande proposition öka till 100 milj. kr., varav 40 milj. kr. avser humanitärt bistånd till Nicaragua och 10 milj. kr. till vardera Dominikanska republiken och Jamaica.

I motion 1206, yrkande 15, föreslås att anslagsposten för humanitärt bistånd till Latinamerika höjs till 60 milj. kr. Motionärerna anför att det politiska, sociala och ekonomiska förtrycket i Latinamerika ständigt ökat under 1970-talet och att det humanitära biståndet har stor betydelse i kampen för mänskliga rättigheter i området.

Motion 520 behandlar särskilt situationen i Mellanamerika. I yrkande 2 föreslås att regeringen tillvaratar alla möjligheter att i internationella sammanhang verka för hjälp åt folken i Nicaragua, Guatemala och El Salvador och i yrkande 4 att regeringen undersöker på vilket sätt humanitär hjälp kan kanaliseras till Guatemala och El Salvador.

I propositionen föreslås att 40 milj. kr. skall anvisas för humanitär verksamhet i Latinamerika nästkommande budgetår. Det är samma belopp som SIDA begärt i sin anslagsframställning och innebär en ökning från innevarande budgetår med 10 milj. kr.

Det humanitära biståndet till Latinamerika kanaliseras genom svenska eller internationella enskilda organisationer. Medlen används som hjälp till utsatta grupper i ett femtontal latinamerikanska länder. En betydande del av anslaget används i länder i Centralamerika.

Främjande av mänskliga rättigheter är ett viktigt inslag i svensk utrikespolitik, och vi har i FN:s olika organ – bl. a. kommissionen för de mänskliga rättigheterna – inte minst uppmärksammat förhållandena i Latinamerika. Den svenska regeringens inställning till de aktuella händelserna i El Salvador är väl känd. Den har redovisats för riksdagen bl. a. i ett interpellationssvar av utrikesminister Ola Ullsten den 13 februari 1981 och i utrikesdeklarationen den 18 mars samma år.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att situationen i många delar av Syd- och Mellanamerika motiverar omfattande humanitära hjälpinsatser till förmån för utsatta och förföljda grupper. Den av regeringen föreslagna anslagsökningen bör emellertid ge SIDA väsentligt utvidgade möjligheter till

insatser bl. a. i de av motionärerna nämnda länderna. Utskottet avstyrker därför den ytterligare höjning som föreslås i yrkande 15 i motion 1206. Om den fortsatta utvecklingen i Latinamerika skulle föranleda ett än större medelsbehov för humanitär verksamhet bör regeringen i första hand utnyttja katastrofreserven.

Med det ovan anförda torde också yrkandena 2 och 4 i motion 520 få anses besvarade.

I två motioner, nämligen 1206, yrkande 12, och 1210, delyrkande 2 i), föreslås att medelsramen för *Nicaragua* höjs med 20 milj. kr. utöver regeringens förslag.

Som framgår av budgetpropositionen har Sveriges bistånd till Nicaragua sedan Somozaregimen störtades ökat snabbt. Det uppgår innevarande budgetår till 30 milj. kr. Regeringen föreslår en höjning till 40 milj. kr. för budgetåret 1981/82. Medlen används bl. a. för sjukhusprojekt.

Den ekonomiska situationen i landet är på grund av de politiska omvälvningarna under senare år utan tvivel svår. Även om Nicaragua och övriga länder i regionen inte tillhör gruppen av utpräglat fattiga u-länder motiverar situationen ett fortsatt bistånd under en övergångstid. Utskottet bedömer med hänsyn härtill den av regeringen föreslagna höjningen av medelsramen som rimlig men avstyrker den ytterligare höjning som föreslås i delyrkande 2 i) i motion 1210 samt ifrågavarande del av yrkande 12 i motion 1206.

I motion 1206 heter det vidare att regeringen därutöver bör vara beredd att ställa omfattande resurser ur katastrofreserven till förfogande om Nicaraguas återuppbyggnad och fullföljande av utvecklingsplanerna sätts i fara genom avbrott i det internationella bistandsflödet till landet.

Utskottet utgår från att regeringen, liksom tidigare, är beredd att utnyttja katastrofreserven för bistånd till Nicaragua om den bedömer att situationen motiverar det.

Med detta får utskottet föreslå att yrkande 12 i motion 1206, till den del som avser medel ur katastrofreserven, anses besvarat.

I motion 1206, yrkande 13, hemställs att medelsramen för bredare samarbete med *Dominikanska republiken* utöver regeringens förslag höjs med 10 milj. kr. till 20 milj. kr.

För innevarande budgetår har ett avtal omfattande bistånd för 16,5 milj. kr. ingåtts med Dominikanska republiken. Detta samarbete, som delvis finansieras med katastrofmedel, ligger vid sidan av det egentliga bredare samarbetet. Även den nu föreslagna medelsramen på 10 milj. kr. faller utanför det bredare samarbetet men skall användas av samarbetsberedningen i samråd med SIDA. Överläggningar pågår samtidigt mellan Sverige och Dominikanska republiken om ett framtida bredare samarbete inom ramen för samarbetsberedningens ordinarie verksamhet.

Det är utskottets uppfattning att den medelsram som regeringen föreslår

för Dominikanska republiken är tillräcklig för det nuvarande samarbetet och att den därtill motsvarar det belopp som ett bredare samarbete med ett mottagarland högst brukar omfatta under ett budgetår.

Utskottet kan mot denna bakgrund inte förorda den fördubbling av medelsramen som föreslås i yrkande 13 i motion 1206, varför yrkandet avstyrks.

4.6 Södra Afrika

Propositionen (s. 95–99)

Regionala insatser

Under år 1979 började de fem frontstaterna Angola, Botswana, Moçambique, Tanzania och Zambia diskutera riktlinjer för ett regionalt ekonomiskt samarbete i södra Afrika. Man ville söka motverka den ekonomiska dominans som Sydafrika har i regionen. Dessutom hade behovet av samverkan – inte minst inom transport- och kommunikationsområdet – gjort sig alltmer kännbart.

Efter Zimbabwes självständighet kom frågan om ekonomiskt samarbete i södra Afrika i ett bättre läge. De militära attackerna mot Moçambique och Zambia upphörde och FN-sanktionerna mot Rhodesia kunde hävas. Transporter och kommunikationer, som legat nere under kriget i Rhodesia, kunde återupptas och flyktningarna återvända hem. Trots att Namibiafrågan ännu är olöst och krigstillstånd råder i regionens västra delar, har en kvalitativ förändring inträtt i södra Afrika. Samarbetet kunde breddas till att omfatta alla afrikanskt styrda stater i regionen.

I april 1980 hölls ett möte om regionalt ekonomiskt samarbete i Lusaka i Zambia med nio stater som deltagare. Förutom de fem frontstaterna deltog Zimbabwe, Lesotho, Swaziland och Malawi. Den namibiska befrielseströrelsen SWAPO fanns också representerad. Vid konferensen gick man igenom de områden där samarbetet kunde stärkas. Man beslöt upprätta en transportkommission i Maputo för att studera tänkbara projekt och göra upp ett samarbetsprogram. Andra områden, där samarbete kan bli aktuellt, är handel, miljöskydd, forskning och utbildning. Vid mötet beslöts också att en konferens skulle sammankallas med länder och organisationer, som kunde tänkas lämna bistånd till de gemensamma utvecklingsprojekten. Mötet hölls i Moçambiques huvudstad Maputo i november 1980.

Till mötet inbjöds 30 länder och ett antal givarorganisationer, däribland de nordiska länderna, EG-länderna, USA, Canada och tre arabfonder. Vid konferensen ställde Sverige i utsikt ett bidrag på 50 milj. kr. för budgetåret 1981/82 samt medverkan i det regionala programmet på längre sikt. Det svenska bidraget skall användas för att på nordisk basis finansiera transportkommissionens fortsatta arbete och konsultstudier inom transportsektorn. Vidare skall det användas för finansiering av transport- och

kommunikationsprojekt och på sikt för samarbetet på andra områden, såsom miljövård, livsmedelsfrågor och utbildning.

Den *Östafrikanska utvecklingsbanken, EADB*, arbetar vidare trots att den Östafrikanska gemenskapen, EAC, bestående av Kenya, Tanzania och Uganda, har upplösts. Under 1980 har en ny stadga för banken antagits.

Bankens nya stadgar har ännu inte trätt i kraft. I avvaktan på detta har Sverige under 1980 lämnat en tilläggskredit på 10 milj. kr. att utnyttjas i enlighet med avtalet mellan EADB och Sverige från 1975. Regeringen förordar att ett eventuellt behov av medel för EADB under 1981/82 ryms under anslagsposten Regionala insatser, vilken föreslås uppgå till sammanlagt 60 milj. kr. budgetåret 1981/82.

Flyktingar och befrielseörelser

Efter Zimbabwe:s självständighet i april 1980 koncentreras uppmärksamheten alltmer mot Sydafrika, vars regering fortsätter sin rasåtskillnadspolitik. Regeringen Botha säger sig vilja skapa ett mindre utmanande och ekonomiskt mer flexibelt apartheidsystem. Några egentliga förändringar har dock inte skett för den svarta majoriteten.

I Namibiafrågan har Sydafrika bedrivit en hittills framgångsrik förhållningspolitik. Inte heller under 1980 har FN kunnat förverkliga säkerhetsrådets plan för en övergång till majoritetsstyre. Sydafrika har under tiden sökt skapa början till en inhemsk administration i Namibia. Ett ministerråd med viss exekutiv makt och en nationell armé har upprättats.

Sverige stöder med humanitärt bistånd befrielseörelserna ANC, som verkar för ett Sydafrika fritt från apartheid, och SWAPO, som arbetar för ett självständigt Namibia. Under innevarande budgetår utgår 33 milj. kr. till SWAPO och 20 milj. kr. till ANC. Biståndet används till de båda rörelsernas försörjning av flyktingar i kringliggande länder.

Båda organisationerna har god administrativ kapacitet. SIDA medverkar vid deras inköp av materiel och livsmedel. Svenska enskilda organisationer mottar också SIDA-bidrag för personalbistånd och hjälp till flyktinglägren.

Biståndet till befrielseörelserna, liksom övriga delar av anslagsposten, fördelas av regeringen och SIDA efter rekommendationer av beredningen för humanitärt bistånd. Beredningen och SIDA förutser att situationen i södra Afrika kommer att öka behovet av flyktinghjälp, studiestöd, rätts-hjälp, information, forskning, utbildning och stöd till politiska fångar och deras familjer.

Från Sverige utgår sådant stöd genom såväl enskilda organisationer som mellanstatliga organ. UNHCR, Röda korset, International Defence and Aid Fund (IDAF), World University Service (WUS), FN:s trustfond, FN:s utbildningsprogram för södra Afrika (UNETPSA), FN:s Namibiainstitut,

Amnesty International, Lutherhjälpen m. fl. erhåller bidrag till sådan verksamhet. Stipendiestödet genom International University Exchange Fund (IUEF) har avvecklats och flyttats över till andra organisationer. En närmare redovisning av anslagets användning ges i en tabell på s. 98 i propositionen.

I propositionen föreslås ett anslag på 120 milj. kr. till flyktingar och befrielseörelser m. m. i södra Afrika. Utöver det föreslagna beloppet förutser regeringen att medel ur katastrofreserven liksom hittills kan komma att utnyttjas för humanitära insatser. Skulle Namibia bli självständigt bör Sverige med kort varsel kunna lämna bistånd till den nya staten, varvid medel från såväl ifrågavarande anslagspost som katastrofreserven bör kunna utnyttjas.

Motioner

Utskottet behandlar i detta sammanhang

dels motion 1980/81:1206, yrkandena 16–17, av Gertrud Sigurdsen m. fl. (s), vari hemställs att riksdagen beslutar

16. att medelsramen för bistånd till befrielseörelser, flyktingar och raspolitikens offer i södra Afrika utöver regeringens förslag höjs med 25 milj. kr. till 145 milj. kr. för budgetåret 1981/82,

17. att medelsramen för regionala insatser utöver regeringens förslag höjs med 25 milj. kr. till 85 milj. kr. för budgetåret 1981/82,

dels motion 1980/81:1210, delyrkande 2 j), av Lars Werner m. fl. (vpk), vari föreslås

2. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag innebärande

j) att utöver de medel som anslagits för insatser i södra Afrika ytterligare 100 milj. kr. beviljas, fördelade till ANC med 40 milj. kr., till SACTU med 10 milj. kr. och till SWAPO med 50 milj. kr.

Utskottet

Regeringen föreslår för nästkommande budgetår ett anslag på 120 milj. kr. till *flyktingar och befrielseörelser i södra Afrika*.

I motion 1206, yrkande 16, förordas en ytterligare höjning med 25 milj. kr. och i motion 1210, delyrkande 2 j), en ytterligare höjning med 100 milj. kr., fördelad så att ANC får 40 milj. kr., SACTU 10 milj. kr. och SWAPO 50 milj. kr.

Ökningen av anslagen till de av Sverige stödda befrielseörelserna i södra Afrika, ANC och SWAPO, har varit betydande under senare år. Även i det nu föreliggande budgetförslaget finns ett utrymme för avsevärda ökningar. Det av regeringen föreslagna anslaget för posten Flyktingar och befrielseörelser i södra Afrika är visserligen nominellt detsamma som innevarande års men reellt innebär det en kraftig höjning eftersom Zimbabwe fr. o. m.

nästkommande budgetår får en egen landram.

Mot denna bakgrund ser utskottet inte skäl att föreslå ett större anslag än det propositionen upptar. Yrkande 16 i motion 1206 och delyrkande 2 j) i motion 1210 avstyrks följaktligen.

Under denna rubrik behandlar utskottet även anslagsposten *Regionala insatser*. Detta anslag, som tidigare avsett Sveriges bistånd till den Östafrikanska utvecklingsbanken, EADB, har nu vidgats till att omfatta även andra regionala insatser. Som framgår av propositionen föreslår regeringen att ett belopp på 50 milj. kr. avsätts för finansiering av ett transportsamarbete mellan de s. k. frontstaterna i södra Afrika. Därtill kommer ett eventuellt fortsatt bidrag till EADB, varför posten föreslås uppgå till 60 milj. kr.

I motion 1206, yrkande 17, föreslås en höjning av detta belopp till 85 milj. kr.

Det avsedda samarbetet på transportområdet befinner sig fortfarande i ett inledningsskede. Detsamma gäller i ännu högre grad övriga regionala projekt i det ifrågavarande samarbetet mellan frontstaterna. Utskottet instämmer därför i regeringens bedömning att 60 milj. kr. nu är ett rimligt belopp och avstyrker följaktligen yrkande 17 i motion 1206.

4.7 Katastrofbistånd m. m.

Propositionen (s. 99–105)

Riksdagens riktlinjer för användning av denna anslagspost står fast. Katastrofbistånd bör i första hand lämnas som hjälp åt människor i u-länder som har drabbats av naturkatastrofer eller väpnade och politiska konflikter. Katastrofmedel kan även användas som extra bistånd till länder som erhåller svenskt utvecklingsbistånd och vilkas försörjning och utveckling hotas av oförutsedda händelser. Ett tredje användningsområde är åtgärder för att förbättra katastrofberedskapen och förebygga katastrofer. Dessutom fyller anslagsposten Katastrofer m. m. funktionen av allmän reserv inom det bilaterala anslaget.

Behovet av hjälpinsatser för flyktingar och andra krigsoffer har fortsatt att öka. Katastrofbiståndet till dessa kategorier under budgetåret 1979/80 var fem gånger större än hjälpen till offren för naturkatastrofer. Detta hänger främst samman med en allvarlig försämring av flyktingsituationen i världen.

De största katastrofinsatserna under det gångna budgetåret har utgjorts av bidrag på ungefär 55 milj. kr. till det internationella hjälpprogrammet för nödlidande kampucheaner. Detta hjälpprogram, som har genomförts av UNICEF, Internationella rödakorskommittén (ICRC), WFP och UNHCR, har omfattat såväl insatser inne i Kampuchea som i gränsområdet mellan Thailand och Kampuchea och i flyktingläger på thailändskt territorium.

Hjälpprogrammet är ett av de största i den internationella humanitära hjälpens historia. Efter stora svårigheter under de första månaderna har insatserna i stort sett varit framgångsrika. Den akuta hungersnöden har kunnat avvärjas. Framtidsutsikterna för den hårt drabbade kampuchanska befolkningen synes ha ljusnat något.

Livsmedelssituationen på hela den afrikanska kontinenten har försämrats under det senaste året. De internationella hjälporganisationerna har alltmera börjat uppmärksamma de stora behoven på denna hittills ofta försummade kontinent. För svensk del förblir det en huvuduppgift att humanitärt bistå nödlidande afrikaner.

Till följd av den sovjetiska inmarschen i Afghanistan har stora flykting-skaror kommit till Pakistan. Enligt UNHCR rör det sig om mer än en miljon flyktingar. Sverige lämnade under budgetåret 1979/80 6,5 milj. kr. till UNHCR:s och Röda korsets hjälpinsatser i Pakistan. Regeringen förutser fortsatta hjälpinsatser för dessa människor.

Den svenska regeringen har i sina ansträngningar att möta de växande katastrofbehoven i världen fått ett nytt värdefullt instrument till sitt förfogande, nämligen specialenheten för hjälpverksamhet utomlands inom FN-beredskapsstyrkan. Denna enhet, som tillkom år 1978, består av 160 personer, som med kort varsel kan sättas in i katastrofsituationer.

Den situation i flera delar av världen, som redovisas i propositionen, talar för ett betydande behov av medel, som kan användas för humanitära hjälpinsatser. En fortsatt hög beredskap för att kunna lämna bistånd i akuta nödlägen motiverar en kraftig ökning av anslagsposten Katastrofer m. m., särskilt som den tillgängliga oin-tecknade reservationen vid utgången av budgetåret 1979/80 är avsevärt mindre än tidigare år. Den omständigheten att anslagsposten är en allmän reserv på det bilaterala anslaget ställer också anspråk på medelsutrymme. Mot denna bakgrund beräknar regeringen 400 milj. kr. för Katastrofer m. m. under budgetåret 1981/82.

Motioner

Utskottet behandlar i detta sammanhang

dels motion 1980/81:200, yrkande 2, av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkas

2. att riksdagen beslutar att för budgetåret 1981/82 anvisa 10 milj. kr. i humanitärt bistånd till Demokratiska sahariska arabrepubliken och Frente POLISARIO – den revolutionära fronten för Västra Saharas oberoende,

dels motion 1980/81:201, yrkande 2, av Lars Werner m. fl. (vpk), vari föreslås

2. att riksdagen beslutar att 20 milj. kr. beviljas i bilateralt katastrofbistånd till Kampuchea för budgetåret 1981/82,

dels motion 1980/81:913, yrkandena 1–2, av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställs

1. att riksdagen beslutar om katastrofbistånd med 5 milj. kr. till Demokratiska republiken Östtimor,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att detta bistånd skall kanaliseras över FRETILIN,

dels motion 1980/81:914, yrkande 6, av Lars Werner m. fl. (vpk), vari föreslås

6. att riksdagen beslutar att anslå 10 milj. kr. i bistånd till PLO,

dels motion 1980/81:1197 av Bonnie Bernström (fp), vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i motionen om behovet av humanitärt stöd till flyktingarna i Västra Sahara,

dels motion 1980/81:1206, yrkandena 18–19, av Gertrud Sigurdson m. fl. (s), vari hemställs att riksdagen beslutar

18. att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om katastrofbistånd till Västra Sahara, Östra Timor och Kampuchea,

19. att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om bistånd till Turkiet,

dels motion 1980/81:1210, yrkandena 2 k) och 3, av Lars Werner m. fl. (vpk), vari föreslås

2. att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag innebärande

k) att befrielseerörelsen i Oman, PFLO, får stöd med 5 milj. kr.,

3. att riksdagen uttalar att katastrofbiståndet endast skall användas för det ändamål till vilket det är avsett och att anslaget på 20 milj. kr. för statskredit till Turkiet inte bör utgå.

Utskottet

Västra Sahara

Tre motioner behandlar behovet av humanitärt stöd eller katastrofbistånd till Västra Sahara, nämligen 1206, 1197 och vpk-motion 200.

I motion 1206 anförts att svenskt bistånd kommer att behövas också i fortsättningen, varvid kanalisering av stödet genom befrielsefronten POLISARIO även bör övervägas.

I motion 1197 framhålls som angeläget att Sverige låter hjälpinsatserna bli mer permanenta.

Sverige har under flera år lämnat avsevärda bidrag till Västra Sahara. Regeringen följer uppmärksam utvecklingen i området. Kontakter med POLISARIO under det gångna året har givit vid handen att den kanalisering av det svenska biståndet som sker genom Rädda barnen fungerar väl.

Under förra budgetåret utbetalades 5 milj. kr. från katastrofanslaget och levererades 225 ton proteinberikad katastrofkost (SEF) till ett värde av ca 800 000 kr. Under innevarande budgetår har anslagits 3 milj. kr. och 275 ton SEF-kost, till ett värde av ca 1 milj. kr.

Rädda barnen har goda erfarenheter av samarbetet med algeriska Röda halvmånen och POLISARIO och är beredd att även fortsättningsvis fungera som kanal för hjälpen. Rädda barnens beredskap bör kunna utnyttjas för mer kontinuerliga insatser av det slag motionärerna efterlyser. Att lämna bidrag direkt till POLISARIO är därför f. n. inte behövligt.

Utskottet utgår ifrån att regeringen fortsatt följer utvecklingen av hjälpbehovet i Västra Sahara.

Motion 1197 och yrkande 18 i motion 1206 i vad avser Västra Sahara får därmed anses besvarade.

I vpk-motion 200, yrkande 2, hemställs att riksdagen beslutar anvisa 10 milj. kr. i humanitärt bistånd till POLISARIO under budgetåret 1981/82. Med hänvisning till vad som ovan anförts avstyrker utskottet detta yrkande.

Östra Timor

I motion 1206 sägs att den svenska regeringen bör fortsätta den katastrofhjälp som hittills ställts till förfogande för hjälp till de nödlidande i Östra Timor. Denna bör kanaliseras genom befrielse rörelsen FRETILIN om praktiska möjligheter föreligger.

Sveriges stöd till internationella organisationers hjälpverksamhet i Östra Timor uppgick under åren 1979–1980 till 3,3 milj. kr., varav 2,3 miljoner kanalisades via Svenska röda korset och Internationella rödakorskommittén (ICRC) och 1 milj. kr. via Lutherhjälpen.

Därutöver har 5,5 milj. kr. lämnats via Svenska röda korset till Indonesiska röda korsets plan för katastrofberedskap under perioden 1979–1984.

Utskottet har erfarit att Svenska röda korsets och ICRC:s verksamhet i området till följd av indonesiska önskemål kommer att upphöra under första halvåret 1981, varefter det Indonesiska röda korset helt tar över hjälpverksamheten.

Utskottet konstaterar att FRETILIN:s verksamhet i eller kontroll över området inte torde vara av den omfattningen att hjälp via rörelsen till de nödlidande människorna vore praktiskt möjlig. Dessutom är av riksdagen fastlagda principer för stöd åt befrielse rörelser inte uppfyllda vad gäller FRETILIN, nämligen bl. a. att FN med svensk anslutning uttalat sig till förmån för sådant stöd.

Med hänvisning till det ovan anförda får utskottet avstyrka yrkande 18 i motion 1206 i den del som avser Östra Timor.

I vpk-motion 913, yrkandena 1 och 2, hemställs dels att riksdagen beslutar om katastrofbistånd med 5 milj. kr. till Demokratiska republiken Östtimor, dels att detta bistånd skall kanaliseras över FRETILIN.

Utskottet har tidigare år vid behandling av yrkanden om att katastrofbi-

stånd skall utgå med angivna belopp fastslagit, att katastrofhjälpens fördelning och destination inte på förhand bör bindas genom riksdagsbeslut utan i vanlig ordning förbehållas regeringens bedömning efter vederbörlig beredning av SIDA och den s. k. katastrofgruppen. Utskottet ser inte skäl att nu inta någon annan ståndpunkt.

Beträffande kanalisering genom FRETILIN får utskottet hänvisa till vad som ovan sagts vid behandlingen av yrkande 18 i motion 1206.

Utskottet avstyrker därför ifrågavarande yrkanden.

Kampuchea

I motion 1206 framhålls att försörjningssituationen i Kampuchea förbättrats tack vare omfattande internationella biståndsinsatser men att hjälpbehovet till återuppbyggnad av det krigsskadade landet är mycket stort. För de ökade insatser som kommer att erfordras bör regeringen – utöver kanalisering genom de internationella hjälporganisationerna – vara beredd till direkta kontakter med regimen i Phnom Penh. Tyngdpunkten i insatserna bör, anser motionärerna, förskjutas mot mer återuppbyggnadsbistånd.

Under perioden oktober 1979 till november 1980 gällde för det internationella hjälpprogrammet för Kampuchea en budget på 500 miljoner dollar. Härtill har Sverige bidragit med ca 60 milj. kr. I det internationella hjälpprogrammet har under den inledande perioden UNICEF, WFP och ICRC svarat för större delen av verksamheten, som huvudsakligen bestått av livsmedelsleveranser och hälsovårdsinsatser för att undanröja katastrofläget. Verksamheten har ägt rum dels inne i Kampuchea och dels bland kambodjanska flyktingar vid den thai-kambodjanska gränsen och i flyktingläger i Thailand.

Tack vare en massiv internationell insats har det omedelbara katastrofläget kunnat avvärras. De internationella insatserna har efter hand kommit att innefatta även åtgärder som syftar till att återupprätta jordbruksproduktionen inne i Kampuchea, att repatriera kambodjanska flyktingar från södra Vietnam och från Thailand och att lämna stöd till thailändsk civilbefolkning som drabbats av flyktingströmmen från Kampuchea. De båda förstnämnda insatserna har genomförts av FAO resp. UNHCR. Stora insatser har även gjorts av enskilda organisationer. Sverige bidrog under 1980 med 4 milj. kr. till repatrieringsprogrammet.

Även om det akuta katastrofhotet nu tycks vara avvärjt är det av stor vikt att det även under 1981 görs insatser för att konsolidera uppnådda framgångar och undvika ett återfall i tidigare katastrofläge.

Sverige har som allmänna riktlinjer för användning av biståndet till Kampuchea lagt största vikt vid jordbruksproduktionen för att åstadkomma självförsörjning, medicinsk hjälp och återuppbyggnad av hälsovården, återupprättande av primärskolor samt risleveranser för att undvika svält före nästa skörd. Vidare har stöd utgått till flyktinglägren och av flyktingström-

men drabbade thailändare medan gränsoperationerna successivt avvecklats då dessa bidrar till att permanenta flyktingsituationen.

Sverige har inte erkänt regimen i Phnom Penh och har följaktligen inte ackrediterat något sändebud där. Däremot upprätthåller vi praktiska kontakter med ledningen i Phnom Penh och har även verkat på diplomatisk väg för att stödja olika internationella hjälpinsatser. Vid årsskiftet 1979-1980 framfördes i Phnom Penh ett svenskt erbjudande om humanitär hjälp i form av insatser av den svenska katastrofberedskapsstyrkan. Erbjudandet har dock inte lett till att sådan personal kommit att delta i någon direkt svensk hjälpinsats.

Katastrofbiståndet till Kampuchea torde även framöver i första hand komma att kanaliseras över de internationella hjälporganisationerna. En sviktande internationell biståndsvilja är emellertid märkbar. Sannolikt hänger detta samman med att hjälpprogrammet, som är ett av de största i den internationella humanitära hjälpens historia, visat sig i stort sett framgångsrikt. Akuta nödsituationer på andra håll i världen pockar nu på uppmärksamhet. Ett annat skäl kan vara den utdragna ockupationen av Kampuchea med vietnamesiska trupper och den därav infekterade politiska situationen i hela området.

Avsaknaden av diplomatiskt erkännande av regimen i Phnom Penh bör dock inte hindra Sverige från att utnyttja även direkta kanaler för humanitärt bistånd när det visar sig vara en framkomlig väg. Utskottet räknar med att regeringen, om inga nya omständigheter tillkommer som föranleder annat, är beredd att även fortsättningsvis tillskjuta medel ur katastrofreserven för hjälpinsatser till Kampuchea via de kanaler och i den omfattning som regeringen finner lämpligt.

Med det ovan anförda, som ligger i linje med utskottets uttalande i UU 1979/80:20 i samma fråga, får motion 1206, yrkande 18, i vad avser katastrofbistånd till Kampuchea, anses besvarad.

I vpk-motion 201 hemställs att riksdagen beslutar att 20 milj. kr. beviljas i bilateralt katastrofbistånd till Kampuchea för budgetåret 1981/82.

Ett liknande yrkande har behandlats av utskottet de två senaste åren (UU 1978/79:27; UU 1979/80:20). Utskottet fastslog då att katastrofhjälpens fördelning och destination inte på förhand bör bindas genom riksdagsbeslut utan i vanlig ordning förbehållas regeringens bedömning efter vederbörlig beredning av SIDA och den s. k. katastrofgruppen.

Utskottet ser inte skäl att nu inta någon annan ståndpunkt och avstyrker följaktligen yrkande 2 i motion 201.

Turkiet

I motion 1206 konstateras att regeringen under innevarande budgetår använt 20 milj. kr. av biståndsmedel från anslagsposten Katastrofer m. m. för att stödja Turkiets betalningsbalans. Föregående budgetår togs 25 milj.

kr. i anspråk för samma ändamål. Enligt motionärerna är det emellertid knappast rimligt att svenska biståndsmedel utnyttjas till förnyade insatser för Turkiets betalningsbalans. Riksdagen bör därför uttala att detta inte bör komma i fråga vid eventuellt fortsatt betalningsbalansstöd till Turkiet.

I vpk-motion 1210 föreslås att riksdagen uttalar att katastrofbiståndet endast skall användas för det ändamål till vilket det är avsett och att anslaget på 20 milj. kr. för statskredit inte bör utgå.

I propositionen anförs att regeringen i juli 1980 beviljat anslag för en svensk statskredit till Turkiet. Denna uppgår till 45 milj. kr. och finansieras dels med särskilt beviljade anslagsmedel, dels med 20 milj. kr. från anslagsposten Katastrofer m. m. Krediten ingår i ett bland OECD-länderna samordnat betalningsbalansstöd för Turkiet.

I inledningen till detta avsnitt av betänkandet har erinrats om riksdagens riktlinjer för användning av katastrofanslaget. Därav framgår att anslagsposten även fyller funktionen av allmän reserv inom det bilaterala anslaget.

Utskottet finner att här ifrågavarande utbetalning visserligen är förenlig med anslagspostens reservfunktion men vill understryka att användning av katastrofanslaget för syften som kan uppfattas som skilda från anslagets huvudområden bör ske med återhållsamhet.

Med det sagda får motion 1206, yrkande 19, anses besvarad.

Enär fastställda riktlinjer inte överskridits avstyrker utskottet yrkande 3 i motion 1210.

PLO

I vpk-motion 914, yrkande 6, föreslås att riksdagen anslår 10 milj. kr. i bistånd till den palestinska befrielseorganisationen PLO.

Liknande yrkanden har avstyrkts av utskottet i UU 1978/79:27 och UU 1979/80:20, och avslagits av riksdagen, med hänvisning till det omfattande stöd till humanitär verksamhet bland Palestinaflyktingarna som huvudsakligen kanaliseras via FN:s hjälpprogram UNRWA. I budgetpropositionen föreslås ett bidrag på 50 milj. kr. till UNRWA för budgetåret 1981/82.

Utskottet avstyrker med hänvisning härtill ifrågavarande yrkande.

Oman/PFLO

I vpk-motion 1210, delyrkande 2 k), föreslås att befrielserörelsen i Oman, PFLO, får stöd med 5 milj. kr.

Utskottet har behandlat liknande yrkanden i UU 1978/79:12 och 27. De avslogs då av riksdagen med hänvisning till att direktstöd till PFLO inte skulle vara förenligt med de principer för stöd till befrielserörelser som Sverige följer, bl. a. att FN med svensk anslutning uttalat sig till förmån för sådant stöd.

Utskottet ser inte anledning frångå denna ståndpunkt och avstyrker därför det nu aktuella yrkandet.

4.8 Särskilda miljö- och markvårdsinsatser

Propositionen (s. 96–97)

Regeringen föreslår en särskild anslagspost uppgående till 30 milj. kr. för bilaterala eller regionala insatser på miljö- och markvårdsområdet. Medlen är i första hand avsedda för insatser i u-länder utanför programlandskretsen.

SIDA har tillsatt en expertgrupp, som håller på att utarbeta en handlingsplan. Stödet till miljö- och markvårdsprogram bör lämnas till verksamheter på skilda nivåer. På nationell nivå bör medverkan ske i planering, administration, forskning och utbildning. Finansiellt stöd bör också lämnas till konkreta program, där markvård ingår som ett viktigt led.

Insatser på miljöområdet pågår också i samarbete med internationella organisationer. Samarbetet sker främst med FAO, UNEP och UNESCO och har tidigare finansierats över anslagsposten Särskilda program. Biståndet omfattar bl. a. regionala seminarier och utbildningsinsatser.

Motion

I detta sammanhang behandlar utskottet motion 1980/81:1206, yrkande 23, av Gertrud Sigurdsen m. fl. (s), vari hemställs att riksdagen beslutar

23. att avslå regeringens förslag om en särskild post inom anslaget C 2. Bilateralt utvecklingssamarbete för särskilda miljö- och markvårdsinsatser.

Utskottet

I motion 1206 hemställs att regeringens förslag om en särskild anslagspost för miljö- och markvårdsinsatser avslås. Motionärerna vänder sig inte mot ändamålet som sådant men anser att det bör rymmas inom Särskilda program till den del det inte avser programländer. Om ämnesområde efter ämnesområde undandras en samordnad budgetering och planering, skulle den av riksdagen fastlagda principen om landprogrammering brytas sönder, heter det i motionen.

Som framgått tidigare i detta betänkande utgör miljövärd ett väsentligt inslag i vårt biståndssamarbete. Ekologiskt inriktade projekt är en viktig komponent i vårt landinriktade bistånd men även i samarbetet med de multilaterala organen har Sverige betonat vikten av att miljö- och resursfrågor ges ökad uppmärksamhet. Också det ämnesinriktade biståndet inom

ramen för anslagsposten Särskilda program har avsett icke landdestinerade program och projekt med miljövårdsinriktning.

Utskottet kan således inte dela uppfattningen att ett särskilt anslag för detta ändamål skulle innebära att någon ny princip införs i biståndet. Även i fortsättningen bör självfallet det landprogrammerade biståndet i väsentlig utsträckning kunna utnyttjas för mark- och miljövårdsinsatser. En särskild anslagspost för ändamålet kan emellertid tjäna syftet att i stigande grad inrikta uppmärksamheten på dessa för u-länderna angelägna frågor.

Utskottet vill mot denna bakgrund ansluta sig till regeringens förslag och avstyrker yrkande 23 i motion 1206.

4.9 Särskilda program

Propositionen (s. 105–109)

Under posten Särskilda program finansieras ämnesinriktad verksamhet, personal till FN:s biträdande experter samt insatsförberedelser och resultatvärdering. SIDA föreslår för budgetåret 1981/82 att anslag till Särskilda program på 163 milj. kr. exkl. ett beräknat bidrag till Internationella familjeplaneringsfederationen (IPPF), som överförs till anslaget för internationella biståndsprogram. Vidare har ett av SIDA föreslaget bidrag på 5 milj. kr. för miljövård förts till anslagsposten Särskilda miljö- och markvårdsinsatser. Efter denna överföring uppgår SIDA:s förslag till 158 milj. kr.

Regeringen anser den ämnesinriktade verksamheten vara ett viktigt och värdefullt komplement till det landinriktade samarbetet och föreslår att anslagsposten uppräknas till 160 milj. kr., varav 123 milj. kr. anslås till den ämnesinriktade verksamheten.

Ämnesinriktad verksamhet bedrivs i samarbete med FN-organ och andra mellanstatliga organisationer och avser ändamål som normalt inte ryms inom enskilda landprogram. Ämnesområdena är bl. a. hälsovård, handikappfrågor, lantbruk, Kooperation, undervisning, sysselsättning, handelsfrämjande och energi. En närmare redovisning lämnas i propositionen på s. 106–109.

Motioner

Utskottet behandlar i detta sammanhang

dels motion 1980/81:1093 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari föreslås

att riksdagen hemställer hos regeringen om åtgärder för att ge handikappfrågorna hög prioritet i svensk biståndsverksamhet,

dels motion 1980/81:1199 av Gunnel Jonäng (c), vari hemställs att riksdagen hos regeringen begär skyndsamma åtgärder och nationellt och

internationellt agerande för att få slut på dessa brott som sker från flera läkemedelsföretags sida.

dels motion 1980/81:1203 av Esse Petersson (fp), vari hemställs

1. att riksdagen uttalar att projektprogram för drogfria samhällsmiljöer i enlighet med motionen aktualiseras av SIDA inom ramen för det svenska biståndsarbetet,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts i vad det gäller initiativ och samordning med olika biståndsländer för uppbyggnad av rehabiliteringsanläggningar för drogskadade människor,

3. att riksdagen begär att regeringen vidtar åtgärder för att alla biståndsarbetare får en grundläggande utbildning om de internationella drogproblemen, främst i vad gäller det område som han/hon skall arbeta inom,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts angående behovet av intensiv bevakning och uppföljning av den internationella narkotikautvecklingen främst genom FN:s och WHO:s olika organisationer och institutioner,

dels motion 1980/81:1206, yrkande 24, av Gertrud Sigurdsen m. fl. (s), vari hemställs att riksdagen beslutar

24. att medelsramen för Särskilda program i förhållande till regeringens förslag minskas med 47 milj. kr. till 113 milj. kr. för budgetåret 1981/82 samt att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om medel för miljö- och markvårdsinsatser inom denna anslagspost.

Utskottet

I fjolårsbetänkandet 1979/80:20 behandlade utskottet anslagsposten Särskilda program relativt utförligt. Utskottets då gjorda överväganden ledde bl. a. till slutsatsen att anslagsposten för ämnesinriktad verksamhet borde förbli i stort sett oförändrad till dess ytterligare erfarenhet vunnits av försöken att koncentrera detta bistånd till vissa angivna områden. Mot bakgrund av att en successiv översyn av biståndsområdet i fråga inletts avstyrkte utskottet en då föreliggande motion om en utvärdering av verksamheten.

Utskottet delar regeringens bedömning att den ämnesinriktade verksamheten är ett viktigt och värdefullt komplement till det landinriktade samarbetet. Av detta skäl kan utskottet inte tillstyrka den mycket kraftiga sänkning av anslagsposten Särskilda program som förslås i yrkande 24 i motion 1206. I beaktande av att regeringen föreslår en höjning av anslaget utöver SIDA:s förslag vill utskottet emellertid erinra om sina i ovannämnda betänkande framförda synpunkter på en koncentration av ifrågavarande bistånd.

I detta avsnitt behandlar utskottet även ett antal motionsyrkanden som till en del berör biståndsområdena under posten Särskilda program.

I motion 1203 föreslås i yrkande 1 att SIDA aktualiserar projekt för drogfria samhällsmiljöer i det svenska biståndssamarbetet, i yrkande 2 att samordning sker med olika biståndsländer för uppbyggnad av rehabiliteringsanläggningar, i yrkande 3 att biståndsarbetare får utbildning om de internationella drogproblemen och i yrkande 4 att en bevakning och uppföljning av den internationella narkotikautvecklingen sker genom WHO och FN.

Missbruk av droger som alkohol och narkotika är ett svårt samhällsproblem av internationell karaktär. Det har därför en plats även i biståndssamarbetet mellan länderna.

Utskottet hade för två år sedan anledning att behandla frågan om bistånd på alkoholpolitikens område och framhöll då i sitt betänkande UU 1978/79:27 att SIDA har möjlighet att tillmötesgå framställningar från mottagarländer eller enskilda svenska organisationer om svenskt bistånd på detta område.

Det ökande bruket av narkotika i världen är även det utomordentligt allvarligt. Av stor betydelse är det som kan göras för att erbjuda producenterna av narkotikaråvaran – ofta fattiga bönder – möjligheter att odla och till konkurrenskraftiga priser sälja ersättningsgrödor. På detta område gör FN:s fond för kontroll av beroendeframkallande medel (UNFDAC) redan ett viktigt arbete.

Som framgår på annan plats i detta betänkande stöder Sverige aktivt UNFDAC:s verksamhet och är en av de största bidragsgivarna.

Det finns dock begränsningar i UNFDAC:s och andra organs möjligheter att aktivt ingripa mot narkotikahanteringen. Starka ekonomiska intressen står bakom den och kan erbjuda stigande priser till råvaruodlarna. Odling sker också numera på många håll i världen.

Drogproblemen bör självfallet inte enbart angripas från utbudssidan. Det är även viktigt att berörda länder försöker komma till rätta med missbrukets orsaker och erbjuda lämplig vård för missbrukets offer. Dessa uppgifter faller enligt utskottets uppfattning i och för sig väl inom ramen för vårt bilaterala biståndssamarbete. En förutsättning för ett framgångsrikt bistånd på detta område torde emellertid vara att de mottagande länderna själva anser frågan angelägen. SIDA bör inte vara förhindrat att, där så är påkallat, i dialogen med mottagarländerna söka intressera dessa för detta viktiga område och – om önskemål därom framförs – ställa svenska resurser till förfogande. Ett samarbete med nykterhetsrörelsen och andra enskilda organisationer kan i detta avseende vara fruktbart. För SIDA:s medverkan i detta sammanhang är det naturligtvis angeläget att – som framhålls i motionens yrkande 4 – berörd personal har god kännedom om drogproblemens natur.

Utskottet utgår från att regeringen på lämpligt sätt beaktar vad som ovan anförts och får därmed föreslå att motion 1203 anses besvarad.

I motion 1199 föreslås skyndsamma åtgärder nationellt och internationellt för att få slut på läkemedelsföretagens hänsynslösa försäljningsansträngningar i u-länderna.

Utskottet delar motionärens uppfattning att en sanering av den internationella läkemedelsmarknaden och av marknadsföringen av läkemedel i u-länderna är önskvärd. Eftersom utsikterna för direkta ingrepp mot läkemedelsföretagen ofta visat sig vara begränsade, bör frågan enligt utskottets mening i första hand angripas därigenom att u-länderna själva ges praktiska möjligheter att bedöma och kontrollera läkemedelsutbudet. WHO arbetar sedan en tid i detta syfte på en specificerad förteckning över ett begränsat antal läkemedel som skulle kunna täcka u-ländernas grundläggande behov. Samma organisation har också övervägt möjligheten att åstadkomma en koordinering av u-ländernas inköp av läkemedel, bl. a. i mening att förstärka u-ländernas förhandlingsposition gentemot läkemedelsföretagen och därmed förhoppningsvis nedbringa priserna.

Sverige följer med intresse dessa strävanden, vilka båda skulle innebära ett steg mot den av motionären önskade saneringen av läkemedelsförsäljningen.

För svenskt vidkommande har läkemedelsföretag och hälsovårdsmyndigheter gemensamt inrättat den s. k. läkemedelsberedningen vars uppgift bl. a. är att vid behov kunna erbjuda u-länder svenskt kunnande särskilt på läkemedelskontrollens och läkemedelsdistributionens område. Ett bistånd på detta område skulle, även det, kunna förstärka u-ländernas möjligheter att bemästra de problem det stora internationella läkemedelsutbudet medför.

Med vad som ovan anförts får motion 1199 anses besvarad.

I motion 1093 föreslås att regeringen vidtar åtgärder för att ge handikappfrågorna hög prioritet i svensk bistandsverksamhet.

Detta är ett område som ägnats ökad uppmärksamhet under senare år. FN har proklamerat 1981 som det internationella handikappåret. För svenskt vidkommande har i anledning därav en särskild beredningsgrupp tillsatts med företrädare för myndigheter och enskilda organisationer.

I samarbete med de multilaterala organisationerna har Sverige verkat för intensifierade insatser för handikappade. UNICEF, som år 1980 antog nya riktlinjer för insatser för handikappade barn, får svenskt stöd för specialundervisning av sådana barn och deras föräldrar i Nicaragua. Denna insats är intressant inte minst som pilotprojekt. Även inom WHO bedrivs ett viktigt arbete på handikappområdet. Som exempel kan nämnas att en försöksverksamhet på bynivå i ett antal länder har inletts av WHO.

Under anslagsposten Särskilda program föreslås vidare medel som skall

kunna användas för insatser med anledning av det internationella handikapp-året.

SIDA är också inställt på att i ökande utsträckning föra fram handikappfrågorna i det landinriktade biståndet. Inte minst är förebyggande åtgärder av stor betydelse. Det är emellertid på detta område särskilt viktigt att u-länderna själva uppfattar åtgärder för handikappade som angelägna. Om så inte är fallet försvåras ett verksamt bistånd på området. Därför är det, enligt utskottets mening, viktigt att SIDA i dialogen och på annat sätt försöker stärka opinionen i u-länderna till förmån för handikappinsatser.

Med hänvisning till det ovan anförda får utskottet föreslå att motion 1093 anses besvarad.

4.10 Enskilda organisationer

Propositionen (s. 110–113)

Liksom tidigare är används huvuddelen av bidragen till enskilda organisationer för undervisnings- och hälsovårdsinsatser. En mindre del avser projekt för landsbygdsutveckling och volontärverksamhet.

Av en tabell i propositionen framgår att knappt hälften av utbetalningarna går till missionssamfunden. Sammanlagt gick ungefär lika mycket till de humanitära, kooperativa och fackliga organisationerna under budgetåret 1979/80. Därav erhöll de kooperativa och fackliga organisationerna Swedish Cooperative Centre (SCC) och Landsorganisationen/Tjänstemännens centralorganisation (LO/TCO) tillsammans 27 milj. kr. eller en fjärdedel av de samlade utbetalningarna för utbildningsverksamhet i u-länderna.

Normalt avser stödet till de enskilda organisationernas verksamhet bidrag till samarbete med systerorganisationer i u-länderna. Huvuddelen av bidragen lämnas för verksamhet i programländerna. Under budgetåret 1979/80 gjordes dock de största insatserna i Zaire. Därefter i storleksordning kom Etiopien, Indien, Bangladesh och Tanzania.

Under denna anslagspost föreslår regeringen vidare att medel avsätts för en ny, fristående *fredskår*, som organiseras och drivs av de enskilda organisationerna. Avsikten är att den nya fredskåren i huvudsak skall finansieras med statliga medel och ges en särskild finansiell ram inom anslagsposten.

Ännu återstår dock en rad frågor att lösa innan en ny fredskår kan börja verka. Den viktigaste gäller vilka mottagarländer som skall utväljas. Verksamheten bör åtminstone till en början begränsas till ett eller två programländer. Man måste också finna lämpliga arbetsuppgifter för fredskårsdeltagarna. Här kan biståndskontoren och beskickningarna i berörda mottagarländer bli behjälpliga i ett uppbyggnadsskede. Regeringen ser det också som naturligt att den nya fredskåren nära knyts till de enskilda organisationernas fältadministration. En annan utestående fråga gäller

utbildningen. Den får lösas i samband med det förslag om u-landsutbildning som föreläggs riksmötet under våren 1981 (prop. 1980/81:117).

Verksamheten kan inte komma i gång i någon nämnvärd skala förrän efter budgetåret 1981/82. Under detta budgetår räknar regeringen med att ett belopp på högst 3 750 000 kr. skall vara tillräckligt för den nya organisationen.

Under kommande budgetår bör fredskåren finansieras av SIDA med ett schablonbidrag per deltagare. Därtill skall läggas ett belopp för kostnader avseende administration och utbildning i Sverige, som får fastställas år från år. Regeringen förutsätter att organisationerna själva skall bidra med medlemsavgifter i enlighet med det förslag som har lagts fram i betänkandet.

Motion

I detta sammanhang behandlar utskottet motion 1980/81:1206, yrkande 26, av Gertrud Sigurdson m. fl. (s), vari hemställs att riksdagen beslutar

26. att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om en svensk fredskår.

Utskottet

I motion 1206 anfördes att flera viktiga frågor återstår att lösa innan en ny fredskår kan börja att verka. Tid krävs för berörda organisationer att internt diskutera ett deltagande. Motionärerna är därför inte beredda att på nuvarande stadium biträda regeringens förslag att inrätta en svensk fredskår utan föreslår att de medel propositionen upptar utnyttjas för övriga ändamål under anslagsposten Enskilda organisationer.

Som framgår av propositionen har regeringens förslag om inrättande av en ny fredskår föregåtts av ett utredningsarbete i nära samråd med berörda organisationer. Utskottet finner det därför naturligt att nu ställa föreslagna medel till regeringens förfogande att användas för en fredskår, sedan den organiserats enligt propositionen.

Samtidigt noterar utskottet att en rad frågor återstår att lösa innan fredskåren kan börja verka. Det är enligt utskottets mening angeläget att dessa frågor löses i samverkan med organisationerna så att den nya fredskåren kan börja fungera mot bakgrund av en bred enighet om syftena och formerna för dess verksamhet.

Med det ovan anförda avstyrker utskottet yrkande 26 i motion 1206.

4.11 Bredare samarbete, förmånliga krediter m. m.

Propositionen (s. 113–115)

Det bredare samarbetet, som är ett komplement till det landprogrammerade biståndet, bedrivs med vissa länder utanför programlandskretsen. Beredningen för internationellt tekniskt samarbete (samarbetsberedningen), vilket är det nya namnet på utbildningsberedningen, fick den 1 juli 1979 permanent status. Beredningen ansvarar för verkställandet av större delen av insatserna inom det bredare samarbetet.

Verksamheten syftar till att utvidga och stärka Sveriges förbindelser med vissa utvecklingsländer. Samarbetet bör utformas på så sätt att ekonomisk och social utveckling i u-landet främjas enligt de biståndspolitiska målsättningarna samtidigt som Sveriges relationer med landet fördjupas. En bärande princip bör vara att ett ömsesidigt intresse föreligger samt att kostnaderna delas mellan parterna.

Medel för bredare samarbete har hittills huvudsakligen använts för samarbete med Algeriet, Dominikanska republiken, Egypten, Irak, Jamaica, Cuba, Nigeria, Portugal, Sudan och Tunisien.

I propositionen föreslås att 60 milj. kr. upptas för bredare samarbete budgetåret 1981/82.

Riksdagen fattade i december 1980 (prop. 1980/81:41, UU 1980/81:16, rskr 1980/81:122) beslut om införande av ett system för *förmånliga u-landskrediter*. Systemet trädde i kraft den 1 januari 1981. För budgetåret 1980/81 avsattes ett belopp på 60 milj. kr. för denna verksamhet. Regeringen räknar med att detta belopp skall tas i anspråk under innevarande budgetår. Det finns anledning räkna med ett starkt ökande behov av u-landskrediter, bl. a. i samband med avvecklingen av biståndet till vissa länder samt som en förstärkning av det bredare samarbetet med vissa länder. Många programländer har också visat stort intresse av att få komma i åtnjutande av förmånliga krediter, som ett komplement till det nuvarande landprogrammerade biståndet. För budgetåret 1981/82 föreslås ett anslag av 120 milj. kr. för ändamålet.

Motion

Utskottet behandlar i detta sammanhang motion 1980/81:1206, yrkandena 14, 20 och 22, av Gertrud Sigurdsen m. fl. (s), vari hemställs att riksdagen beslutar

14. att medelsramen för bredare samarbete med Cuba höjs till 20 milj. kr. för budgetåret 1981/82,

20. att avslå regeringens förslag om en medelsram på 120 milj. kr. för förmånliga krediter för budgetåret 1981/82,

22. att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om ett särskilt anslag för u-landspolitiska ändamål.

Utskottet

I motion 1206, yrkande 14, hemställs att medelsramen för bredare samarbete med Cuba höjs till 20 milj. kr.

De medel som avsatts för bredare samarbete fördelas som regel inte med bestämda rambelopp ländervis. I stället provas uppkommande projekt var för sig med utgångspunkt i de allmänna principer som gäller för det bredare samarbetet. I propositionen anges inte något belopp avseende det bredare samarbetet med Cuba. För Cubas del har under senare år det belopp som använts för bredare samarbete i enlighet med riksdagens anvisningar begränsats till 5 milj. kr. Utskottet anser att ett belopp av denna storlek är rimligt även för nästkommande budgetår och avstyrker därför yrkande 14 i motion 1206.

I yrkande 20 i samma motion föreslås att regeringens förslag om en medelsram på 120 milj. kr. för förmånliga krediter avslås. Motionärerna framhåller att systemet med förmånliga krediter är olämpligt från biståndspolitisk utgångspunkt och att det inte heller tillgodoser exportpolitiska behov.

Systemet för förmånliga krediter till u-länder behandlades när det infördes utförligt av utskottet (UU 1980/81:16). Även vid det tillfället förelåg motioner som motsatte sig det föreslagna systemet.

Utskottet tillstyrkte systemet med förmånliga krediter bl. a. med motive- ringen att det skulle kunna bidra till att mobilisera ökade resurser för utvecklingssträvanden. De förmånliga krediterna hade huvudsakligen ett biståndssyfte och hade utformats med utgångspunkt i de för svensk biståndspolitik gällande principerna och motiveringarna. Utskottet noterade vidare att systemet skulle införas försöksvis och utvärderas senast efter två år.

Utskottet vill mot denna bakgrund tillstyrka den av regeringen föreslagna påfyllnaden av kreditsystemet med ytterligare 120 milj. kr. Yrkande 20 i motion 1206 avstyrks i konsekvens härmed.

I ovannämnda betänkande UU 1980/81:16 uttalade utskottet också – vilket motionärerna erinrar om – att den då pågående enmansutredningen om statsstödd exportkreditgivning borde kunna ge underlag för en bedömning av behovet av ett vidare exportkreditsystem av den typ motionärerna förordar.

Under denna rubrik behandlar utskottet också yrkande 22 i motion 1206, vari föreslås att anslagen för Swedfund, det bredare samarbetet och systemet med förmånliga krediter sammanförs till ett särskilt anslag för u-landspolitiska ändamål. Enligt motionärernas uppfattning skulle en sådan åtgärd, som

också föreslagits av SIDA, leda till en åskådlig och klar redovisning av de olika huvudkategorier av u-landsinriktad verksamhet som finansieras av biståndsmedel.

Utskottet kan inte se att det finns vägande skäl för riksdagen att nu besluta om en sådan omdisposition av anslagsposterna utan utgår från att regeringen ordnar anslagsposterna på det sätt den finner mest ändamålsenligt. Yrkandet avstyrks därför.

4.12 Samlade hemställanden under punkt 4

Med hänvisning till vad utskottet anfört vid avsnitt C 2 i budgetpropositionen hemställer utskottet

1. att riksdagen beträffande *riktlinjer för det bilaterala utvecklings-samarbetet m. m.* (punkterna 4.1–4.3)
 - a) med avslag på motion 1980/81:1206, yrkande 1, bifaller regeringens förslag i proposition 1980/81:100, bil. 6, i ifrågavarande del, samt förklarar motionerna 1980/81:1201, yrkandena 1–3, 1980/81:1206, yrkande 4, och 1980/81:1595 i ifrågavarande del, besvarade med vad utskottet anfört om inriktningen av biståndet,

s.y. 1
och res. 2 (s)
s.y. 2 (c)
 - b) avslår motion 1980/81:1210, yrkande 1, angående parlamentarisk utredning av u-landspolitiken,
 - c) förklarar motion 1980/81:1206, yrkande 25, angående biståndskonsortier, besvarad med vad utskottet anfört,

s.y. 3 (s)
 - d) avslår motionerna 1980/81:244 och 1980/81:1595 angående resultatvärdering,
 - e) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört angående resultatvärdering samt förklarar motion 1980/81:695 besvarad med vad utskottet anfört,
 - f) avslår motion 1980/81:1204, yrkande 2, motion 1980/81:1211 och motion 1980/81:1210, delyrkande 2 b), angående bundet bistånd,

s.y. 4 (m)
 - g) förklarar motion 1980/81:691, motion 1980/81:1201, yrkande 4, och motion 1980/81:1204, yrkandena 1, 3, 4 och 5, angående återflöde av biståndet, besvarade med vad utskottet anfört,
 - h) förklarar motion 1980/81:1206, yrkande 21, angående importstöd besvarad med vad utskottet anfört,
2. att riksdagen beträffande *samarbete med enskilda länder* (punkterna 4.4–4.5)
 - a) med avslag på motion 1980/81:1206, yrkande 5, och motion 1980/81:1210, delyrkande 2 f), bifaller propositionens förslag angående landram för Angola,

res. 3 (s)
 - b) med avslag på motion 1980/81:1206, yrkande 6, och motion 1980/81:1210, delyrkande 2 e), bifaller propositionens förslag

res. 4 (s)

- angående landram för Bangladesh,
- c) med avslag på motion 1980/81:1210, delyrkandena 2 e) och 2 f), med avseende på landramar m. m. för Etiopien, Guinea-Bissau, Indien, Kenya, Laos, Lesotho, Sri Lanka och Swaziland, bifaller budgetpropositionens förslag avseende dessa länder,
- d) med avslag på motion 1980/81:1206, yrkande 7, bifaller res. 5 (s) propositionens förslag angående landram för Kap Verde,
- e) med avslag på motion 1980/81:1206, yrkande 8, bifaller res. 6 (s) propositionens förslag angående landram för Moçambique.
- f) med avslag på motion 1980/81:1206, yrkande 9, och motion res. 7 (s) 1980/81:1210, delyrkande 2 e), bifaller propositionens förslag angående landram för Pakistan,
- g) med avslag på motion 1980/81:1206, yrkande 10, bifaller res. 8 (s) propositionens förslag angående landram för Tanzania,
- h) med avslag på motion 1980/81:1206, yrkande 11, och motion res. 9 (s) 1980/81:1210, delyrkande 2 f), bifaller propositionens förslag s.y. 5 (m + c) angående landram för Vietnam,
- i) avslår motion 1980/81:1210, delyrkande 2 g), med förslag att Cuba återupptas som programland,
- j) avslår motion 1980/81:1210, delyrkande 2 h), angående biståndssamarbete med Demokratiska folkrepubliken Yemen,
- k) med avslag på motion 1980/81:1206, yrkande 15, bifaller res. 10 (s) propositionens förslag till medelsram för humanitärt samarbete med Latinamerika samt förklarar motion 1980/81:520, yrkandena 2 och 4, besvarad med vad utskottet anför.
- l) med avslag på motion 1980/81:1206, yrkande 12, och motion res. 11 (s) 1980/81:1210, delyrkande 2 i), bifaller propositionens förslag till medelsram för Nicaragua,
- m) förklarar motion 1980/81:1206, yrkande 12, i vad avser medel ur katastrofreserven till Nicaragua, besvarad med vad utskottet anför,
- n) med avslag på motion 1980/81:1206, yrkande 13, bifaller res. 12 (s) propositionens förslag angående medelsram för Dominikanska republiken,
3. att riksdagen beträffande *södra Afrika m. m.* (punkt 4.6)
- a) med avslag på motion 1980/81:1206, yrkande 16, och motion res. 13 (s) 1980/81:1210, delyrkande 2 j), bifaller propositionens förslag angående medelsram till flyktingar och befrielseströrelser i södra Afrika,
- b) med avslag på motion 1980/81:1206, yrkande 17, bifaller res. 14 (s) propositionens förslag angående medelsram för regionala insatser,
4. att riksdagen beträffande *katastrofbistånd m. m.* (punkt 4.7)

- a) förklarar motion 1980/81:1197 och motion 1980/81:1206, yrkande 18, angående Västra Sahara besvarade med vad utskottet anfört, res. 15 (s)
- b) avslår motion 1980/81:200, yrkande 2, angående bistånd till POLISARIO,
- c) avslår motion 1980/81:1206, yrkande 18, angående Östra Timor, s.y. 6 (s)
- d) avslår motion 1980/81:913, yrkandena 1–2, angående Demokratiska republiken Östtimor,
- e) förklarar motion 1980/81:1206, yrkande 18, angående Kampuchea besvarad med vad utskottet anfört,
- f) avslår motion 1980/81:201, yrkande 2, angående Kampuchea,
- g) förklarar motion 1980/81:1206, yrkande 19, angående Turkiet besvarad med vad utskottet anfört, s.y. 7 (s)
- h) avslår motion 1980/81:1210, yrkande 3, angående Turkiet,
- i) avslår motion 1980/81:914, yrkande 6, angående bistånd till PLO,
- j) avslår motion 1980/81:1210, delyrkande 2 k), angående bistånd till befrielseströrelsen i Oman,
5. att riksdagen beträffande *särskilda program m. m.* (punkterna 4.8–4.10)
- a) med avslag på motion 1980/81:1206, yrkande 23, bifaller propositionens förslag angående särskilda miljö- och markvårdsinsatser, res. 16 (s)
- b) med avslag på motion 1980/81:1206, yrkande 24, bifaller propositionens förslag angående anslagsposten Särskilda program, res. 17 (s)
- c) förklarar motion 1980/81:1203 angående drogfria samhällsmiljöer besvarad med vad utskottet anfört,
- d) förklarar motion 1980/81:1199 angående försäljning av läkemedel i u-länder besvarad med vad utskottet anfört,
- e) förklarar motion 1980/81:1093 angående handikappfrågor besvarad med vad utskottet anfört,
- f) med avslag på motion 1980/81:1206, yrkande 26, bifaller propositionens förslag angående en svensk fredskår, s.y. 8 (s)
- g) med avslag på motion 1980/81:1206, yrkande 14, som sin mening ger regeringen till känna att omfattningen av det bredare samarbetet med Cuba budgetåret 1981/82 bör begränsas till 5 milj. kr., res. 18 (s)
- h) med avslag på motion 1980/81:1206, yrkande 20, bifaller propositionens förslag angående förmånliga krediter, res. 19 (s)
- i) avslår motion 1980/81:1206, yrkande 22, angående ett särskilt anslag för u-landspolitiska ändamål, res. 20 (s)

6. att riksdagen
- a) med avslag på motion 1980/81:1206, yrkande 28, bifaller propositionens förslag och för budgetåret 1981/82 till *Bilateralt utvecklingssamarbete* anvisar ett reservationsanslag på 3 667 007 000 kr.,
 - b) godkänner övriga i propositionen angivna *riktlinjer för bilateralt utvecklingssamarbete samt föreslagna medelsramar.*
- res. 21 (s)

5. Information (C 3)

Propositionen (s. 118)

För budgetåret 1981/82 beräknar regeringen ett totalt medelsbehov av 22 milj. kr. för informationsverksamhet. Detta innebär en ökning med drygt 5 % i förhållande till innevarande budgetår. Bidragen till enskilda organisationers u-landsinformation beräknas till 15 milj. kr. medan medel för SIDA:s egen informationsverksamhet beräknas till 7 milj. kr. Regeringen förutser att även den nybildade fredskåren blir berättigad till generellt informationsbidrag, vilket för budgetåret 1981/82 bör uppgå till högst 250 000 kr.

Motion

Utskottet behandlar i detta sammanhang motion 1980/81:1206, yrkande 27, av Gertrud Sigurdson m. fl. (s), vari hemställs att riksdagen beslutar

27. att bidraget till enskilda organisationers u-landsinformation i förhållande till regeringens förslag höjs med 2,1 milj. kr. till 17,1 milj. kr. för budgetåret 1981/82.

Utskottet

Ett yrkande motsvarande yrkande 27 i motion 1206 behandlades och avstyrktes av utskottet även under förra riksmötet (UU 1979/80:20). Utskottet är nu, liksom då, av uppfattningen att de enskilda organisationerna är av stort värde för att fördjupa engagemanget för Sveriges biståndspolitik. Utskottet anser emellertid att önskemål om anslagsökningar på informationsområdet måste vägas mot angelägna bistandsbehov. Av detta skäl avstyrks yrkande 27 i motion 1206.

Utskottet, som tillstyrker propositionens förslag vid avsnitt C 3, hemställer

- att riksdagen, med avslag på motion 1980/81:1206, yrkande 27, bifaller budgetpropositionens förslag och till *Information* för budgetåret 1981/82 anvisar ett reservationsanslag av 22 000 000 kr.
- res. 22 (s)

6. Styrelsen för internationell utveckling (SIDA) (C 4)

Utskottet

Utskottet tillstyrker regeringens förslag vid avsnitt C 4 och hemställer att riksdagen till *Styrelsen för internationell utveckling (SIDA)* för budgetåret 1981/82 anvisar ett förslagsanslag av 114 488 000 kr.

7. Biståndsutbildningsnämnden (BUN) (C 5)

Utskottet

Regeringen har i proposition 1980/81:117 om utbildning för uppdrag i u-land m. m. bl. a. föreslagit en omorganisation av biståndsutbildningsnämnden till *nämnden för u-landsutbildning*. Utskottet föreslår i sitt betänkande härom (UU 1980/81:23) att riksdagen godkänner regeringens förslag i detta hänseende.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag vid avsnitt C 5 och hemställer att riksdagen till *biståndsutbildningsnämnden (BUN)* för budgetåret 1981/82 anvisar ett förslagsanslag av 12 500 000 kr.

8. Styrelsen för u-landsforskning (SAREC) (C 6)

Utskottet

Utskottet tillstyrker budgetpropositionens förslag vid avsnitt C 6 och hemställer

att riksdagen

1. godkänner de *riktlinjer för u-landsforskning* som förordats i propositionen,
2. till *Styrelsen för u-landsforskning (SAREC)* för budgetåret 1981/82 anvisar ett reservationsanslag av 138 700 000 kr.

9. Nordiska afrikainstitutet (C 7)

Utskottet

Utskottet tillstyrker regeringens förslag vid avsnitt C 7 och hemställer att riksdagen till *Nordiska afrikainstitutet* för budgetåret 1981/82 anvisar ett förslagsanslag av 2 105 000 kr.

10. Lån till personal inom biståndsförvaltningen m. m. (C 8)**Utskottet**

Utskottet tillstyrker regeringens förslag vid avsnitt C 8 och hemställer att riksdagen till *Lån till personal inom biståndsförvaltningen m. m.* för budgetåret 1981/82 anvisar ett reservationsanslag av 4 000 000 kr.

Stockholm den 7 april 1981

På utrikesutskottets vägnar

ALLAN HERNELIUS

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Allan Hernelius (m), Gertrud Sigurdsen (s), Torsten Bengtson (c), Sture Palm (s), Björn Molin (fp), Olle Göransson (s), Ingrid Sundberg (m), Mats Hellström (s), Gunnel Jonäng (c), Sture Ericson (s), Per-Olof Strindberg (m), Jan Bergqvist (s), Sture Korpås (c), Carl Lidbom (s) och Linnea Hörlén (fp).

Reservationer

Gertrud Sigurdson, Sture Palm, Olle Göransson, Mats Hellström, Sture Ericson, Jan Bergqvist och Carl Lidbom (alla s) har avgivit följande reservationer:

1. FN:s fond för kontroll av beroendeframkallande medel (UNFDAC)

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 20 börjar med "Anslaget till UNFDAC" och slutar "i motion 1206." bort ha följande lydelse:

Anslaget till UNFDAC ingår i posten övriga multilaterala bidrag i propositionen. Sverige har vid tre tillfällen bidragit med 2 milj. kr. vardera till UNFDAC. De svenska bidragen har använts i de båda länderna Laos och Pakistan. De angelägna ändamål det här är fråga om gör det enligt utskottets mening motiverat att höja det svenska bidraget.

Mot denna bakgrund tillstyrker utskottet yrkande 3 i motion 1206.

dels att utskottets hemställan i punkt 3, moment 7 (s. 20), bort ha följande lydelse:

7. med bifall till motion 1980/81:1206, yrkande 3, och med ändring av budgetpropositionens förslag som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört beträffande *bidrag till FN:s fond för kontroll av beroendeframkallande medel*,

2. Riktlinjer för den svenska biståndspolitiken

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 32 börjar med "Under senare år" och på s. 33 slutar "i enskilda länder." bort ha följande lydelse:

Under senare år har regeringen föreslagit riksdagen ett antal, sinsemellan inte samordnade, nya instrument för samarbete med u-länderna. Gemensamt för dessa instrument har varit att de haft en kommersiell inriktning, men att de samtidigt finansierats från biståndsanslagen. Utvecklingen har gått parallellt med en successiv minskning av det länderinriktade biståndets andel, från drygt 80 % av det totala bilaterala biståndet 1976/77 till drygt 70 % 1981/82 enligt budgetpropositionen.

Förändringar, som var och en för sig kanske inte påverkat biståndets huvudinriktning särskilt mycket, har sammantagna således kommit att få en inte oväsentlig inverkan. Möjligheterna för det direkta biståndet att spela den roll i u-ländernas strävan till ekonomisk och social rättvisa och oberoende, varom det tidigare rått bred politisk enighet, har försämrats.

Utskottet anser det viktigt att denna utveckling bryts.

Mot denna bakgrund tillstyrks yrkande 1 i motion 1206.

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 33 börjar med "Med det ovan" och slutar med "samma motion besvarat." bort ha följande lydelse:

Med det ovan anförda anser utskottet yrkande 4 i motion 1206 besvarat.

dels att utskottets hemställan i punkt 4.12, moment 1.a) (s. 80), bort ha följande lydelse:

- a) med bifall till motion 1980/81:1206, yrkande 1, ger regeringen till känna vad utskottet anført angående riktlinjer för den svenska biståndspolitiken samt förklarar motionerna 1980/81:1201, yrkandena 1-3, 1980/81:1206, yrkande 4, och 1980/81:1595 i ifrågavarande del, besvarade med vad utskottet anført,

3. Angola

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 50 börjar med "Utskottet tillstyrker" och slutar med "landramen för Angola." bort ha följande lydelse:

Angola står inför ett omfattande återuppbyggnadsarbete. Större delen av landets industriella produktionsapparat förstördes under kriget. Inte minst till följd av de militära angreppen från Sydafrika har påfrestningarna på ekonomin förblivit fortsatt stora. En halv miljon angolaner beräknas ha blivit hemlösa genom de sydafrikanska angreppen. Angola hårbärgerar vidare ett stort antal flyktingar, framför allt från Namibia.

De angolanska utvecklingsansträngningarna ligger väl i linje med de svenska biståndspolitiska målen. Man satsar nu på landsbygdsutveckling och andra basbehovsorienterade insatser. Man strävar till ett ökat ekonomiskt oberoende. Angola är aktivt och solidariskt engagerat i att lösa Namibia-frågan och i kampen mot det sydafrikanska apartheidsystemet.

Mot denna bakgrund och med hänsyn till att den betydande reservation som uppkommit på landramen för Angola nu håller på att förbrukas, finner utskottet det motiverat att öka nästa budgetårs ram väsentligt. Yrkande 5 i motion 1206 tillstyrks därför. I konsekvens härmed avstyrks det hithörande delyrkandet 2 f) i vpk-motion 1210. Utskottet finner det också angeläget att man från svensk sida vidtar åtgärder för att bistå Angola att förbättra absorptionskapaciteten för biståndet.

dels att utskottets hemställan i punkt 4.12, moment 2.a) (s. 80), bort ha följande lydelse:

- a) med bifall till motion 1980/81:1206, yrkande 5, och med ändring av budgetpropositionens förslag samt med avslag på motion 1980/81:1210, delyrkande 2 f), som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört angående medelsram för Angola,

4. Bangladesh

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 51 börjar med "Utskottet tillstyrker" och slutar med "landramen för Bangladesh." bort ha följande lydelse:

Inom SIDA har man år efter år tvingats konstatera att förutsättningarna att förverkliga de biståndspolitiska målen i samarbetet med Bangladesh varit dåliga. Man har gjort bedömningen att landets regimer saknat både vilja och förmåga att ta itu med hindren för förbättringar för folkflertalet. Den tillväxtinriktade utvecklingspolitiken har i stället fördjupat klyftorna i samhället.

SIDA konstaterar i sin landöversyn att det svenska biståndet till Bangladesh såsom importstöd inriktats på att kompensera underskottet i betalningsbalansen. Detta stöd kan inte, hävdar man, sägas ha haft någon större effekt på utvecklingen. Det kan t. o. m. ha bidragit till att ytterligare öka biståndsberoendet. De svenska projektinsatser som gjorts har varit små och har inte i särskilt hög grad gynnat den fattigare hälften av befolkningen.

Mot denna bakgrund finner inte utskottet skäl föreligga för en ökning av det landprogrammerade biståndet. Yrkande 6 i motion 1206, som överensstämmer med SIDA:s petition, tillstyrks därför. Utskottet avstyrker i konsekvens härmed det hithörande delyrkandet 2 e) i vpk-motion 1210.

dels att utskottets hemställan i punkt 4.12, moment 2.b) (s. 80) bort ha följande lydelse:

- b) med bifall till motion 1980/81:1206, yrkande 6, och med ändring av budgetpropositionens förslag samt med avslag på motion 1980/81:1210, delyrkande 2 e), som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört angående medelsram för Bangladesh,

5. Kap Verde

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 51 börjar med "Mot denna bakgrund" och på s. 52 slutar med "i motion 1206." bort ha följande lydelse:

Kap Verde bedriver en aktiv utvecklingspolitik. En långsiktig utvecklingsstrategi har utarbetats. Genom satsningar på jordbruk, industri, fiske och service vill man söka nedbringa den höga arbetslösheten och öka exporten. Stora ansträngningar görs för att minska erosionen, öka vattentillgången och förbättra användningen av vatten.

Med hänsyn till detta och till Kap Verdes långsiktigt stora biståndsbehov finner utskottet det emellertid också motiverat att landramen höjs utöver regeringens förslag. Utskottet tillstyrker därför yrkande 7 i motion 1206.

dels att utskottets hemställa i punkt 4.12, moment 2.d) (s. 81), bort ha följande lydelse:

- d) med bifall till motion 1980/81:1206, yrkande 7, och med ändring av budgetpropositionens förslag, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört angående medelsram för Kap Verde,

6. Moçambique

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 52 börjar med "Utskottet tillstyrker" och slutar med "i motion 1206." bort ha följande lydelse:

Moçambiques läge är emellertid även fortsättningsvis mycket utsatt. Landets strategiska roll i oberoendekampen i södra Afrika har betydande ekonomiska konsekvenser. Detta motiverar enligt utskottets uppfattning en höjning av landramen utöver regeringens förslag. Moçambiques aktiva utvecklingsansträngningar ger också utrymme för en fortsatt utbyggnad av utvecklingssamarbetet med Sverige på olika områden, inte minst inom transportsektorn. Utskottet tillstyrker därför yrkande 8 i motion 1206.

dels att utskottets hemställa i punkt 4.12, moment 2.e) (s. 81), bort ha följande lydelse:

- e) med bifall till motion 1980/81:1206, yrkande 8, och med ändring av budgetpropositionens förslag, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört angående medelsram för Moçambique,

7. Pakistan

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 53 börjar med "Utskottet, som instämmer" och slutar med "biståndet till Pakistan." bort ha följande lydelse:

I och med det för 1980/81 anvisade landramsbeloppet har alla av statsmakterna gjorda åtaganden gentemot Pakistan infriats. Inga utveck-

lingsprojekt löper, för vilka svenska regeringen eller SIDA kan sägas ha genomförandeansvar; biståndet har under senare år utgått enbart i form av importstöd. Något biståndskontor har inte upprättats i Pakistan. SIDA:s styrelse har uttalat att man, bl. a. med hänsyn till svenska biståndspolitiska mål, inte ser skäl att f. n. förorda ytterligare utfästelser gentemot Pakistan.

Utskottet delar denna uppfattning och tillstyrker därför yrkande 9 i motion 1206 om att ingen medelsram för bistånd till Pakistan skall tas upp för budgetåret 1981/82. I konsekvens härmed avstyrks det hithörande delyrkandet 2 e) i vpk-motion 1210.

dels att utskottets hemställan i punkt 4.12. moment 2.f) (s. 81), bort ha följande lydelse:

- f) med bifall till motion 1980/81:1206, yrkande 9, och med ändring av budgetpropositionens förslag samt med avslag på motion 1980/81:1210, delyrkande 2 e), som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört angående medelsram för Pakistan,

8. Tanzania

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 53 börjar med "En höjning till" och slutar med "i motion 1206." bort ha följande lydelse:

Tanzanias ekonomiska situation är mycket allvarlig. Underskottet i bytesbalansen är stort. Bl. a. tar oljeimporten i anspråk drygt hälften av landets exportintäkter jämfört med ca 10 % i början av 1970-talet. En av förutsättningarna för att Tanzania skall kunna övervinna svårigheterna, som delvis är av strukturell och djupgående natur, är enligt utskottets mening att det internationella biståndet ökas.

Mot denna bakgrund vill utskottet tillstyrka yrkande 10 i motion 1206, som överensstämmer med SIDA:s förslag.

dels att utskottets hemställan i punkt 4.12. moment 2.g) (s. 81), bort ha följande lydelse:

- g) med bifall till motion 1980/81:1206, yrkande 10, och med ändring av budgetpropositionens förslag, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört angående medelsram för Tanzania,

9. Vietnam

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 54 börjar med "Utskottet ansluter sig" och på s. 55 slutar med "landramen för Vietnam." bort ha följande lydelse:

Vietnams planering för återuppbyggnaden har slagits sönder bl. a. av de återkommande naturkatastroferna. Effekterna på människor, samhälle och ekologi av den amerikanska krigföringen kommer att ta många år att övervinna.

Utskottet kan mot denna bakgrund inte finna det motiverat att det svenska biståndets värde minskas genom den fortsatta inflationen. Därför tillstyrks yrkande 11 i motion 1206. I konsekvens härmed avstyrker utskottet det hithörande delyrkandet 2 f) i vpk-motion 1210.

I budgetpropositionen berörs inte planerna och diskussionerna om det svensk-vietnamesiska samarbetets framtida inriktning. Utskottet utgår dock från att man från svensk sida arbetar aktivt med att identifiera nya samarbetsprojekt. Utskottet emotser en redovisning för detta arbete i nästa budgetproposition.

dels att utskottets hemställan i punkt 4.12, moment 2.h) (s. 81), bort ha följande lydelse:

- h) med bifall till motion 1980/81:1206, yrkande 11, och med ändring av budgetpropositionens förslag samt med avslag på motion 1980/81:1210, delyrkande 2 f), som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anförut angående medelsram m. m. för Vietnam,

10. Humanitärt bistånd till Latinamerika

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 59 börjar med "Utskottet delar" och på s. 60 slutar med "utnyttja katastrofreserven." bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas uppfattning att situationen i många delar av Syd- och Mellanamerika motiverar omfattande humanitära hjälpinsatser till förmån för utsatta och förföljda grupper. Utskottet tillstyrker därför yrkande 15 i motion 1206, som avser en höjning med 20 milj. kr. av biståndet till dessa områden utöver regeringens förslag. Om den fortsatta utvecklingen i Latinamerika skulle föranleda ett ännu större medelsbehov för humanitär verksamhet bör regeringen kunna utnyttja katastrofreserven.

dels att utskottets hemställan i punkt 4.12, moment 2.k) (s. 81), bort ha följande lydelse:

- k) med bifall till motion 1980/81:1206, yrkande 15, och med ändring av budgetpropositionens förslag, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört angående medelsram för humanitärt bistånd till Latinamerika samt förklarar motion 1980/81:520, yrkandena 2 och 4, besvarad med vad utskottet anfört,

11. Nicaragua

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 60 börjar med "Den ekonomiska situationen" och slutar med "i motion 1206." bort ha följande lydelse:

Drygt halvtannat år efter det förödande inbördeskriget har Nicaragua alltjämt mycket svåra ekonomiska problem att tackla. Till detta kommer ett växande politiskt och militärt hot utifrån, vilket lett till att regeringen sett sig tvungen att satsa en orimligt stor del av statens resurser på gränsskydd och försvarsmakten.

Landet har ett kraftigt underskott i handelsbalansen, och valutareserven räcker endast till några månaders import. Till detta har priset på kaffet och den kostsamma importen av livsmedel och mediciner bidragit. Oljenotan för 1982 förutses skjuta ytterligare i höjden och omfatta en tredjedel av exportinkomsterna.

Nicaraguas regering har trots dessa svårigheter lyckats mobilisera ett stort folkligt deltagande i utvecklingsprocessen. Den lyckade alfabetiseringskampanjen har vunnit internationellt erkännande. Vidare har barnadödligheten sänkts sedan revolutionen från 75 per 1 000 barn till 15 i år. Inflationen har skurits ned från 70 % 1979 till 22 % 1980.

Nu hotas återuppsygnadsarbetet av USA:s indragna bistånd. Om inte bortfallet av det planerade amerikanska biståndet snabbt kompenseras, kommer en akut brist på en rad viktiga dagligvaror att inträda. Regeringen har vädjat internationellt om katastrofhjälp med brödsäd och mjöl, bönor, mjölk och andra basvaror. Situationen motiverar en kraftfull svensk biståndsinsats. Utskottet tillstyrker därför yrkande 12 i motion 1206 och delyrkande 2 i) i motion 1210 i vad avser en medelsram, som överstiger regeringens förslag med 20 milj. kr.

dels att utskottets hemställan i punkt 4.12, moment 2.1) (s. 81), bort ha följande lydelse:

- l) med bifall till motionerna 1980/81:1206, yrkande 12, och 1980/81:1210, delyrkande 2 i), och med ändring av budgetpropositionens förslag, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört angående medelsram för biståndet till Nicaragua,

12. Dominikanska republiken

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 60 börjar med "Det är utskottets" och på s. 61 slutar med "yrkandet avstyrks." bort ha följande lydelse:

I Dominikanska republiken görs omfattande ansträngningar för att förbättra levnadsvillkoren för folkflertalet. En höjning av den av regeringen föreslagna medelsramen för det svenska biståndet är motiverad. Utskottet tillstyrker därför motion 1206 i vad avser yrkande 13.

dels att utskottets hemställan i punkt 4.12, moment 2.n) (s. 81), bort ha följande lydelse:

- n) med bifall till motion 1980/81:1206, yrkande 13. och med ändring av budgetpropositionens förslag, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om medelsram för Dominikanska republiken,

13. Befrielse- och flyktingar m. m. i södra Afrika

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 63 börjar med "Ökningen av anslagen" och på s. 64 slutar med "avstyrks följaktligen." bort ha följande lydelse:

Motståndskampen i Sydafrika har under det senaste året ökat i omfattning. Strejker, bojkotter m. m. som ytterst har sin udd riktad mot apartheid-systemet, har förekommit i stora delar av landet. Flyktingströmmen ut ur Sydafrika ökar kontinuerligt. Den självständiga staten Zimbabwe's tillkomst har väckt ett större hopp hos de förtryckta i Sydafrika.

Människorna i Namibia har under det senaste året fått möta hårdare attacker från den sydafrikanska krigsmakten. Flyktingläger och andra civila mål i södra Angola har utsatts för serier av bombattacker som ett led i den sydafrikanska regeringens politik att söka försvaga den namibiska befrielse-rörelsen SWAPO. Inte minst sedan förhandlingarna i Genève i januari 1981 har rasistregimen i Sydafrika visat sin ovillighet att följa FN:s beslut om fria val i Namibia. Sanktioner och andra yttre påtryckningar är nödvändiga för att åstadkomma resultat. Om Sydafrika fortsätter sin politik blir resultatet en upptrappning av den militära kampen i södra Afrika.

Det är nödvändigt att Sverige upprätthåller en hög beredskap för stöd till befrielse- och flyktingar och raspolitikens offer i södra Afrika för att fullfölja den svenska politiken i södra Afrika. Utskottet tillstyrker därför yrkande 16 i motion 1206 om en höjning av medelsramen med 25 milj. kr. utöver regeringens förslag. I konsekvens härmed avstyrks delyrkande 2 j) i vpk-motion 1210.

dels att utskottets hemställan i punkt 4.12, moment 3. a) (s. 81), bort ha följande lydelse:

- a) med bifall till motion 1980/81:1206, yrkande 16, och med ändring av budgetpropositionens förslag samt med avslag på motion 1980/81:1210, delyrkande 2 j) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört angående medelsram för bistånd till befrielseörelser och flyktingar m. m. i södra Afrika,

14. Regionala insatser

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 64 börjar med "Det avsedda samarbetet" och slutar med "i motion 1206." bort ha följande lydelse:

Det regionala samarbetet är ett av de viktigaste initiativen som tagits på senare år för att bryta Sydafrikadominansen. Även om det avsedda samarbetet på transportområdet fortfarande befinner sig i ett inledningsskede finns det skäl att liksom SIDA beräkna ett större medelsbehov än enligt budgetpropositionen. Utskottet tillstyrker därför yrkande 17 i motion 1206.

dels att underskottets hemställan i punkt 4.12, moment 3.b) (s. 81), bort ha följande lydelse:

- b) med bifall till motion 1980/81:1206 yrkande 17, och med ändring av budgetpropositionens förslag som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört angående medelsram för Regionala insatser.

15. Västra Sahara

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 67 börjar med "Rädda barnen har" och slutar med "anses besvarade." bort ha följande lydelse:

Situationen i Västra Sahara kräver enligt utskottet ökad uppmärksamhet. Ett särskilt problem för flyktingarna är att internationella organisationer som UNHCR och Internationella röda korset på senare år inte nått ut med bistånd. Det är i den situationen värdefullt att Rädda barnen, som har goda erfarenheter av samarbete med POLISARIO, är beredd att fungera som kanal för hjälpen. Det är emellertid inte rimligt att Rädda barnen i längden ensamt skall svara för kontinuiteten för den svenska hjälpen i området. De stora behoven av bistånd och av effektiv kanalisering talar för att Sveriges humanitära stöd bör kunna ges även direkt till POLISARIO. Utskottet tillstyrker därför yrkande 18 i motion 1206.

dels att utskottets hemställan i punkt 4.12, moment 4. a) (s. 82), bort ha följande lydelse:

- a) med bifall till motion 1980/81:1206, yrkande 18 och med anledning av motion 1980/81:1197 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört angående katastrofbistånd till Västra Sahara,

16. Särskilda miljö- och markvårdsinsatser

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 72 börjar med "Utskottet kan således" och slutar med "i motion 1206." bort ha följande lydelse:

Utskottet delar emellertid inte uppfattningen att en särskild anslagspost är behövlig för att det svenska stödet till miljö- och markvårdsområdet skall intensifieras. En sådan särskild post skulle i stället försvåra en samordnad planering och budgetering. Yrkande 23 i motion 1206 om att regeringens förslag i denna fråga skall avslås tillstyrks därför av utskottet.

dels att utskottets hemställan i punkt 4.12, moment 5.a) (s. 82), bort ha följande lydelse:

- a) med bifall till motion 1980/81:1206, yrkande 23, och med ändring av budgetpropositionens förslag, ger regeringen till känna vad utskottet anfört om särskild anslagspost för miljö- och markvårdsinsatser,

17. Särskilda program

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 73 börjar med "I fjolårsbetänkandet" och slutar med "av ifrågavarande bistånd." bort ha följande lydelse:

I fjolårsbetänkandet 1979/80:20 behandlade utskottet anslagsposten Särskilda program relativt utförligt. Det skedde bl. a. mot bakgrund av en motion, som visade på hur de ämnesinriktade aktiviteterna inom anslagsposten vuxit på bekostnad av biståndssamarbetet med programländerna, som är SIDA:s centrala uppgift. Utskottet noterade att regeringen skurit ned SIDA:s förslag med nära 25 milj. kr. samt att regeringen också gett till känna att man avsåg att tills vidare behålla anslaget på den därmed föreslagna nivån.

I SIDA:s anslagsframställning för budgetåret 1981/82 anges att verket påbörjat en översyn av erfarenheter och prioriteringar inom den ämnesin-

riktade verksamheten. Man föreslår i avvaktan på denna utredning oförändrade ramar för verksamheten under det kommande budgetåret.

Mot denna bakgrund är det märkligt att regeringen föreslår en ökning av medelsramen för den ämnesinriktade verksamheten och hela anslagsposten. De aktiviteter som ryms inom denna post tar i anspråk en oproportionerligt stor del av SIDA:s personella resurser. Även om aktiviteterna till stora delar kan ses som ett värdefullt komplement till det landinriktade samarbetet finns det enligt utskottet nu goda skäl att genomföra en resursomfördelning till det senares förmån. Inom ramen för den ämnesinriktade verksamheten bör samtidigt ökad vikt läggas vid miljö- och markvårdsinsatser.

Mot denna bakgrund tillstyrker utskottet yrkande 24 i motion 1206.

dels att utskottets hemställan i punkt 4.12, moment 5.b) (s. 82), bort ha följande lydelse:

- b) med bifall till motion 1980/81:1206, yrkande 24, och med ändring av budgetpropositionens förslag, ger regeringen till känna vad utskottet anfört angående medelsramen för Särskilda program samt insatser för miljö- och markvård inom denna anslagspost,

18. Bredare samarbete med Cuba

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 79 börjar med "De medel" och slutar med "i motion 1206." bort ha följande lydelse:

De medel som avsatts till bredare samarbete fördelas som regel inte med bestämda rambelopp ländervis. I enskilda fall har det som framgår av budgetpropositionen dock bedömts vara motiverat att särskilt förstärka det bredare samarbetet med enskilda länder. Detta har i första hand skett i förhållande till länder i det karibiska området.

Utskottet finner skäl föreligga för att Sverige fortsatt stödjer Cubas strävan till nationellt oberoende samt social och ekonomisk utveckling. Det bredare ekonomiska samarbetet bör utvidgas och ges en medelsram på 20 milj. kr. för 1981/82. Utskottet tillstyrker därför yrkande 14 i motion 1206.

dels att utskottets hemställan i punkt 4.12, moment 5.g) (s. 82), bort ha följande lydelse:

- g) med bifall till motion 1980/81:1206, yrkande 14, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om medelsram för bredare samarbete med Cuba,

19. Förmånliga krediter

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 79 börjar med "Systemet för förmånliga" och slutar med "motionärerna förordar." bort ha följande lydelse:

Systemet för förmånliga krediter till u-länder behandlades när det infördes utförligt av utskottet (UU 1980/81:16). Därvid berördes bl. a. behovet av ett exportpolitiskt, icke biståndsfinansierat system för sådana krediter. På grundval av ett motionskrav uttalade utskottet att man utgick från att regeringen, i samband med granskningen av det svenska exportkreditsystemet i dess helhet, skulle pröva denna fråga. Utskottet finner anledning erinra om detta uttalande.

Som tidigare nämnts har riksdagen anslagit 60 milj. kr. för systemet med biståndsfinansierade, förmånliga krediter för budgetåret 1980/81. Detta belopp som beräknats räcka till subventionering av en exportkreditvolym på 300–600 milj. kr. har således stått till förfogande sedan den 1 juli 1980. Några krediter har emellertid ännu inte lämnats. Mot denna bakgrund kan utskottet inte finna skäl föreligga att nu anslå ytterligare budgetmedel. Utskottet tillstyrker därför yrkande 20 i motion 1206.

dels att utskottets hemställan i punkt 4. 12, moment 5.h) (s. 82), bort ha följande lydelse:

- h) med bifall till motion 1980/81:1206, yrkande 20, och med ändring av budgetpropositionens förslag, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört angående medelsram m. m. för förmånliga krediter för budgetåret 1981/82,

20. U-landspolitiskt anslag

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 79 börjar med "Under denna rubrik" och på s. 80 slutar med "avstyrks därför." bort ha följande lydelse:

SIDA har i sin anslagsframställning föreslagit att de olika u-landspolitiska åtgärder som nu finansieras över anslaget C 2. Bilateralt utvecklingssamarbete men som ligger utanför det reguljära biståndet och SIDA:s handläggning skall brytas ut och finansieras över ett särskilt anslag. Hit hör det bredare samarbetet, Swedfund och systemet för förmånlig kreditgivning till u-länder.

Motionärerna finner SIDA:s förslag värt att ta fasta på. Med ett särskilt anslag för de nämnda aktiviteterna skulle man få en åskådlig och klar redovisning av olika huvudkategorier av u-landsinriktad verksamhet, som finansieras med biståndsmedel. Man begär därför att ett särskilt anslag för

u-landspolitiska ändamål skall tas upp i enlighet med SIDA:s förslag fr. o. m. budgetåret 1982/83.

Utskottet instämmer i dessa bedömningar och tillstyrker därför motionsyrkandet.

dels att utskottets hemställa i punkt 4.12, moment 5.i) (s. 82), bort ha följande lydelse:

- i) med bifall till motion 1980/81:1206, yrkande 22, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört angående särskilt anslag för u-landspolitiska ändamål.

21. Medelsram för bilateralt utvecklingssamarbete

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 39 börjar med "Utskottet har avstyrkt" och på s. 40 slutar med "i motion 1206." bort ha följande lydelse:

Utskottet har tillstyrkt yrkande 27, vilket framgår på annan plats i detta betänkande. Följaktligen tillstyrks också yrkande 28 i motion 1206.

dels att utskottets hemställa i punkt 4.12, moment 6. a) (s. 83), bort ha följande lydelse:

- a) med bifall till motion 1980/81:1206, yrkande 28, och med ändring av budgetpropositionens förslag, för budgetåret 1981/82 till Bilateralt utvecklingssamarbete anvisar ett reservationsanslag av 3 664 907 000 kr..

22. Information

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 83 börjar med "Ett yrkande" och slutar med "i motion 1206." bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att det är av stort värde att de enskilda organisationerna medverkar till att fördjupa engagemanget för Sveriges biståndspolitik. En fortsatt minskning av realvärdet av organisationernas informationsbidrag skulle vara allvarig. Utskottet tillstyrker därför yrkande 27 i motion 1206 om en höjning av detta bidrag med 2,1 milj. kr. i förhållande till regeringens förslag.

dels att utskottets hemställa i punkt 5 (s. 83) bort ha följande lydelse:

Utskottet hemställer

- att riksdagen med bifall till motion 1980/81:1206, yrkande 27, och med ändring av budgetpropositionens förslag, till *Information* för budgetåret 1981/82 anvisar ett reservationsanslag av 24 100 000 kr.

Särskilda yttranden

1. Riktlinjer för den svenska biståndspolitiken

Gertrud Sigurdsen, Sture Palm, Olle Göransson, Mats Hellström, Sture Ericson, Jan Bergqvist och Carl Lidbom (alla s) har avgivit följande särskilda yttrande:

Med anledning av budgetpropositionens diskussion kring huvudmålen för den svenska biståndsverksamheten finns det skäl att erinra om vad utrikesutskottet tidigare uttalat. I sitt betänkande UU 1978/79:1 framhölls sålunda att biståndet skulle syfta till att ge de fattiga länderna hjälp till självhjälp, öka deras självtillit och oberoende och på så sätt lägga grunden för ett mer jämlikt samarbete mellan länderna.

Utskottet underströk att de fyra målen därvid bör ses som en helhet. Framför allt är det angeläget att tillväxtmålet inte ses som ett självändamål. Det är lika mycket att betrakta som ett medel för att åstadkomma ekonomisk och social rättvisa. Ekonomisk och annan resurstillväxt är av avgörande betydelse för att fattiga länder skall kunna komma ut ur sin underutveckling, men för att vara meningsfull måste tillväxten komma till stånd utan rovdrift på naturtillgångar och ytterst vara inriktad på att förbättra levnadsvillkoren inte för ett fåtal utan för de breda och ofta förtvivlat fattiga folklagen i u-länderna.

Utskottet pekade på att stora folkgrupper i flera u-länder torde ha fått sin situation försämrad i absoluta termer. De redan förut stora klyftorna mellan fattiga och rika har därför i många fall ytterligare ökat. Detta gör det så mycket angelägnare att tillväxtmålet genomgående ställs samman med det mål som avser ekonomisk och social utjämning. En jämnare fördelning av existerande och tillkommande resurser kan visserligen ibland främjas med biståndsåtgärder som speciellt är inriktade på de fattiga folkgruppernas behov, men de främjas framför allt om mottagarländerna själva för en ekonomisk och social politik som har just denna syftning.

I det nämnda betänkandet erinrades också om uttalandet i proposition 1977/78:135 att ekonomisk och social rättvisa är ett huvudsyfte med utvecklingssamarbete och att denna värdering måste präglade såväl biståndets utformning som valet av programländer. Man citerade propositionens ord om att målet att nå ut med biståndet till de fattiga människorna "uppnås självklart lättast om mottagarlandets regering och myndigheter själva aktivt strävar efter att förbättra situationen för de fattigaste grupperna".

Det finns enligt vår uppfattning anledning att än en gång slå fast dessa uttalanden. De ibland oklara resonemangen i årets budgetproposition kan kanske ses som ett uttryck för de praktiska svårigheter som kan uppstå vid diskussion av biståndsmålen uppfyllelse i olika samarbetsländer. Dessa svårigheter gör det emellertid inte motiverat att sänka ambitionerna i biståndspolitiken. Strävan måste också framgent vara att på grundval av en

helhetssyn beträffande biståndsmålen förbättra biståndets effektivitet. Detta förutsätter ett utvidgat samarbete med de u-länder som själva inriktar sina utvecklingsansträngningar på att tillgodose de många människornas krav på ekonomiska förbättringar, social rättvisa och möjlighet att påverka det samhälle de lever i.

Ansvar för utvecklingsansträngningarna och insatserna för att möta de mest angelägna behoven i u-länderna åvilar i första hand dessa länder själva. Det statliga svenska biståndet utgör *en* resurs i den kraftsamling som utvecklingsarbetet innebär. I det svenska utvecklingssamarbetet har man därför, av skäl som vi tidigare diskuterat utförligt, anledning att noga pröva resp. samarbetsländers vilja och förmåga att föra en politik, som är inriktad på de stora, fattiga folkgruppernas grundläggande behov.

Detta innebär inte att valet av insatsområden för det svenska biståndet blir ointressant. Förmågan att göra en konstruktiv biståndsinsats är med hänsyn till Sveriges ekonomiska, tekniska och kunskapsmässiga resurshas större på vissa områden än på andra. Att detta påverkar innehållet i ett nära och förtroendefullt utvecklingssamarbete är både rimligt och naturligt. Grundvalen för att samarbetet skall bli nära och förtroendefullt är emellertid samtidigt den överensstämmelse i värderingarna av utvecklingsansträngningarnas inriktning som den av riksdagen fastlagda ländervalspolitiken utgår från.

2. Riktlinjer för den svenska biståndspolitik

Torsten Bengtson, Gunnel Jonäng och Sture Korpås (alla c) har avgivit följande särskilda yttrande:

Under punkt 4.1 Allmänna riktlinjer för utvecklingssamarbetet, medelsram m. m., behandlar utskottet bl. a. motion 1201 från centerpartiet, yrkandena 1-3. Motionen har som bakgrund den djupnande världsnöden och förstörelsen av jordens miljö och produktiva resurser. Livsmedelskrisen är redan ett faktum. Hundratals miljoner lever i svält eller undernäring, samtidigt som jordens befolkning snabbt ökar och dess odlingsbara areal minskar. Även motionerna 1589 om ett institut för u-landsanpassad teknik och 1758 om ett FN:s naturresursår av Pär Granstedt (c) samt motionerna 1198 om förstärkta resurser till FN:s miljöprogram och 1588 om ökad avsättning till livsmedelsbistånd av Paul Grabö (c) behandlar dessa världsproblem.

Det kan bli nödvändigt att de medel som satsas på internationellt bistånd i allt högre grad får gå till att avhjälpa och förebygga nöd och katastrofer, till att möta de fattigaste människornas mest grundläggande behov och till att hindra att jorden förstörs som ett hem för mänskligt liv.

I motion 1201 sätts i fråga, om det svenska biståndet i dag har det innehåll och den inriktning som bäst svarar mot världens mest angelägna behov.

Biståndet byggdes upp under föreställningen att de fattiga länderna snabbt skulle komma in i en ekonomisk utveckling, om de blott tillfördes finansiella resurser. Det har kommit att i huvudsak bli utformat som ett bilateralt bistånd till länder, som i och för sig är i behov av internationellt bistånd men där såväl vår närvaro som omfattningen och inriktningen av biståndet mera beror på tillfälligheter och politiska preferenser än på en bedömning av hur svenskt bistånd bäst skall kunna möta världens mest angelägna behov.

Mot denna bakgrund föreslås i motion 1201, att regeringen "förelägger riksdagen ett förslag till program för hur svenskt utvecklingsbistånd bör organiseras och inriktas för att möta de fattigaste människornas mest grundläggande behov och för att bidra till att bevara jordens miljö och produktiva resurser". I motionen sägs vidare att regeringen i arbetet på detta program bör bedöma världens mest angelägna behov, bedöma inom vilka av dessa behovsområden ett svenskt bistånd skulle få starkast effekt och vidare bedöma hur man bättre skall kunna använda den svenska kapaciteten inom dessa fält och koncentrera det svenska biståndet dit.

En sådan värdering av hur svenskt bistånd bäst skall användas kan leda till en starkare betoning av globala eller regionala insatser inom ramen för FN-organ eller andra internationellt samordnade program. Den kan också leda till att det bilaterala biståndet får en annan fördelning och inriktning. Om en sådan förskjutning visar sig angelägen, får den inte hindras av att våra nuvarande samarbetsländer skulle räkna med ett svenskt bistånd av minst nuvarande omfattning under obegränsad tid.

Därför föreslås också i motionen att regeringen förelägger riksdagen förslag till bortre tidsgräns för pågående eller planerade insatser i våra nuvarande och tillkommande samarbetsländer. Dessa länder bör informeras om att vi räknar med en avslutning av biståndet efter ett visst antal år, då aktuella åtaganden är fullgjorda.

Som framhålls i utskottets betänkande, var SIDA:s styrelse inne på en liknande tankegång redan i sitt yttrande över biståndspolitiska utredningens huvudbetänkande 1977. Där föreslog man att Sverige i utvecklingssamarbetet med varje enskilt land bör förutskicka att biståndet i sin helhet skall omprövas både till volym och innehåll senast efter t. ex. en tioårsperiod.

I fortsättningen bör svenska bilaterala åtaganden enligt vår mening vara knutna till projekt eller tidsbegränsade program inom ramen för den koncentration till de mest angelägna behovsområdena, som skisserats i det föregående. Då nya avtal under dessa förutsättningar kan följa efter varandra, är detta väl förenligt med en långsiktighet i samarbetet med de länder där en sådan är särskilt motiverad.

Vi beklagar att utskottet inte har kunnat frigöra sig från en alltmer förlegad syn på biståndets inriktning. Ju längre vi står kvar vid de gamla ståndpunkterna, desto större är risken för att biståndet hamnar vid sidan av såväl de fattiga människornas verklighet som den svenska opinionen. För den internationella bilden av Sverige men främst för världsnödens skull är det

angeläget att vi fortsätter att lämna minst en procent av BNI som bistånd. För att detta skall kunna motiveras inför den svenska opinionen i en ekonomiskt svår tid, måste vi emellertid kunna visa på att medlen verkligen används för att lindra nöd och djup fattigdom och för att hindra att förutsättningarna för ett mänskligt liv på jorden ytterligare försvagas.

3. Indonesienkonsortiet

Gertrud Sigurdsen, Sture Palm, Olle Göransson, Mats Hellström, Sture Ericson, Jan Bergqvist och Carl Lidbom (alla s) har avgivit följande särskilda yttrande:

Svensk medverkan i biståndskonsortier eller konsultativa grupper har enligt en sedan länge etablerad princip förbehållits dem, som avser länder med vilka Sverige har eller planerar att ha ett omfattande utvecklingssamarbete. Detta har i hög grad underlättat biståndsmyndigheternas verksamhet och bidragit till att värna handlingsfriheten i biståndspolitik.

Regeringens ansökan om observatörskap i biståndskonsortiet för Indonesien (IGGI) innebär enligt vår uppfattning ett olyckligt avsteg från denna princip. Även om observatörskap inte anses lika förpliktande som medlemskap är det uppenbart att det manifesterade intresset för biståndskonsortiet kan skapa förväntningar om framtida svenskt bistånd. Vi noterar därför med tillfredsställelse utskottets uttalande att man utgår från att Sverige inte avser inleda biståndssamarbete med Indonesien. Samtidigt vill vi understryka vikten av att inga nya avsteg, t. ex. på grund av kommersiella eller politiska påtryckningar, görs från principen att Sverige endast medverkar i biståndskonsortier och konsultativa grupper som avser länder med vilka vi har eller planerar ha ett omfattande utvecklingssamarbete.

4. Bundet bistånd

Allan Hernelius, Ingrid Sundberg och Per-Olof Strindberg (alla m) har avgivit följande särskilda yttrande:

Både bindingsgraden och det totala återflödet av svenskt bistånd ligger vid internationella jämförelser mycket lågt. Den formella bindingsgraden hos våra viktigaste exportkonkurrenter ligger i allmänhet mellan 50 % och 75 %, och dessa länder har ett återflöde som i de flesta fall överstiger 80 %. Även hos länder med lägre bindingsgrad, som Västtyskland, är återflödet 60 %. Vi anser inte att det finns skäl till att Sverige framdeles skall ha en avsevärt lägre bindingsgrad än andra länder, särskilt som ett av syftena med bindning av biståndet är att minska biståndets verkningar på vår betalningsbalans enligt beslut av riksdagen 1973.

Enligt vår uppfattning bidrar en ökad bindingsgrad till ett ökat återflöde, eftersom det bundna biståndet medverkar till att mottagarländerna vidgar sin

kunskap om svenska produkter och svensk projekteringskapacitet. Om vårt återflöde av biståndsmedel höjdes från nuvarande 40 % till i internationella sammanhang blygsamma 60 % skulle detta medföra en minskad belastning på vår betalningsbalans på upp emot en miljard kronor. Genom avvägning av bindingsgrad och kompletterande åtgärder bör detta mål kunna uppnås.

Så länge någon internationell överenskommelse om sänkning av bindingsgraden inte kommit till stånd och med hänsyn till rådande samhälls-ekonomiska förhållanden och behovet av att förankra biståndsviljan hos den svenska allmänheten bör det övervägas om inte i framtiden svenska biståndsmedel i ökad utsträckning bör bindas till inköp av svenska varor och tjänster.

5. Vietnam

Allan Hernelius, Ingrid Sundberg, Per-Olof Strindberg (alla m) och Torsten Bengtson (c) har avgivit följande särskilda yttrande:

Skogsindustriprojektet Bai Bang i Vietnam är den största svenska biståndssatsningen, den mest omdiskuterade och den dyraste. Den tillkom av politiska skäl och startades utan tillräckliga förberedelser och utredningar om tillgång på råmaterial, inhemsk arbetskraft och transportsituationen (m-reservation UU 1974:3). För riksdagen uppgavs att de svenska kostnaderna skulle röra sig om mellan 500 och 600 milj. kr. År 1974 på hösten tecknade den dåvarande svenska regeringen ett avtal med Vietnam som innebar att kostnaderna utan tidsbegränsning lades på Sverige utan att Sverige hade motsvarande beslutanderätt.

Detta avtal, som numera allmänt anses som olyckligt, har fr. o. m. förra året ersatts av ett nytt. Enligt detta skall Sverige fram till 1983-06-30 stå för 2 miljarder kronor, varav 1 600 miljoner i investeringsbidrag och 400 miljoner i driftbidrag. Projektet har samtidigt avsevärt försenats.

Med hänsyn till detta avtal vill vi icke motsätta oss motsvarande svenska bidrag till Bai Bang. Emellertid vill vi samtidigt påpeka att några nya driftbidrag icke bör ifrågakomma efter avtalets utgång. Enligt bestämda uppgifter från SIDA:s ledning förbereds dock sådana. Är Vietnam i behov av fortsatt konsult hjälp bör den anskaffas på vanlig kommersiell väg.

Vad Vietnamhjälpen i övrigt beträffar har vi ingen erinran mot biståndet i vad det gäller sjukhusinvesteringarna och behövliga driftbidrag. Däremot anser vi att biståndet i övrigt för framtiden måste omprövas. Vietnam har ockuperat två stater, Laos och Kampuchea, och håller betydande truppstyrkor i det senare landet, där Heng Samrin-regeringen med rätta betecknats som en Quislingregim. Trots talrika fördömanden i FN och från bl. a. regering och opposition i Sverige avser Vietnam tydligen att stanna kvar i landet.

Även inne i Vietnam kränker regimen de mänskliga rättigheterna. Här

behöver blott erinras om de s. k. båtflyktingarna, om svårigheterna vid familjeåterförening och om det stora antalet politiska fångar och diskriminerade. Det svenska biståndet till Vietnam, numera 1 milj. kr. om dagen, har uppenbarligen icke bidragit till en demokratisk samhällsordning, vilket dock är ett av våra biståndsmål. Det försvar för Vietnambiståndet som ibland hörs, nämligen att biståndet icke skall begagnas som utrikespolitiskt påtryckningsmedel, är orimligt. Anfallskrig och fortsatt ockupation är något annat än utrikespolitik i vanlig mening. Riksdagen har också vid antagandet av riktlinjerna för internationellt utvecklingssamarbete (UU 1978/79:1) uttryckligen ansett att iakttagandet av mänskliga rättigheter i bistandsverksamheten måste beaktas.

Gertrud Sigurdson, Sture Palm, Olle Göransson, Mats Hellström, Sture Ericson, Jan Bergqvist och Carl Lidbom (alla s) har avgivit följande särskilda yttranden:

6. Östra Timor

På Östra Timor har den indonesiska militära ockupationen – som skett efter avkoloniseringen från Portugal – lett till en svältkatastrof. Av en befolkning på mellan 600 000 och 800 000 – uppskattningarna varierar – dödades troligen över 100 000 människor under kriget.

Under 1979 tillät den indonesiska regeringen för första gången det Internationella röda korset att i begränsad omfattning arbeta i Östra Timor. Den svenska regeringen bör fortsätta den katastrofhjälp som hittills ställts till förfogande för hjälp till de nödlidande i Östra Timor. Indonesien har nu meddelat att den internationella hjälpaktionen skall avslutas i början av 1981, trots den nöd som fortfarande råder. Därmed aktualiseras ytterligare att finna nya former för den svenska hjälpen. Under förutsättning att praktiska möjligheter föreligger bör humanitär svensk hjälp – även till flyktingar – därför kunna kanaliseras genom FRETILIN, den rörelse som ledde utvecklingen på Östra Timor under den korta tiden av frihet efter det portugisiska kolonialväldets fall och före den indonesiska invasionen.

7. Turkiet

Regeringen har under två år använt bistandsmedel från anslagsposten Katastrofer m. m. för att stödja Turkiets betalningsbalans.

I sin behandling av vår motion i denna fråga understryker utskottet att användning av katastrofanslaget för syften som kan uppfattas som skilda från anslagets huvudområden skall ske med återhållsamhet.

Turkiets betalningsbalansproblem är inte tillfälliga. OECD-länderna står nu inför krav på stöd för 1981 och kan troligen förvänta nya krav under kommande år.

Det kan enligt vår mening inte vara rimligt att fortsättningsvis utnyttja svenska biståndsmedel för att stödja Turkiets betalningsbalans. Vi utgår från att regeringen uppfattar utskottets uttalande som uttryck för en önskan att biståndsanslaget inte vidare skall belastas för dessa ändamål.

8. Fredskåren

Ett beslut om inrättandet av en ny fristående fredskår måste vara väl berett och förankrat, speciellt med tanke på att organisationen skall verka i en komplicerad relation mellan folkrörelser, staten och ett eller flera mottagarländer. Tid krävs för berörda organisationer att internt diskutera ett deltagande. Den föreslagna organisationsmodellen för en ny fredskår förutsätter därtill att en stor grupp vitt skilda organisationer skall ena sig om syfte och arbetsformer. Detta arbete inleddes först den 26 mars 1981. Det är enligt vår mening angeläget att detta arbete får ta den tid som krävs för att komma fram till ett beslut som berörda organisationer står bakom, inte minst därför att inrättandet av en ny av samhället finansierad fredskår är ett långtgående beslut, som kommer att medföra stora kostnadsåtaganden för många år framöver. Fredskårens organisation och uppbyggnad bör också enligt vår uppfattning ställas i relation till de villkor som gäller för övriga enskilda organisationers biståndsverksamhet.

Förteckning över motioner/yrkanden som behandlas i betänkandet

Motion	Utskottets yt- rande åter- finns under punkt	Utskottets hemställan återfinns un- der punkt
1980/81:200 av Lars Werner m. fl. (vpk) om erkännande av Demokratiska sahariska arabrepubliken, m. m., yrkande 2	4.7	4.12
1980/81:201 av Lars Werner m. fl. (vpk) om erkännande av och bistånd till Kampuchea, yrkande 2	4.7	4.12
1980/81:244 av Knut Wachtmeister och Olle Aulin (m) om resultatvärdering av utvecklingsbiståndet	4.2	4.12
1980/81:520 av Lars Werner m. fl. (vpk) om stöd till befrielseströrelser i Nicaragua, Guatemala och El Salvador, yrkandena 2 och 4	4.5	4.12
1980/81:691 av Görel Bohlin (m) och Kerstin Andersson i Hjärtum (c) om bundet bistånd knutet till svensk produktion	4.3	4.12
1980/81:695 av Mårten Werner (m) om en utvärdering av svenska u-hjälpsinsatser	4.2	4.12
1980/81:913 av Lars Werner m. fl. (vpk) om situationen i Demokratiska republiken Östtimor, yrkandena 1-2	4.7	4.12
1980/81:914 av Lars Werner m. fl. (vpk) om erkännande av PLO, m. m., yrkande 6	4.7	4.12
1980/81:916 av Allan Åkerlind (m) om minskade biståndsanslag	2	2
1980/81:1093 av Lars Werner m. fl. (vpk) om handikappfrågorna inom u-hjälpen	4.9	4.12
1980/81:1197 av Bonnie Bernström (fp) om humanitär stöd till flyktingar i Västra Sahara	4.7	4.12
1980/81:1198 av Paul Grabö m. fl. (c) om förstärkta resurser till FN:s miljöprogram	3	3
1980/81:1199 av Gunnel Jonäng (c) om åtgärder mot försäljning av skadliga läkemedel i u-länder	4.9	4.12
1980/81:1201 av Sture Korpås m. fl. (c) om u-ländernas situation och inriktningen av det svenska biståndet	4.1, 4.3	4.12
1980/81:1203 av Esse Petersson (fp) om internationellt biståndsarbete för drogfria samhällsmiljöer	4.9	4.12
1980/81:1204 av Per Petersson m. fl. (m) om biståndspolitik	4.3	4.12
1980/81:1206 av Gertrud Sigurdson m. fl. (s) om biståndspolitik	3, 4.1, 4.3, 4.4, 4.5, 4.6, 4.7, 4.8, 4.9, 4.10, 4.11, 5	3, 4.12, 5

Motion	Utskottets yt- rande åter- finns under punkt	Utskottets hemställan återfinns un- der punkt
1980/81:1210 av Lars Werner m. fl. (vpk) om biståndspolitiken	2, 3, 4.1, 4.3, 4.4, 4.5, 4.6, 4.7	2, 3, 4.12
1980/81:1211 av Mårten Werner m. fl. (m) om det svenska biståndes administration	4.3	4.12
1980/81:1588 av Paul Grabö (c) om ökat svenskt bistånd till livsmedelsproduktionen i u-länder, m. m.	3	3
1980/81:1589 av Pär Granstedt m. fl. (c) om ett institut för u-landsanpassad teknik	1.2	1.2
1980/81:1593 av Marianne Karlsson (c) om ett vidgat samarbete med Världsbanken	3	3
1980/81:1595 av Per Petersson m. fl. (m) om riktlinjer för u-landsbiståndet	4.1, 4.2	4.12
1980/81:1758 av Pär Granstedt m. fl. (c) om ett internationellt naturresursår	1.2	1.2

Innehållsförteckning	sida
1 U-länderna i det internationella samarbetet	1
1.1 U-ländernas ekonomiska situation och biståndets roll	
Propositionen	1
1.2 Miljö, energi och utveckling	
Propositionen	3
Motioner	4
Utskottet	4
2 Anslagsutveckling, planeringsramar m. m.	
Propositionen	5
Motioner	6
Utskottet	7
3 Bidrag till internationella biståndsprogram (C 1)	
Propositionen	8
Motioner	16
Utskottet	16
4 Bilateralt utvecklingssamarbete (C 2)	
4.1 Allmänna riktlinjer för utvecklingssamarbetet, medels- ram m. m.	
Propositionen	21
Motioner	26
Tidigare riksdagsbehandling m. m.	29
Utskottet	32
4.2 Resultatvärdering	
Propositionen	40
Motioner	41
Utskottet	41
4.3 Bundet bistånd, upphandling i Sverige och importstöd	
Propositionen	42
Motioner	44
Utskottet	45
4.4 Samarbete med enskilda länder	
Propositionen	49
Motioner	49
Utskottet	50
4.5 Latinamerika och det karibiska området	
Propositionen	56
Motioner	58
Utskottet	59
4.6 Södra Afrika	
Propositionen	61
Motioner	63
Utskottet	63

4.7	Katastrofbistånd m. m.	<i>sida</i>
	Propositionen	64
	Motioner	65
	Utskottet	66
4.8	Särskilda miljö- och markvårdsinsatser	
	Propositionen	71
	Motion	71
	Utskottet	71
4.9	Särskilda program	
	Propositionen	72
	Motioner	72
	Utskottet	73
4.10	Enskilda organisationer	
	Propositionen	76
	Motion	77
	Utskottet	77
4.11	Bredare samarbete, förmånliga krediter m. m.	
	Propositionen	78
	Motion	78
	Utskottet	79
4.12	Samlade hemställanden under punkt 4	80
5	Information (C 3)	
	Propositionen	83
	Motion	83
	Utskottet	83
6	Styrelsen för internationell utveckling (SIDA) (C 4)	
	Utskottet	84
7	Biståndsutbildningsnämnden (BUN) (C 5)	
	Utskottet	84
8	Styrelsen för u-landsforskning (SAREC) (C 6)	
	Utskottet	84
9	Nordiska afrikainstitutet (C 7)	
	Utskottet	84
10	Lån till personal inom biståndsförvaltningen m. m. (C 8)	
	Utskottet	85

Reservationer

1. FN:s fond för kontroll av beroendeframkallande medel [UNFDAC] (s)	86
2. Riktlinjer för den svenska biståndspolitiken (s)	86
3. Angola (s)	87
4. Bangladesh (s)	88
5. Kap Verde (s)	88
6. Moçambique (s)	89
7. Pakistan (s)	89
8. Tanzania (s)	90
9. Vietnam (s)	91
10. Humanitärt bistånd till Latinamerika (s)	91
11. Nicaragua (s)	92
12. Dominikanska republiken (s)	93
13. Befrielseströrelser och flyktingar m. m. i södra Afrika(s)	93
14. Regionala insatser (s)	94
15. Västra Sahara (s)	94
16. Särskilda miljö- och markvårdsinsatser (s)	95
17. Särskilda program (s)	95
18. Bredare samarbete med Cuba (s)	96
19. Förmånliga krediter (s)	97
20. U-landspolitiskt anslag (s)	97
21. Medelsram för bilateralt utvecklingssamarbete (s) ...	98
22. Information (s)	98

Särskilda yttranden

1. Riktlinjer för den svenska biståndspolitiken (s)	99
2. Riktlinjer för den svenska biståndspolitiken (c)	100
3. Indonesienkonsortiet (s)	102
4. Bundet bistånd (m)	102
5. Vietnam (m + c)	103
6. Östra Tjmor (s)	104
7. Turkiet (s)	104
8. Fredskåren (s)	105

Förteckning över motioner/yrkanden som behandlas i betänkan-	<i>sida</i>
det	106

